

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: MHIMAS – Masteroppgave i historiedidaktikk	Vårsemesteret, 2021 Åpen
Forfatter: Nora Marie Naasen Karlberg	 (signatur forfatter)
Veileder: Alexandre Dessingué	
Tittel på masteroppgaven: Historie- og minnebruk i den norske innvandringsdebatten: En studie av historie- og minnebruk i norske aviser i tekster omhandlende innvandring Engelsk tittel: Uses of History and Memory in the Norwegian Immigration Debate: A Study of Use of History and Memory in Norwegian Newspapers in texts Regarding Immigration	
Emneord: Historiebruk Minner Innvandringsdebatt Historiske analogier Kollektive minner Mediedebatt	Antall ord: 42 774 + vedlegg/annet: 1 Stavanger, 14.mai 2021

Forord

Seks år som historiestudent ved Universitetet i Stavanger er nå over. Arbeidet med denne oppgaven har vært lærerikt, tungt, interessant og lengre enn jeg hadde håpet på, men endelig kom man i mål. For at denne oppgaven skulle bli et fullstendig produkt, er det flere mennesker jeg trenger å takke.

Først og fremst må det rettes en takk til min veileder, Alexandre Dessingué. Tusen takk for gode, konkrete og inspirerende tilbakemeldinger og stor tålmodighet gjennom disse årene. Oppgaven hadde ikke vært mulig uten han.

Jeg vil også rette en stor takk til alle gode venner opp igjennom årene ved universitetet, og særlig til vil jeg takke kollokviegruppen min Kuleste Kidsa. Uten de mange timene på grupperom med mye latter og gode samtaler, til tross for at prokrastineringen til tider tok litt overhånd, ville arbeidet med denne oppgaven vært en lang motbakke.

Til sist vil jeg takke mine foreldre for støtte og oppmuntring gjennom hele arbeidsprosessen, og en ekstra takk til Anne Karin for mange timer arbeid med korrekturlesing og brainstorming.

Tusen takk!

Nora Marie N. Karlberg

Stavanger, mai 2021

Sammendrag

I denne avhandlingen undersøkes det hvordan historie og minner anvendes i den norske innvandringsdebatten, ved å ta utgangspunkt i teorier hentet fra fagtradisjonene minneteori og historiebruk. Oppgavens hovedproblemstilling er: «*Hvordan anvender ulike aktører historie og minne i tekster omhandlende innvandring og innvandrere publisert i norske aviser i perioden 2015-2018?*» I tillegg til problemstillingen er det stilt tre forskningsspørsmål som handler om hvilke mønstre som går igjen i historiebruken, hvordan de to ulike delene kan ses i lys av hverandre og konteksten i samfunnet og hvorfor aktørene bruker historie og minner i sin argumentasjon.

For å besvare problemstillingen har datamaterialet blitt analysert ved å utføre en kvalitativ innholdsanalyse som gjort rede for av Hsiu-Fang Hsieh og Sarah E. Shannon. Materialet i oppgaven er en rekke tekster hentet fra norske aviser, både lokale og nasjonale, og tekstene er skrevet både av offentlige personer og privatpersoner.

Analysen tar utgangspunkt i fortolkning av innholdet i de ulike tekstene, og ser dette i sammenheng med teorier om historiske analogier og bruken av dem, og ulike minneformer og hvilken betydning disse kan ha. Funnene i analysen viser hvordan kollektive minner i Norge om andre verdenskrig og Balkan-krisen får en sentral rolle i debatten og dens historiebruk. Analysen peker også på flere funn tilknyttet bruken av lokale analogier, og at dette spilte en stor rolle for hvilke minner man hentet frem i teksten sin, samt at individuelle minner fra tiden som flyktning i eller til Norge, er en tydelig faktor som spiller vesentlig rolle i tekstene. Sist, men ikke minst, har det gjennom analysen blitt gjort tydelig i hvilken grad historie og minner er delaktige i å hjelpe mennesker å orientere seg i samfunnet og utforme sine meninger, og hvordan bruk av historie blir sett på som en mulighet for å påvirke fremtiden. Avhandlingen vil også kunne belyse hvilke minner og fortidsreferanser vi som samfunn setter høyt for å orientere oss i en ukjent tid, eller i møte med innvandringsdebattens holdninger og retorikk.

Abstract

This dissertation examines how history and memories are used in the Norwegian immigration debate, based on theories from within the field of memory studies and uses of history. The thesis' main research question is: "How do different actors use history and memory in texts about immigration and immigrants, published in Norwegian newspapers in the years 2015-2018?".

In addition to this main question are three other research questions which further deals with the possible patterns that are visible in regards to the use of historical references, how the analysis' two parts can be compared to each other and what possible role the societal context plays in this, and lastly, why the authors use history and memories in their texts.

To answer the aforementioned research question of this thesis, the data material has been analyzed by performing a qualitative content analysis as described by Hsiu-Fang Hsieh and Sarah E. Shannon. The material consists of a number of texts taken from Norwegian newspapers – both local and national – and the texts are written by both public and private individuals. The analysis is based on the interpretation of the content of the various texts and applies theories of historical analogies and their effects and use, and the various forms of memory and what significance they may have. The findings of the analysis shows how collective memories regarding Norway during World War II and the Balkan-crisis play a central role in the debate and its use of history. The analysis also points to several findings associated to the use of local analogies, and that this played a major role in which memories were used. In addition to this, it was apparent that individual memories from a persons' time as a refugee in or to Norway, is a factor that plays a significant role in the debate. Last but not least, the analysis has made it clear to what extent history and memories are involved in helping people orient themselves in society and shape their opinions, and also how the use of history is seen as an opportunity to influence the future.

The dissertation will hopefully also be able to shed light on which memories and historical references we as a society highly value in order to orient ourselves in an unknown time, or in countering the attitudes and rhetoric of the immigration debate.

Innholdsfortegnelse

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA	1
MASTEROPPGAVE	1
Forord	2
Sammendrag	3
Abstract.....	4
1 Innledning	7
1.1 Tema og Bakgrunn – Innvandring til Norge og bakgrunn for oppgaven	7
1.2 Problemstilling	9
1.3 Tidligere forskning	10
1.4 Struktur	12
2 Teori	13
2.1 Minnestudier	13
2.1.1 <i>Kollektive minner</i>	15
2.1.2 <i>Individuelle minner</i>	18
2.1.3 <i>Kommunikative/kulturelle minner</i>	20
2.1.4 <i>Kommunikative minner</i>	21
2.1.5 <i>Kulturelle minner</i>	22
2.1.6 <i>Minner og medier</i>	23
2.2 Uses of History – Historiebruk	26
2.2.1 <i>Historisk analogi</i>	28
3 Empiri og metode	32
3.1 Empiri	33
3.2 Metode	38
4 Analyse	41
4.1 Analyse av «2015».....	42
4.1.1 <i>Oppsummering av «2015»</i>	71
4.2 Analyse av «Etter 2015».....	72
Analyse 2016	72
Analyse 2017	78
Analyse 2018	86
4.2.1 <i>Oppsummering av «Etter 2015»</i>	97
5 Drøfting og konklusjon	97
5.1 Drøfting av forskningsspørsmålene og oppgavens funn	98
5.1.1 <i>Historiebrukens mønstre</i>	98

5.1.2 «2015» og «Etter 2015»: En sammenligning	101
5.1.3 Hva er hensikten med historie- og minnebruken?	106
5.2 Konklusjon og avsluttende refleksjon.....	108
6 Kildeliste.....	112
7 Litteraturliste.....	113
8 Vedlegg	118
8.1 Obligatorisk erklæring.....	118

1 Innledning

1.1 Tema og Bakgrunn – Innvandring til Norge og bakgrunn for oppgaven

«Erna Solberg mener muslimer hetses som jødene på 30-tallet. (...) – Måten ekstreme, antiislamske grupper omtaler muslimer på i dag, ligner måten ekstreme antisemittiske grupper omtalte jøder i tiårene som førte opp til andre verdenskrig.»¹

Slik uttalte Erna Solberg seg i august 2011, i etterkant av terrorangrepet 22. juli, utført av den norske terroristen Anders Behring Breivik², hvor hun ber nordmenn «ta et oppgjør med hverdagsrasismen».³ I intervjuet gir hun ingen ytterligere forklaring på hva hun mener, men lar den historiske referansen stå uten videre utdyping. Solberg har brukt en sterk historisk analogi for å understreke sin oppfordring og gjorde med dette synlig hvor viktig historiske analogier kan være i debatter om innvandring. Dette fanget min interesse.

Innvandring er ikke et nytt fenomen i det norske samfunnet, det har vært en del av Norges historie fra så tidlig som år 900, og har siden den gang vært en sentral del av samfunnet, selv i tider med stor utvandring.⁴ De siste årene har økende digitalisering og internett ledet til at vi stadig får sterke inntrykk gjennom skjerm og i medier av nyheter og innslag om skjebnen til flere tusen mennesker på flukt mot Europa. Som en følge av at man nå får flere inntrykk og nye perspektiver, er det også enklere enn noensinne å uttrykke sine meninger til andre, det være seg i sosiale medier eller gjennom aviser. Innlegg i sosiale medier, politiske beslutninger og nyhetsartikler om migrasjon og innvandring leder i mange tilfeller til debattinnlegg eller andre avistekster hvor man kan ytre sin mening. De senere års mange tekster knyttet til innvandring, og det som for meg fremstår som økt bruk av for eksempel nettaviser for å dele sine meninger og argumenter, har fanget min interesse, spesielt med tanke på hvor enkelt det er for mennesker i dag å spre sine meninger. Det går sjeldent en dag uten en kronikk eller artikkel som tar opp innvandring, flyktnings situasjonen eller holdninger til innvandring. Særlig i året 2015 ble jeg oppmerksom på hvordan mange brukte historien for å argumentere i sine tekster – om enn kun i en bisetning – så var likevel historie fortsatt en del av det. Som ny historiestudent på den tiden gjorde dette meg enda mer interessert i disse debattene. I de senere år da jeg satt med mer kunnskap, presenterte flere spørsmål seg når jeg leste avisene,

¹ Glomnes 2011

² 9. juni 2017 meldte Aftenposten at Anders Behring Breivik hadde byttet navn til Fjotolf Hansen. <https://www.aftenposten.no/norge/i/knqx6/Anders-Behring-Breivik-har-byttet-navn> (Aftenposten 2017)

³ Glomnes 2011

⁴ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 15

for eksempel: «hvilken betydning kunne dette ha for debatten, om noen?» og «hvorfors var historien så relevant for både politikere og vanlige folk?», samt «var det noe mønster som gikk igjen?» Det er dette som legger grunnlaget for denne masteravhandlingen.

Internasjonal migrasjon har de siste tiårene vært et av de viktigste og mest diskuterte samfunnsemnene, og har ledet til politiske, sosiale og kulturelle problemstillinger både i Norge og ellers i Europa. Grete Brochmann og Knut Kjeldstadli forklarer i verket *Innvandring til Norge – 900-2010* at: «Vi har sett kart over Europa mange ganger, med (...) piler som peker inn mot kontinentet fra alle verdensdeler.»⁵ Dette kartet illustrerer migrasjonsstrømmene til Europa, og Norge har gjennom de siste 40 årene fått en rolle på dette «migrasjonskartet»⁶. Tidligere har den norske rollen knyttet til migrasjon i hovedsak omhandlet utvandringen av en fjerdedel av nordmenn til Amerika som fant sted på 1800-tallet og starten av 1900-tallet.⁷

Nå, i nyere tid, – som er den perioden som vil gjøre seg mest gjeldende i denne oppgaven – er det det som har blitt døpt «den nye innvandringen»⁸ som har preget hvordan og hva folk tenker om innvandring og innvandrere. Denne perioden begynte på slutten av 1960-tallet, og bestod i hovedsak av arbeidsinnvandring fra blant annet det sørøstlige Europa, men også fra fjernere områder som Tyrkia og Pakistan. Ifølge Brochmann og Kjeldstadli kan vi forstå denne arbeidsinnvandringen som et vendepunkt for den norske innvandringen i nyere tid.⁹ Innvandringen til Norge var fremdeles frem til 1970-årene relativt lav, men det oppsto en økning på starten av 1970-tallet med stadig flere arbeidsinnvandrere, før det siden også kom flyktninger og asylsøkere, og naturlig med det fulgte også familieinnvandring. I 1975 nådde innvandringen et vendepunkt. Den 1. januar 1975 ble innvandringsstoppen iverksatt med stor oppslutning blant Stortingets medlemmer.¹⁰ Dog var det flere gjeldende dispensasjoner som gav flere adgangsmuligheter for innvandrere til Norge, da innvandringsstoppen i realiteten var utformet og vedtatt for å ta vekk anledningen til arbeidstillatelse uten at man fikk en form for dispensasjon.¹¹ Som mottakerland har Norge – til tross for å være senere ute enn andre vesteuropeiske land som et moderne innvandringsland – blitt mer tiltalende med årene. Årsakene til dette er flere, blant annet de selvforsterkende faktorene som kommer som følge

⁵ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 13

⁶ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 13

⁷ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 13

⁸ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 15

⁹ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 217

¹⁰ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 226

¹¹ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 233

av sosiale relasjoner. Dess flere som er kommet til et land, jo flere vil kunne få kjennskap til forholdene i det landet gjennom sine sosiale nettverk. I tillegg til dette har også økonomien i Norge vokst seg sterk, og dermed har det oppstått et signifikant behov for arbeidskraft fra utsiden av landets egne grenser.¹² Hva mer er, er den norske velferdsstaten med alle godene og rettighetene den tilbyr til landets innbyggere – også de nyankomne – med på å bidra til å gjøre Norge til et populært innvandringsland.¹³

Det siste tiåret har det blitt en kraftig økning i forhold til den mengden innvandrere Norge har tatt imot i tidligere innvandringsperioder. Dette er i all hovedsak en konsekvens av kriger – og som en naturlig følge av dette – flyktningstrømmer fra de rammede landene. På 1990-tallet så man en økning i antall flyktninger til Norge som en konsekvens av Balkan-krigene.

Borgerkrigen i Syria, førte i 2015, til hele 31.145 asylsøkere til Norge. Derimot sank antallet relativt drastisk gjennom hele 2016 da antallet asylsøkere som kom var 3460.¹⁴ Det økte antallet i 2015 – da det som har blitt døpt «flyktningkrisen» inntraff på sitt verste og mediedekningen var enorm – vil vise seg igjen i empirien. Det er en større mengde data innhentet fra 2015, av den enkle grunn at det finnes langt mer empiri fra denne perioden som en følge av flyktningkrisen.

I samtidens debatter om innvandring vil de historiske perspektivene fra tidligere innvandring eller andre historiske hendelser kunne gjøre seg gjeldende ettersom migrasjon og innvandring til Norge ikke er noe nytt. Denne oppgaven søker derfor, i sammenheng med det som er redegjort for ovenfor, å se hvordan mediedekning av innvandring, flukt og innvandrere henger sammen med historie- og minnebruk.

1.2 Problemstilling

Det vil altså være i denne oppgavens interesse å drøfte minne- og historiebruk i den offentlige debatten knyttet til migrasjon og migranter. Den offentlige debatten vil her være den som finner sted i norske aviser for å få et bredt, men dypt innblikk i denne diskursen. For å svare på problemstillingen har jeg valgt å benytte meg av en kvalitativ innholdsanalyse. Oppgavens hovedproblemstilling vil mer konkret være:

Hvordan anvender ulike aktører historie og minne i tekster omhandlende innvandring og innvandrere publisert i norske aviser i perioden 2015-2018?

¹² Brochmann og Kjeldstadli 2014: 16

¹³ Brochmann og Kjeldstadli 2014: 16

¹⁴ Garvik 2019

Med dette som hovedproblemstilling, finner jeg det nødvendig med et par forskningsspørsmål for å spisse hva målet med oppgavens problemstilling er, og spørsmålene er utformet for å forhåpentligvis illustrere perspektivene som kommer frem i analysen bedre.

Forskningsspørsmålene er som følger:

- *Hvilke minner eller historiske referanser er det som brukes, og finnes det noen mønstre som går igjen?*
- *Hvordan kan de to delene ('2015' og 'etter 2015') sammenlignes, og hva er samfunnskontekstens mulige påvirkning?*
- *Hva er hensikten med bruken av historie og minne i den offentlige diskursen?*

Disse forskningsspørsmålene er utarbeidet både før og underveis ved førstegangslesing av empirien da det fort ble tydelig at det ville være nødvendig med en innsnevring for å få et mer håndterlig grep om empirien. Spørsmålene vil derfor ikke bli stilt direkte i analysen, men vil likevel være svært sentrale underveis, og underbygge problemstillingen. Forhåpentligvis vil disse spørsmålene kunne konkretisere funnene i analysen. De vil også bidra til drøftingen av debatten, både hva gjelder hvordan historie og minne er relevant i debatten, men også debatten som en helhet med dens komparative og kontrasterende elementer.

1.3 Tidligere forskning

Etter lang leting og flere grundige undersøkelser har jeg ikke, pr. desember 2019, gjort funn av verken masteroppgaver eller artikler med en lik problemstilling eller utgangspunkt som denne, og det styrker dens egenart. Dog er det funnet flere tekster som tar for seg tematisk lignende problemstillinger, men med ulike utgangspunkt. Det er også flere masteroppgaver som ligger nært denne avhandlingen teoretisk, metodisk, og tematisk.

Det har lenge vært stor interesse for forskning på minne, historie og migrasjon som enheter hver for seg, men det er først i de senere årene det fremstår for meg at det har blitt mer fokus på disse tre elementene samlet. Av denne forskningen vil jeg først ta for meg et bidrag til den akademiske litteraturen i boken *History, Memory and Migration. Perceptions of the Past and the Politics of Incorporation* av Irial Glynn og J. Olaf Kleist fra 2012, som er et samleverk fra mange bidragsytere på minne- og migrasjonsfeltene.¹⁵ Her gjør de rede for at akademikere sjeldent tidligere har kombinert migrasjonsstudier og minnestudier for å undersøke hvordan

¹⁵ Glynn og Kleist 2012

fortiden påvirker inkorporeringen av immigranter i samfunnet. Bidragsyterne i boken bruker sin kunnskap fra begge felt for å belyse hvordan ulike aktører bruker ulike forestillinger av fortiden for å inkludere eller ekskludere immigranter i landet de kommer til eller bor i.¹⁶

Denne boken tar i så måte for seg deler av det jeg ønsker å undersøke i min oppgave, men er langt mer vidtfavnende. Den ser på migranter og deres minner knyttet til identitet, hvordan samfunn med kulturelt mangfold forholder seg til minner, og til slutt, hvordan minner fra fortiden påvirker innvandringspolitikken.

Av forskningsartikler som ligger nær min oppgave, har særlig «Uses of the Past in Refugee Documentaries in Sweden and Germany. Conceptualising Entangled Histories of Media, Memory, and Migration» av Philipp Seuferling og Hans-Ulrich Wagner, publisert i 2019, vært relevant. Seuferling og Wagner sin artikkel ser først og fremst på sammenflettede mediefortellinger om migrasjon i lys av minnestudier som et teoretisk utgangspunkt, før de gjennomfører casestudier av fire dokumentarer henholdsvis fra Tyskland og Sverige. Der undersøker de hvordan minner fra tidligere migrasjonshendelser har gjeninntatt en rolle i offentligheten, og i så måte hvordan media aktivt er en del av nåtidens migrasjonsdebatt ved hjelp av minner.¹⁷

«Past in the Present: Migration and the Uses of History in the Contemporary Era», er en artikkel i tidsskriftet *Journal of Ethnic and Migration Studies*, skrevet av Christophe Bertossi, Jan Willem Duyvendak og Nancy Foner, og er publisert i 2020. Artikkelen er en introduksjon til de påfølgende artiklene i tidsskriftet. I artikkelen undersøker de caser fra innvandringsdebatten i seks europeiske land, henholdsvis Ungarn, Nederland, Storbritannia, Frankrike, Hellas og Tyskland, med det formålet å undersøke offentlighetens bruk av historien i møte med innvandring. Det er, i likhet med Glynn og Kleist, særlig søkelys på bruken av historie knyttet til inkludering og ekskludering i samfunnet. De fremhever også det de kaller den nostalgiske tonen som ofte debatten er en del av, som illustrerer hvem som kan sies å være innfødt eller ei, basert på historien.¹⁸

Av masteroppgaver og norske bidrag er det to stykker jeg særlig ønsker å trekke frem, som er tematisk, teoretisk og metodisk lignende min avhandling.

¹⁶ Glynn og Kleist 2012: 4

¹⁷ Seuferling og Wagner 2019: 91

¹⁸ Bertossi, Duyvendak og Foner 2020: 2

Først og fremst er det masteroppgaven til Aslak Sverre Fjælberg publisert i 2017, fra NTNU. I hans oppgave, med tittelen «Meninger i media om flyktning- og innvandringssspørsmål, 2005-2016», gjør han rede for hvordan media kan være sterk bidragsyter i å forme menneskers inntrykk, i denne sammenheng, om innvandrere. I sin masteroppgave benytter han tekster fra tre nasjonale aviser, henholdsvis VG, Aftenposten og Dagbladet, som empiri. Fjælberg er særlig opptatt av språkbruken og de strømningene som var å finne i innvandringsdebatten i den gitte perioden, og utfører en kritisk diskursanalyse av datamaterialet.¹⁹ Det vektlegges derfor i stor grad ordbruk: hvordan ulike ord og hendelser fremstilles i mediene, og hvordan det kan påvirke leseren. På tross av at oppgaven faller innunder historiestudiet, er det dog ikke historiebruk eller minner som legger grunnlaget for Fjælbergs masteroppgave.

En annen masteroppgave som må nevnes er Ingrid Forsell sin avhandling fra Universitetet i Stavanger, publisert i 2018, som ser på mediediskursen rundt opprettelsen av 22.juli-senteret etter terrorangrepet i 2011. Forsell benytter seg av flere tekster i ulikt format, for å svare på problemstillingen, og ser både på hvordan 22.juli-senteret ble mottatt og hvordan det ble begrunnet gjennom et minneteoretisk perspektiv. Forsell er således opptatt av hvilke minner som er en del av offentligheten i denne konteksten, og betydningen de har.²⁰ Hennes oppgave er derfor nært knyttet til min, om enn ikke tematisk, så befinner de seg innenfor samme teoretiske fagtradisjon, samt også empirisk i form av undersøkelse av mediedebatten i norske aviser.

Som vist her, er det mye interessant forskning man kan si er nærliggende min avhandling, men likevel ingen, som i min kjennskap, tar for seg akkurat det samme. Det er flere akademiske bidrag som undersøker hvordan historiebruk og minner i ulike medieformer påvirker debatter og statlige beslutninger i både USA og Europa, men altså ingen som har Norge som utgangspunkt. Således er det en mangel på akkurat denne kunnskapen, og jeg håper denne avhandlingen kan tilføre noe som kan være verdifullt om hvordan vårt samfunn lener seg på historie og minner gjennom medier i møte med migrasjonsdebatten, og på den måten være et bidrag på dette feltet.

1.4 Struktur

Jeg har valgt å dele denne oppgaven inn i fem hovedkapitler. Det inkluderer dette innledningskapittelet. Kapittelet som følger, vil være oppgavens teorikapittel. Her vil det bli

¹⁹ Fjælberg 2017

²⁰ Forsell 2018

redegjort for den faglige forankringen, teoretiske perspektiver og begreper innenfor historiebruk og minnestudier, som er sentrale for oppgavens analyse. Deretter følger metodekapittelet som blant annet vil beskrive den utvalgte empirien. Begrunnelse av valg knyttet til avgrensning og utvelgelse vil også bli gitt, samt hvilken metode som er anvendt i analysen. Kapittel to og tre vil sånn sett legge grunnlaget for analysen og resten av oppgaven, og vil gi innsyn i valgene og begrunnelsene som ledet frem i prosessen.

Oppgavens hoveddel – analysen – vil være det som utgjør kapittel fire. Analysen er delt i to deler, hvor den første delen tar for seg empirien for året 2015, samt en oppsummering av funnene presentert der. Del to vil ta for seg de resterende årene fra empirien – 2016 til 2018 – og også her vil det følge en oppsummering av funnene. Kapittel fem vil være tilegnet drøfting, konklusjon og avsluttende refleksjon. Her vil debatten og funnene som helhet blir drøftet spesifikt gjennom de tre forskningsspørsmålene, og som avslutningsvis vil lede til en sammenfatting av oppgaven og problemstillingen vil besvares.

2 Teori

I dette kapitelet vil det redegjøres for den teoretiske forankringen oppgaven er plassert innenfor. Nærmere bestemt vil det bli gjort rede for både minnestudier og historiebruk som teorifelt, og innunder dette, de relevante begrepene for denne oppgaven.

2.1 Minnestudier

Et av feltene denne oppgaven tar sikte på å forankre seg i, er feltet minnestudier. Minner, i denne forstand, vil være tilknyttet hvordan mennesker *braker* minner for å fremme en mening knyttet til norsk innvandringsdebatt. Det vil derfor være naturlig at minnestudier står svært sentralt, og det vil være minner som sosialt fenomen som vil være i fokus. Hvilke minner de ulike aktører tar i bruk for å overbevise om sitt syn og hvordan disse er med på å forme og påvirke diskursen vil være kjernen i analysen. Først ønsker jeg å gå inn på hva minnestudier er og hvordan feltet har utviklet seg gjennom årene, før jeg vil se nærmere på de begrepene som vil være sentrale for oppgaven knyttet til et minneteorietisk perspektiv. Denne oppgaven ønsker, som nevnt, å blant annet å se på hvordan mennesker bruker minner i debatten om innvandring til Norge. Det vil derfor bli gjort en grundig gjennomgang av begrepene *kollektivt minne*, som lansert av den franske sosiologen Maurice Halbwachs på starten av 1900-tallet, og deretter *individuell minne* blant annet redegjort for av de tyske professorene Jan og Aleida Assmann. *Kommunikativt minne* og *kulturelt minne* vil også være relevant å belyse. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i disse begrepene da jeg mener dette er begrepene fra minnefeltet som

vil kunne fungere som verktøy for meg under analysen av empirien, og som gir meg et rammeverk og et forståelsesgrunnlag for tolkning og analyse av empirien. En kort redegjørelse for forholdet mellom minner og medier vil også bli gitt avslutningsvis.

Interessen for minner og ønsket om å få en forståelse av minner kan spores langt tilbake i tid. Helt tilbake til antikken med tenkere som Platon og Aristoteles finner vi interesse for minnefenomenet, og det har opp igjennom tidene vært flere filosofer som har viet sin interesse til temaet minner blant annet Sigmund Freud og Friedrich Nietzsche.²¹ Derimot er det først på 1900-tallet at det som har vært grunnmuren for dagens minnediskurs fant sted, med Maurice Halbwachs i front, som Astrid Erll beskriver som en av grunnleggerne av «kulturelle minnestudier»²². Halbwachs vil jeg komme tilbake til under begrepsavklaringen i denne delen. Forskningsfeltet minnestudier har siden den gang utviklet seg mye, og mengden med forskning knyttet til minnestudier er enorm. Dette er det flere årsaker til, blant annet kan det forklares med det faktum at minnestudier ikke er knyttet til en spesifikk disiplin, men er heller et interdisiplinært og internasjonalt fenomen i akademiske diskurser på tvers av flere akademiske felt som har åpnet for og ledet til et vidt antall teorier, begreper, definisjoner og forskningsmaterialer.

En annen årsak som kan forklare den kraftige økningen i minnestudier og interessen for minner, kan ses i lys av den enorme plassen teknologien og media har i samfunnet, og som en følge av dette, den økte populariteten til å ta anvende minner og historie på ulike måter. Erll trekker frem endringer i medieteknologien, som internett, som en viktig faktor til hvordan minnestudier har utviklet seg som et internasjonalt fenomen, og en årsak til det sterke nærværet av minner i nåværende diskurser.²³ Dette er også så klart svært gjeldende for den akademiske utviklingen av minnestudier som felt, både når det kommer til publiseringsmuligheter, innhenting av data og for omfanget av forskningen. Kanskje enda viktigere er dette når det gjelder «vanlige» folk sitt møte med minner og historie. Ifølge Johanne Garde-Hansen er det

«safe to say, as we stand firmly established in the twenty-first century, that our engagement with history has become almost entirely mediated. Media, in the form of print, television, film,

²¹ Garde-Hansen 2011: 13

²² Erll 2011: 7 & 14

²³ Erll 2011: 4

photography, radio and increasingly the Internet, are the main sources for recording, constructing, archiving and disseminating public and private histories in the early twenty-first century.»²⁴

Media og teknologi er en stor del av hvordan «mannen i gata» tar del i minner, konstruerer minner og er nær minner på. Årsaken til at jeg finner det formålstjenlig å trekke frem dette, er fordi oppgaven omhandler hvordan minner og historie blir brukt i innvandringsdebatten, hvor empirien, som jeg kommer tilbake til i kapittel 3 – «Metode og empiri» – er innhentet fra internett- og papiraviser. Det er altså gjennom ulike massemedier at mennesker i hovedsak møter historie, både offentlig og privat, og som jeg vil vise senere, er det blant annet ved bruk av minner og historie at mennesker forsøker å danne seg en mening, gjøre seg tanker eller forsøker å påvirke meningene til dem som leser. Medier blir dermed en form for minnedannende faktor, og jeg mener det i så måte er avgjørende å vie en liten del av teorien til medier og minner.

Nå vil jeg gjøre rede for begrepene som vil være sentrale for oppgaven under fagfeltet minnestudier.

2.1.1 Kollektive minner

Begrepet *kollektivt minne* stammer som tidligere nevnt fra Maurice Halbwachs, og kom frem i boken *Les cadres sociaux de la mémoire*, utgitt i 1925, og som vi på norsk kan oversette til «De sosiale rammer for minner», og det er nettopp disse rammene kollektive minner er basert på. Ifølge Halbwachs er nemlig minnet vårt avhengig av sosiale strukturer, eller sosiale rammer.²⁵ Minner er dermed et sosialt fenomen som er avhengig av et sosialt rammeverk for å eksistere, og som det ligger i ordet *kollektivt*, er det et minne som er felles for større eller mindre grupper i et samfunn. Halbwachs ser selv det personlige minne som et kollektivt minne.²⁶ Han hevder de individuelle minnene alltid vil være påvirket av den sosiale konteksten mennesket er en del av – i perspektivet til den gitte gruppen – samtidig som minnet til gruppen manifesterer seg gjennom de individuelle minnene. På denne måten kan vi se at Halbwachs så på individuelle og kollektive minner som elementer i et gjensidig forhold med hverandre.²⁷

²⁴ Garde-Hansen 2011: 1

²⁵ Erll 2011: 14

²⁶ Erll 2011: 14

²⁷ Halbwachs 1992: 40

Historiker Ola Svein Stugu skriver i sin bok *Historie i bruk*, at Halbwachs også legger vekt på at alle fungerende samfunn har behov for en slags form for kontinuitet mellom gruppens fortid og gruppens nåtid. For å skape en slik kontinuitet brukes minner. På denne måten blir de felles minnene eller forestillingene man har om fortiden, grunnleggende for en gruppes solidaritet og sosiale orden. Gruppen som tar i bruk en del av det kollektive minnet, er med på å skape tilhørighet og identitet, og den legger også grunnlaget for hva som blir husket.²⁸ Det er altså gruppene, av ulik størrelse som utgjør og danner de sosiale rammene for de kollektive minnene. Dette gjenspeiles i det Jill A. Edy beskriver i artikkelen «Journalistic Uses of Collective Memory». Det kollektive minnet dreier seg om meningen eller betydningen som et fellesskap eller samfunn innehar eller får om sin fortid. Det kollektive minnet lærer og påvirker i så måte vår forståelse av tidligere hendelser og de nåværende forhold i samfunnet. Dette bildet som vi har gjennom våre kollektive minner av fortiden, er med på å danne og skape forventninger vi har til fremtiden og opplevelser vi har i nåtiden.²⁹ Edy forklarer videre at kommunikasjon er kritisk for kollektive minner. Kommunikasjonen mellom individer og for eksempel media, er delaktig i å gjøre konseptet «minner» sosialt. Kommunikasjon er også det som gjør at de kollektive minnene kan videreføre og bevare fortiden lengre enn det eldste levende individ.³⁰

Et kollektivt minne har sin base i en samstemt gruppe mennesker, og som ligger i begrepet *kollektive* minner, fremstår det nærmest slik at minnene er felles for alle gruppens medlemmer. Det er de også til en viss grad da fortidsforståelsen som blir delt innad i disse gruppene, nærmest er felles aksepterte oppfattelser for gruppens medlemmer, men det er individene i gruppen som står for den faktiske erindringen.³¹ Individet er dog alltid en del av en eller annen form for gruppe, og tilhørigheten og denne gruppekonteksten legger til rette for individets mulighet til å minnes og rekonstruere fortiden ut ifra gruppens perspektiv. Av dette kan vi forstå at det altså eksisterer samme antall kollektive minner som institusjoner eller grupper som til enhver tid er i et gitt samfunn. Gruppene det er snakk om her, er alt fra sosiale klasser, familier, bedrifter, til større grupper som nasjoner, lokalsamfunn og generasjoner.³²

En annen faktor er at mennesker ikke bare er et enkeltindivid som fungerer og tenker kun med grunnlag i «jeg-et», mennesker er også en del av flere fellesskap som henger sammen med de

²⁸ Stugu 2008b: 26

²⁹ Edy 1999: 71

³⁰ Edy 1999: 72

³¹ Halbwachs 1992: 22

³² Halbwachs 1992: 22

ulike sosiale rammene eller gruppene. Nabolag, likesinnede og nasjonen er slike større sosiale grupper eller rammer som et individ inkorporeres i, ved å referere til hendelser eller minner fra denne gruppen i «vi-form».³³ Altså, ved aktivt å bruke og ta del i historien til gruppen – også historien utenfor ens egen levetid – blir individet en del av gruppen og fellesskapet. Gruppene som en nasjon eller en by for eksempel, innehar ikke minner på samme måte som et individ har, og benytter seg av monumenter, symboler, tekst og ritualer – det A. Assmann har navngitt «memorial signs» – for å minnes. Et kollektivt minne må i så måte støttes av enten fysiske verktøy slik som materielle medier, tekster og symboler eller abstrakte verktøy slik som ritualer og praksiser for å knytte individene til gruppen, og skape et bånd mellom nåtiden og fortiden.³⁴

Et eksempel på kollektive minner, det sosiale rammeverket og behovet for «memorial signs», kan være hvordan gruppen «nasjonen Norge» snakker om 2. verdenskrig. Bare ved å bruke ordet «krigen» når man omtaler 2. verdenskrig, vil de fleste av gruppens medlemmer forstå hva personen snakker om, og også få visse assosiasjoner og «minner» fra krigen. Som Lisa Kvande og Nils Naastad påpeker i boken *Hva skal vi med historie? Historiedidaktikk i teori og praksis*, er det slik at: «Når man snakker om «krigen» i Norge, er det ingen tvil om hvilken krig man referer til.»³⁵ Dette gjelder kanskje særlig generasjonene nærmest hendelsen, men på grunn av rollen dette minnet har i nasjonen er det like fullt mulig for yngre medlemmer av nasjonen og også «minnes» krigen. Minnene og opplevelsene fra krigen har blitt lært til gruppens medlemmer gjennom undervisning, underholdning, monumenter og minneseremonier, men også gjennom kommunikasjon med familiemedlemmer eller andre som har levd og erfart krigsårene. Dette gjør at dette kollektive minnet lever videre, og står så sterkt i samfunnet som det gjør. Det kan for eksempel vise seg igjen i unge mennesker som bruker «vi» når de referere til hendelser fra andre verdenskrig, og på denne måten inkorporeres de i et større identitetsfellesskap og en større historie utenfor deres levetid. Et annet eksempel som vil kunne gjøre seg gjeldende i empirien, er for eksempel bruk av kollektive minner om tidligere store migrasjonshendelser til Norge eller folkemordet på jødene for å trekke linjer til dagens hendelser og debatt. A. Assmann sitt eksempel tydeliggjør dette videre, og er hentet fra den kanadiske forfatteren Margaret Atwood som oppsummerer denne internaliseringen i et større identitetsfellesskap slik: «(...) he was remembering as a

³³ Assmann 2008 :52

³⁴ Assmann 2008: 55

³⁵ Kvande og Naastad 2013: 96

personal experience an event which he had not been present in the flesh, and I believe we have all done that. It is at such points that memory, history and story all intersect.»³⁶

2.1.2 Individuelle minner

Individuelle minner vil også vise seg relevant for empirien og er derfor en naturlig del av det teoretiske rammeverket. Som det ligger i begrepet, er individuelle minner de minnene som et individ innehar, men som jeg vil komme tilbake til, kan være overlappende med kollektive minner. De individuelle minnene er det man ser på som sine *egne* personlige minner.

Personlige minner, eller individuelle minner, er ifølge Aleida Assmann «(...) the dynamic medium for processing subjective experience and building up a social identity».³⁷ Individuelle minner er altså en måte for enkeltindivider å gripe fatt i, tolke og håndtere de subjektive erfaringene og opplevelsene sine på, samt til å utforme sin sosiale identitet.³⁸ For at mennesker skal være kapable til å konstruere sin selvbevissthet, både når det gjelder vår egen personlige identitet og hvordan man utarbeider ens selvbevissthet som en del av et fellesskap, er man avhengig av minner. Det er det som gir mennesker denne evnen. J. Assmann gjør rede for forholdet mellom identitet, tid og minner, og viser hvordan disse tre påvirker og former hverandre.³⁹

Level	Time	Identity	Memory
inner (neuro-mental)	inner, subjective time	inner self	individual memory
social	social time	social self, person as carrier of social roles	communicative memory
cultural	historical, mythical, cultural time	cultural identity	cultural memory

Figur 1. Tabell over minne, identitet og tid. Assmann 2009: 109

Tabellen over av Jan Assmann, viser forholdet mellom minner, tid og identitet på tre nivåer, henholdsvis det indre nivået, det sosiale og det kulturelle nivået. Som tabellen viser, så eksisterer de individuelle minnene på det indre nivået, og er påvirket av og en del av den

³⁶ Assmann 2008: 52

³⁷ Assmann 2010: 40

³⁸ Assmann 2010: 40

³⁹ Assmann 2008: 109

subjektive, indre tiden til et individ.⁴⁰ Minner er som nevnt det som tilrettelegger for å forme ens identitet. Identitet er på sin side koblet til tid, og denne syntesen mellom identitet og tid, er igjen påvirket av, og skjer ved minne.⁴¹ Denne syntesen kan man si gjør at mennesker klarer å orientere seg i forhold til fortiden, nåtiden og fremtiden. De individuelle minnene er viktig for å forme og påvirke oss mennesker, og er essensielle for vår fortidsforståelse og forståelse av samtiden. Derfor er individuelle minner et av de sentrale begrepene i denne avhandlingen da flere av aktørene som uttrykker seg i empirien, velger å anvende personlige minner i sin argumentasjon.

Som tidligere nevnt har individuelle minner overlappende egenskaper med kollektive minner, og man kan si at individuelle minner inkluderer langt mer enn det individer selv har opplevd og erfart. Selv om de individuelle minnene er basert på subjektive erfaringer til mennesker, er de også konstruert gjennom interaksjon med andre, og også tilknyttet til andres minner. A. Assmann forklarer dette slik:

«We have our share in the larger and more encompassing memory of the family, the neighbourhood, the generation, the society, the state, and the culture we live in. These dimensions of memory, differing in scope and range, overlap and intersect within the individual who shares and incorporates those memories in various ways.»⁴²

Ut ifra det A. Assmann beskriver kan vi se at kollektive- og individuelle minner er til dels overlappende. Individer er en del av det kollektive til de sosiale gruppene de tilhører, og man kan si at ens individuelle minner også sånn sett kan sies å være todelt, fordi – i overenstemmelse med Halbwachs sin minneteori – finner minner alltid sted i en sosial kontekst, noe som også gjelder individuelle minner.⁴³ Våre opplevelser blir påvirket av den sosiale konteksten og menneskene rundt oss. Kan man dermed egentlig skille disse minneformene? Teoretisk sett, både ja og nei. Minnene våre er, og blir stadig påvirket av samfunnet rundt oss, men vi har også våre egne subjektive minner på tross av at de er påvirket av konteksten, og ingen har akkurat de samme minnene. For å forklare dette kan vi se for oss våre egne minner fra vår første konsertopplevelse. Fra denne opplevelsen har du dine egne minner slik du husker det og hva du vektlegger, men samtidig vil man i denne opplevelsen ha delte minner med de andre som var til stede, som også husker denne opplevelsen på sin egen

⁴⁰ Assmann 2008: 109

⁴¹ Assmann 2008: 109

⁴² Assmann 2010: 40

⁴³ Assmann 2010: 37

måte. Når det kommer til individuelle minner kan det derfor være vanskelig å gi en konkret definisjon fordi man ikke husker ut av kontekst, selv om det er ens egne minner. Skillelinjene mellom hvor minner møtes og slutter, er ofte vage. Det finnes også ifølge A. Assmann flere former for individuelle minner iboende et individ. Blant disse er episodiske minner som er individets selvbiografiske minner⁴⁴, og vil i denne avhandlingen være synlig for å begrunne ens standpunkt og hente erfaring fra. Takket være deres tilpasningsdyktige natur, kan episodiske minner eksistere i bredere nettverk av både våre egne og andres minner.⁴⁵ De individuelle minnene våre endres også i samtale med andre mennesker, alderdom og endringer i holdninger, og et minne flere år tilbake i tid kan plutselig se annerledes ut, som følge av den sosiale rammen både da og nå, og viser også hvordan et individuelt minne er noe mer enn bare vårt eget.⁴⁶

2.1.3 Kommunikative/kulturelle minner

Aleida og Jan Assmann lanserte på slutten av 1980-tallet sin teori om *kulturelt- og kommunikativt minne*, og den har bidratt til å skape et felles forskningsfelt på tvers av akademiske disipliner. Samlet under paraplyen til kulturelt minne-teori finner vi disipliner som historie, arkeologi, antropologi, religionsstudier, sosiologi, litteratur og medieteorier.⁴⁷ Utgangspunktet for teorien om kulturelt minne, startet med en videreutvikling av Halbwachs sitt begrep *kollektive minner*, hvor den sentrale distinksjonen er tilknyttet det Jan og Aleida Assmann beskriver som de kvalitative forskjellene mellom et kollektivt minne som er grunnlagt i former for hverdagsinteraksjon, og et kollektivt minne som er mer institusjonalisert, og baserer seg på ritualer og medier.⁴⁸ Dette gjorde de ved å bringe på banen to nye begreper som beskriver denne distinksjonen mellom de kollektive minnene, nemlig *kulturelle minner* og *kommunikative minner*. I henhold til det Harald Welzer skriver så kan de kulturelle – og kommunikative minnene likevel nærmest bare skilles i strengt teoretisk kontekst. Når det er snakk om den rent praktiske sammenhengen, er minnepraksisen til grupper og individer, måtene, metodene og formene, tett sammenflettet.⁴⁹ Først vil jeg redegjøre for kommunikative minner og deretter kulturelle minner.

⁴⁴ Assmann 2006: 212

⁴⁵ Assmann 2006: 213

⁴⁶ Assmann 2006: 213

⁴⁷ Erll 2011: 27

⁴⁸ Erll 2011: 28

⁴⁹ Welzer 2008: 285

2.1.4 Kommunikative minner

Kommunikative minner, som definert av Jan Assmann, er det han kaller en ikke-institusjonell form for minner som oppstår i hverdagslig interaksjon og kommunikasjon som man deler med mennesker seg i imellom, med sine samtidsmennesker, og som springer ut av den nære fortiden.⁵⁰ Mediet til de kommunikative minnene er en levende form for minne gjennom dagligtale,⁵¹ men som det vil vise seg i delen om minner og medier, kan man se at dette er i endring. Assmann beskriver videre at de affektive båndene som følger med kommunikative minner, som binder sammen familier, grupper og generasjoner, er kanskje en av de viktigste faktorene denne formen for minne bidrar til.⁵² Man kan dermed si at de kan bidra til sterke følelser og tettere bånd når minnene deles. Denne formen for minne har også en begrenset levetid som normalt ikke overskrider tre generasjoner, altså omkring 80-100 år. Årsaken til det er, som man kan tenke seg, fordi disse minnene består av historiske opplevelser til samtidige mennesker, og dermed vil det være naturlig at minnene følger samme livsspenn som dem som er deltakende i minnet.⁵³ I og med at kommunikative minner stammer fra kommunikasjon og deling mellom mennesker, vil innholdet i disse minnene også potensielt være dynamisk, til dels begrenset og vil kunne bli sett på som en fortelling fra noe et familiemedlem har opplevd uten særlig betydning ellers. Deltagerne, som er en del av disse minnene, kan ofte være diffuse, fordi hvem som helst kan «delta» da den sosiale dimensjonen og rammene rundt disse minnene ikke på noen måte verken er formalisert, eller befestet gjennom materiell symbolisering. De er heller ikke opprettholdt av spesialister.⁵⁴

Et velkjent eksempel, eller det Muller, Bermejo og Hirst kaller et «prototypical»-eksempel på et kommunikativt minne kan for eksempel være at man får høre familieminne, om hvordan en forelder eller besteforelders liv under krigen forløp seg.⁵⁵ Et annet eksempel kan være en forelder som forteller fra sine opplevelser som innvandrer til Norge, eller om livet som flyktning, og det vil være interessant å se hvordan dette eventuelt kommer frem i samfunnsdebatten. Kommunikative minner er således med på å danne en form for bånd mellom øyenvitner til en hendelse og etterkommere gjennom gjenfortelling av for eksempel familiens minner. Sånn sett får etterkommere nær innsikt i hendelsene som fortalt fra øyenvitner, og man kan argumentere for at hører man disse minnene ofte nok eller de setter

⁵⁰ Assmann 2008: 112

⁵¹ Assmann 2008: 117

⁵² Assmann 2008: 111

⁵³ Erll 2011: 28

⁵⁴ Assmann 2008: 111

⁵⁵ Muller, Bermejo og Hirst 2018: 976

sterke nok spor, kan de ha en sterk innvirkning på et individ. Om slike erfaringer eller minner fortalt til et barnebarn eller partner kan være delaktig i påvirke holdninger eller forme ens synspunkter og oppfatninger, og i hvilken grad disse minnene har betydning, vil vise seg.

2.1.5 *Kulturelle minner*

De kommunikative minnene er en form for hverdagslige og flyktige minner mellom samtidsmennesker, med en gitt levetid, men hvordan kan man da sørge for at minnene kan overleve tidens test? Minner blir, ifølge J. Assmann, kulturelle minner når de blir en del av en «objektivisert kultur», ved at de blir materialisert gjennom ulike kulturelle artefakter som tekster, bilder, symboler og monumenter.⁵⁶ Der hvor kommunikative minner er basert på, og tett knyttet opp til kommunikasjon mellom mennesker og «personlig» overførbare, finner vi i motsetning til dette, «kommunikasjonen» til de kulturelle minnene ved hjelp av kulturelle artefakter,⁵⁷ noe som gir dem et langt mer formelt format.

Ifølge J. Assmann kan vi som sagt se på kulturelt minne som en form for kollektivt minne, men med en langt bredere definisjon av begrepet *kollektivt minne* enn slik Halbwachs definerte det. J. Assmann forklarer det med at kulturelle minner også deles av en rekke mennesker og at «(...) it conveys to these people a collective, that is, cultural, identity.»⁵⁸ Men, mens Halbwachs på sin side så vekk fra tradisjoner og overføringer som en del av kollektive minner og holdt dette adskilt, velger Assmann å inkludere dette i det de kaller kulturelt minne.⁵⁹ I motsetning til kommunikative minner, er altså kulturelle minner karakterisert av en avstand til det hverdagslige. Kulturelle minner har sine faste punkter som stammer fra fortidige skjellsettende hendelser, hvor minner om disse hendelsene bevares ved hjelp av kulturell befestning gjennom monumenter, tekst og praksis og etterlevelse gjennom institusjonell kommunikasjon.⁶⁰ Kulturelt minne har også sine spesialister – i motsetning til kommunikativt minne – i form av religiøse ledere, kunstnere eller lærere, og deltakelsen er ofte svært differensiert. Kulturelt minne er, ifølge J. Assmann, lagret i symbolske former, og kan som følge av dette være overførbare på tvers av generasjoner, og de kan overføres til, og benyttes på tvers av ulike situasjoner. Minneinstitusjoner som blant annet arkiv og monumenter, poengterer J. Assmann, er viktige i form av hvordan de potensielt fungerer som påminnere for et samfunn. Som nevnt i delkapittelet om kollektive minner, innehar ikke

⁵⁶ Assmann og Czaplicka 1995: 128

⁵⁷ Assmann og Czaplicka 1995: 129

⁵⁸ Assmann 2008: 110

⁵⁹ Assmann 2008: 110

⁶⁰ Assmann og Czaplicka 1995: 129

grupper minner i den form av at de er nettopp *grupper*. Påminnerne Assmann nevner er viktige for at grupper skal kunne «lage» seg og bevare minner, og de er i så måte det Assmann kaller for kulturelt minne.⁶¹

Man kan si at det er kultur som lar mennesker skape tidsrammer som forbigår et individ sin levetid. Gjennom kultur og de kulturelle minnene, skapes det ifølge A. Assmann en form for kontrakt mellom fortiden, nåtiden og fremtiden, og således et bindeledd mellom menneskene som en gang var, de som kommer og de som lever i dag. Vi mennesker er deltakende i et bredt spekter av meningsproduksjon gjennom kulturelle minner, ved at vi husker, leser og samhandler med elementer fra både den fjerne og nære fortiden. A. Assmann bruker internettet for å illustrere denne kontrakten som kulturelt minne skaper. På samme måte som internett skaper et rammeverk og en mulighet for kommunikasjon på tvers av store avstander, så skaper kulturelt minne en mulighet og et rammeverk for kommunikasjon på tvers av tid.⁶²

2.1.6 Minner og medier

Fordi denne oppgaven blant annet ser på hvordan minner blir benyttet i en offentlig mediedebatt, mener jeg det er nødvendig å vie en liten del til teori om hvordan medier og minner påvirker hverandre, og hvordan de ulike minneformene kan bli påvirket av medier.

I boken *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory* av Astrid Erll og Ann Rigney blir det belyst og redegjort for hvordan medier er svært sentrale for kulturelle minner, hvordan disse minnene blir forstått mer dynamisk samt hvordan det har skjedd en merkbar endring på feltet.⁶³ Erll og Rigney beskriver denne dynamiske formen til minnene som en pågående prosess av erindring og glemsel, hvor individer og grupper stadig rekonfigurerer sitt forhold til fortiden. De poengterer også betydningen av at fortellingene fra fortiden blir fremstilt ved lesing, ritualutførelser, «tittet på» eller fremstilt gjennom andre former for medier for eksempel som referansepunkt, da de uunngåelig vil bli kulturelt foreldet hvis dette ikke finner sted. I løpet av denne prosessen vil disse minnene kunne bli satt til side, eller erstattet av nye fortellinger samtiden finner mer aktuelle og relevante for samfunnets bekymringer eller for et samfunns identitetsformasjon.⁶⁴

Medier, som altså omfatter alle former for formidling – symboler og ritualer, bøker og filmer, samt også dagens moderne massemedier som aviser og internett – er heller ikke bare passive

⁶¹ Assmann 2008: 110–111

⁶² Assmann 2008: 97

⁶³ Erll og Rigney 2009: 1

⁶⁴ Erll og Rigney 2009: 2

formidlere, eller «beholdere» av minne. De er deltakende i, og spiller en aktiv rolle i å forme vår forståelse av fortiden, ved å være en formidlingsplattform mellom oss – leseren, lytteren, seeren – og fortidige erfaringer og hendelser, og er dermed med å sette dagsordenen for fremtidige minnehandlinger.⁶⁵ Dette gjør medier, også moderne former, relevant for hvordan vanlige folk møter minner og fortiden. Erll og Rigney bruker rollen film eller noveller gjerne spiller for å igangsette diskusjon eller offentlige debatter om historiske emner som har blitt glemt eller marginalisert. Slik kan minnepresentasjonen gjennom medier være agendasettende for minner på tvers av ulike medier og potensielt få feste i samfunnet. I mindre skala, kan vi veldig nylig for eksempel se debatten knyttet til NRK sin storsatsing «Atlantic Crossing» om hvordan kongefamilien og hendelsene er fremstilt, eller debatten om Marte Michelet sin bok *Hva visste hjemmefronten?* fra 2018 som fortsatt pr. 2021 skaper debatt både i aviser og i form av nye bokutgivelser knyttet til hvordan enkelte motstandsmenn og hjemmefronten blir fremstilt, noe som rokker ved de minnene mange har knyttet til dette.⁶⁶

Medier vil man kunne si er nærmest essensielle for overlevelsen og overføringen av minner i dagens samfunn.⁶⁷ Både for det kollektive- og individuelle nivået er medier relevant. Minner på det kollektive planet – som Erll i *Memory in Culture*, har definert som konstruksjon og sirkulasjon av kunnskap og versjoner av en felles fortid i sosiokulturelle sammenhenger – kan kun muliggjøres ved hjelp av medier. Ifølge Erll, er det medier som gjør det mulig å kunne dele og revidere de kollektive minnene. Gjennom muntlige fortellinger til dagens medier, skapes det muligheter for spredning av den felles fortiden i et samfunn, i store samfunnskretser. Erll trekker også frem symbolske medier som minnesmerker som et middel for kollektiv erindring.⁶⁸ Når det kommer til individuelle minner, poengterer Erll at den sosiale relevansen disse minnene kan ha, er gjennom spredning og presentasjon i medier. Dette er kanskje spesielt viktig når det kommer til hendelser opplevd som øyenvitne. Gjennom intervjuer, publisering av brev eller tekster hvor deres erfaringer og opplevelser blir delt, mener Erll de likeens blir et element for kulturelle minner. Dette for at et samfunn skal kunne ta del i, og gjøre et personlig minne til en del av kollektiv samfunnskunnskap.⁶⁹ For flere av aktørene i oppgavens empiri, vil dette vises igjen som en måte å bruke og fremstille

⁶⁵ Erll og Rigney 2009: 2-3

⁶⁶ Se for eksempel NRK: Svelstad 2021 - <https://www.nrk.no/kultur/sofia-helin-gar-kraftig-ut-mot-dei-norske-historikarane-1.15344124?fbclid=IwAR2yeOBqzBhk0T8ewSB8knZtI4OiUcRiU1hNCqZetJ5UUyZziBgh4MtrVUs> og Rowe 2020 - <https://www.dagsavisen.no/debatt/2020/11/23/slakt-og-karakterdrap/>

⁶⁷ Erll 2011: 113

⁶⁸ Erll 2011: 113

⁶⁹ Erll 2011: 114

personlige opplevelser og minner på, for å gjøre de relevant for det kollektive i den offentlige debatten som en måte å påvirke på.

Erlil er også opptatt av hvordan man ser endringer i de ulike minneformene. Hun poengterer at der J. Assmann skiller kommunikativt- og kulturelt minne i form av innhold, medier, deltakelse eller bærere, mener derimot hun at formene ikke kan skilles så strengt. Assmann selv påpeker dog også at minneformene er overlappende. Erlil poengterer likevel dette for å vise utvikling i hvordan moderne medier påvirker minneformene. Et eksempel på dette kan være kommunikative minner. Der man tidligere delte livserfaringer og opplevelser med sine samtidige, gjerne i møte med familien, skjer det i dagens samfunn i stor grad ikke bare gjennom muntlig kommunikasjon. Slik deling skjer i økende grad ved hjelp av digitale muligheter, som massemedier, blogger eller på Facebook. For å illustrere endringen i kulturelt minne, særlig hva gjelder mer uklarhet knyttet til spesialist-rollen, bruker Erlil internett og nettsider som Wikipedia hvor hvem som helst har mulighet til å legge inn informasjon og dele «fakta».⁷⁰

Maren Röger, i sin artikkel «News Media and Historical Remembrance: Reporting on the Expulsion of Germans in Polish and German Magazines» fra 2009, tar for seg forskning på forholdet mellom massemedier og kulturelt minne. Hun viser til Jan og Aleida Assmann sin brede definisjon av medier når de omtaler dette i forbindelse med kulturelle minner. Innunder medier finner vi symboler og ritualer, samt også audiovisuelle medier, som moderne massemedier.⁷¹ Röger argumenterer videre for viktigheten av å forske på massemedier og deres daglige tilskudd til kulturell erindring, og viser til rollen en avisartikkel kan ha. På tross av at en enkel avisartikkel forsvinner raskt og kanskje sjeldent gjør seg gjeldende i samfunnet og sjeldent blir en del av det kollektive minnet, så vil avisartikkelen fortsatt ha muligheten til å bekrefte eller avkrefte våre ideer og oppfatninger av en historisk begivenhet. Derfor mener Röger at produkter av massemedier ikke bare passivt sprer innholdet i det kollektive minnet, men som i overensstemmelse med Erlil og Rigney, er aktører for å sette minner på dagsordenen for lesere eller lyttere. Ved å gjengi bilder, tekster og tolkninger er de delaktige i å skape og forevige minner.⁷²

⁷⁰ Erlil 2011: 31

⁷¹ Röger 2009: 188–189

⁷² Röger 2009: 188–189

2.2 Uses of History – Historiebruk

Denne oppgavens hovedformål er å ta for seg, og se på hvordan ulike aktører anvender historie og minne for å argumentere for holdninger og meninger som angår innvandring og innvandrere i Norge. Det vil derfor være nærliggende og ta for seg teori tilknyttet «bruk av historie». Først vil jeg ta for meg historiebruk på et generelt plan og deretter begrepet *historisk analogi*.

Historiebruk – som navnet tilsier – fokuserer på hvorfor og hvordan man bruker historie. Bøe og Knutsen, i sin bok *Innføring i historiebruk*, gjør rede for hvordan historiebruk kan forklares og hvilke ulike former for historiebruk man har. Innenfor feltet «historiebruk» er det ikke faktaene man ser etter, om det er feil eller rett det som blir anvendt og presentert, ei heller er det historiens innhold som utgjør og skaper forskningsinteressen.

Historiebruksforskning går forbi å sette søkelys på hvorfor noe skjedde, eller hvordan en hendelse utspant seg. Søkelyset ligger på *anvendelsen* av historie, og vi kan si at hovedfokuset er flyttet fra fortiden til nåtiden.⁷³ Det sentrale fokuset i slik forskning vil være på hvordan samtidens mennesker anvender fortiden. Bøe og Knutsen forklarer videre hvordan fortiden er meningsfull for nåtiden både for å orientere seg etter, men også som det vil vise seg, en måte å markere «hva som er viktig og verdifullt, eller dårlig og forkastelig.»⁷⁴

Historiebruk har i løpet av de siste årene opplevd økende vekst og interesse, og på tross av ordet *historiebruk*, er det et tverrfaglig forskningsfelt som har blitt påvirket av en mengde andre disipliner, blant annet arkeologi og sosiologi. Som vi vil se i analysedelen av denne oppgaven, er heller ikke historiebruk definert eller avgrenset til visse institusjoner og finner sted i hverdagslige samtaler, skolen, aviser, radio, gjennom politiske taler og sosiale medier. De som velger å anvende fortiden er heller ikke avgrenset på noen måte og alle kan ta del i bruken av historie, det være seg lærere i undervisning, forskere innenfor academia, politikere for å overtale med sin argumentasjon, eller «mannen i gata». Siden historiebruk er et så pass vidt felt, vil det også finnes stor variasjon i historiebruken når det gjelder hvilke fortellinger blir brukt, i hvilken grad, og hvordan man velger å tolke den. Dette betyr at to personer kan anvende den samme historiske referansen, men ha vidt forskjellig tolkning på hva dette betyr eller kan gi samtiden.⁷⁵ Dette er noe av det som gjør historiebruk til et så interessant og dynamisk felt; at det er så åpent og tilgjengelig for alle, ikke bare akademikere, bruken er

⁷³ Bøe og Knutsen 2012: 13

⁷⁴ Bøe og Knutsen 2012: 13

⁷⁵ Stugu 2008b: 12

åpen for tolkning, samt at det er delaktig i å vise hvor essensiell bruken av historie er i nåtiden.

Den svenske historikeren Klas-Göran Karlsson utviklet en typologi for å forklare de ulike formene for historiebruk som viser hvordan historie kan brukes, og av hvem. Hans typologi inneholder seks kategorier, som ikke utelukker hverandre, men som likevel kan fortelle oss noe om de vanligste formene å klassifisere de mange måtene å bruke historien på.

Brukskategoriene består av kommersiell, moralsk, politisk/pedagogisk, ikke-bruk, ideologisk, vitenskapelig og eksistensiell.⁷⁶ Det vil dog ikke bli gått i dybden på hva som definerer alle de ulike kategoriene, da det ikke vil være formålstjenlig for oppgavens formål, men et par vil bli trukket frem. Kategoriene i seg selv forteller kun noe om hvilken kategori den gitte formen passer best inn i, samtidig som den vil kunne plasseres i en annen, og bidrar lite til en dypere tolkning av materialet. Likevel mener jeg det er relevant å nevne Karlsson og hans typologi, da den gjør rede for hvor variert og dynamisk bruken og formålet med historiebruken kan være.

Det Karlsson har kalt eksistensiell historiebruk, er som påpekt av Stugu en viktig kategori og vil likevel bli redegjort nærmere for. Stugu beskriver denne bruken som nødvendig for individer og grupper for å orientere seg eller for å huske eller glemme noe. Innenfor eksistensiell historiebruk er det meningen med historien og fortiden som er fremtredende, samt dens tolkning.⁷⁷ Hvordan historien er en del av både den kulturelle og mentale utviklingen hos samfunn og individer, og sånn sett også et verktøy for å «skape mening i tilværet»⁷⁸, er slik Stugu forklarer hva det vil si å «sjå historie som meining.»⁷⁹ Det er altså de emosjonelle og eksistensielle kvalitetene som er fremtredende. Det er disse faktorene som gjør historien attraktiv som et verktøy. Instrumentell historiebruk, som handler om hvordan historien blir brukt som redskap,⁸⁰ er særlig tydelig gjennom bruken av historiske analogier, og er sånn sett også relevant. En forutsetning for å kunne bruke historien som et redskap, vil være at de forestillingene man velger å benytte seg av, må være kjent, at «bodskapen i forteljingane finn klangbotn i kulturen dei inngår i (...)»⁸¹. Mennesker har til alle tider, brukt historien på ulike måter, og til ulike formål. Blant annet er fortellinger fra fortiden viktige for

⁷⁶ Stugu 2008b: 12-13

⁷⁷ Stugu 2008b: 13

⁷⁸ Stugu 2008b: 13

⁷⁹ Stugu 2008b: 13

⁸⁰ Stugu 2008b: 13

⁸¹ Stugu 2008b: 14

å skape en form for rettesnor for å handle etter, og også som en måte å orientere seg på i et samfunn og en tid som stadig er i endring.⁸² Dette er blant annet det denne masteroppgaven ønsker å se nærmere på.

2.2.1 Historisk analogi

En *historisk analogi* som en form for historiebruk, vil man enkelt kunne forklare ved at man trekker paralleller mellom en nåværende hendelse eller situasjon og en hendelse som fant sted i fortiden. Denne formen for historiebruk er å finne blant annet i offentlige og private diskurser. Ser man nærmere på hva dette faktisk betyr, kan man si en historisk analogi antyder en slutning om at hvis man har en eller flere hendelser som er atskilt i tid, men som synes å være «enig» i visse sammenhenger eller utfall, så kan de også være «enige» i andre. I den tverrfaglige artikkelen «Looking forward to the past: an interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effect» av Ghilani et. al., forklares historisk analogi her, å være strukturert gjennom en todelt relasjon; en velkjent hendelse fra fortiden, knyttet til det som anses som en ukjent, nåtidig hendelse, som i noen eventualiteter kan bli sett i likhet med den fortidige hendelsen.⁸³ Dermed kan det skapes en viss oppfatning og forståelse av nåtidens hendelser.

Fenomenet historisk analogi har vært objekt for diskusjon i lang tid, og det har vært tatt interesse for fenomenet på tvers av flere fagdisipliner, blant annet psykologi, statsvitenskap og historie. Tankegangen om at hvis to utsagn eller hendelser har likheter, men det ene er mer kjent enn det andre, vil det førstnevnte, det mer kjente, kunne fungere som et slags eksempel på hva man kan forvente i nåtiden eller fremtiden, ble sett på som viktig av Aristoteles allerede på 300-tallet f.Kr, i møte med politiske betraktninger. Senere, med Machiavelli i hans *Discourses* fra 1500-tallet, ble det også formidlet en lignende holdning. Dog var ikke alle av den samme oppfatningen om historien som et nyttig verktøy for å veilede beslutningstaking. Nietzsche var en av dem som advarte om at analogier «(...) attracts the spirited man to daring acts with its seductive similarities».⁸⁴ Skulle man stole helt på at de fungerte som en rettesnor for nåtiden, kunne en analogi lede individer til å ta ukloke beslutninger basert på de uimotståelige likhetene, fordi fortiden ble en form for prognostikator for nåtiden og fremtiden. Ifølge Ghilani et. al. kan man dele historiske analogier inn i fire effekt-kategorier som redegjør for effektene historiske analogier kan ha. Disse effektene kan finne sted på egenhånd eller

⁸² Bøe og Knutsen 2012: 13

⁸³ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 275

⁸⁴ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 275-276

man kan se flere effekter ved én analogi da kategoriene overlapper hverandre i stor grad. Den første kategorien tar for seg hvordan en historisk analogi kan være en representasjon av en nåværende situasjon. En historisk analogi kan i møte med det som ofte fremstår som en ukjent, kompleks, og tvetydig situasjon bidra til å forenkle møte med den nåværende hendelsen. Man får en måte å forankre det ukjente i det kjente på. Analogier kan også bidra til å kommunisere ens oppfatning av, eller holdninger og følelser til en situasjon, til andre. Kategori to, definere aktørens rolle, handler blant om relasjoner mellom grupper, hvem som gjør hva og hvorfor, i tillegg til å ilegge sosiale roller til aktøren som helt, offer, skurk. Ghilani et. al. påpeker at man også kan se hvordan analogier innenfor denne kategorien kan påvirke representasjonen av en sosial gruppe, selv for personer med negative holdninger til den gitte gruppen. Kategori tre, beslutningstaking, ser mot fremtiden; hva kommer til å skje videre og hvordan skal man handle? Til slutt, kategori fire handler om å overtale andre. Ved hjelp av en analogi forsøker man å overtale andre til å støtte ens budskap eller holdning, eller utfordre motstanderens synspunkt.⁸⁵ For å overtale kan man ved bruk av en analogi, referere til den som et historisk faktum. Ved å fremstille noe som «sant», og som dermed vil fremstå som fakta og gjeldende, vil det bidra til å gi argumentet sterk troverdighet.⁸⁶ En historisk analogi vil kun – i samsvar med det Stugu også skriver – ha en overbevisende effekt dersom den appellerer til en gitt oppfatning, gir en følelse av å fremstille en historisk sannhet, og har en evne til å fremkalle følelsesvekkende bilder.⁸⁷

I artikkelen til Philipp Seufferling og Hans-Ulrich Wagner, «Uses of the Past in Refugee Documentaries in Sweden and Germany» fra 2019, undersøkes det hvordan fortiden brukes i dokumentarfilmer omhandlende flyktningkrisen i Europa. I artikkelen trekker de frem hvordan det den siste tiden under flyktningkrisen har vært en framvekst av minner og historiske analogier knyttet til tidligere migrasjonshendelser og hvordan dette har blitt en del av den offentlige mediesfæren. En slik bruk av historiske analogier, påpeker Seufferling og Wagner, blir gjerne sett på som både positiv og negativ. På den positive siden blir det vurdert som en måte å muliggjøre samtaler og kommunikasjon om migrasjon, innvandring, integrering, medfølelse og forståelse for menneskene som kommer til et nytt samfunn. De mer negative synspunktene blir begrunnet med at disse formene for minnepraksis kan forvrengte situasjonen. De kan dramatisere både fortiden og nåtiden, og være delaktig i å redusere stemmen og verdien til «historiske migranter» ved å sammenligne situasjoner fra fortiden og

⁸⁵ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 278-281

⁸⁶ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

⁸⁷ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

nåtiden.⁸⁸ Slike sammenligninger kan også være problematiske fordi sammenligningsgrunnlaget kan virke skjevt og som en reduksjon av den opprinnelige hendelsen eller gruppen. Å ta i bruk referanser fra tidligere migrasjonshendelser og gi det en plass i nåtidens diskurser kan det åpne opp for diskusjoner, debatter og samtaler knyttet til integrering og håndtering av innvandring til samfunnet, og nåtidens politiske diskurser om innvandring og integrering er i mange tilfeller påvirket av minnepolitikk vedrørende innvandringshistorien til et land, både på godt og vondt.⁸⁹

Videre, ifølge Seufferling og Wagner, kan ikke minner eksistere uten det Astrid Erll og Ann Rigney kaller «pre- og re-mediation». Satt i sammenheng med minner knyttet til migrasjon og innvandring betyr dette at minner og erfaringer fra tidligere innvandring, slik som presentert i artikkelen, igjen får en plass i samfunnet og blir relevant for samtidsdiskursen.⁹⁰ Et eksempel kan være en politiker som uttaler seg om den nåværende flyktningkrisen og oppfordrer til å ta inn flere flyktninger. For å gjøre dette kan han bruke en analogi for å forsøke å overtale tilhørerne ved for eksempel å benytte seg av tiden nordmenn selv var flyktninger under andre verdenskrig for å skape medfølelse hos befolkningen. Således skaper politikeren en direkte linje til en kjent hendelse som i de fleste tilfeller vil resonnerer med de som er ment å overtales, og skaper sterke bilder ved å spille på en situasjon hvor nordmenn selv var i en sårbar posisjon. På den andre siden, kan en annen politiker vise til samme hendelse, men velger å tolke det på en annen måte slik at argumentet og overtalelsen benyttes for å motsette seg innvandring. I analysen vil det være interessant å se hvordan dette er i praksis i norsk innvandringsdebatt. Seufferling og Wagner beskriver videre minner som et produkt av en rekke sammenfiltringsprosesser gjennom «re-mediation», og ifølge dem: «memory are the past made present.»⁹¹ Minner er altså noe som får sin mening og betydning i nåtiden. Historiske analogier satt i sammenheng med innvandring finner ofte sted i offentlige debatter, hvor da historiske erfaringer blir trukket frem for å kunne underbygge ens politiske argumenter og posisjon.

Irial Glynn og Olaf Kleist beskriver det de ser på som et slags mønster i hvilke referanser de ulike sidene i debatten gjerne benytter seg av. De hevder at de som er for innvandring gjerne

⁸⁸ Seufferling og Wagner 2019: 91

⁸⁹ Seufferling og Wagner 2019: 91

⁹⁰ Seufferling og Wagner 2019: 91

⁹¹ Seufferling og Wagner 2019: 96

sammenligner sine forfedre med nåværende innvandrere for at det skal bidra og oppmuntre til sympati, empati og forståelse blant innbyggerne for migranter og flyktninger. På den andre siden, beskriver de at dem som er imot innvandring, gjerne velger å referere til tidligere hendelser eller erfaring med innvandring hvor endringer har skjedd, eller refererer til noe som kan underbygge fiendtlige holdninger blant innbyggerne i et samfunn mot de nyankomne.⁹² Selv om dette ikke er en fasit, vil det kunne gi en pekepinn.

Lisa Kvande og Nils Naastad er også blant dem som poengterer historiens nytteverdi for nåtiden. De poengterer at: «Det finnes knapt en dagsaktuell sak som ikke har en form for parallell i fortiden, og som derfor kan brukes til å trekke historiske linjer».⁹³ De redegjør her for hvordan historien innehar det de kaller fellesskapsdannende funksjoner. Disse funksjonene og de erfaringslinjene vi kan trekke mellom fortiden og nåtiden, er noen ganger, ifølge dem, svært åpenbare, andre ganger ikke. Kvande og Naastad peker på at norsk utvandringshistorie på 1800-tallet kan sies å ha flere likheter i dagens samfunn, med sikte på flyktnings situasjonen verden står ovenfor i dag. Den norske utvandringen på 1800-tallet var i hovedsak drevet av prospektet om et bedre og mer anstendig liv i Amerika, samt nød. Kvande og Naastad trekker også frem utvandringen fra deler av Europa på 1930-tallet som følge av xenofobi og forfølgelse begrunnet i politiske syn. Både ved å huske vår egen historie og tiden som flyktning for nød og drømmen om et bedre liv, og Europa sin nyere fortid og flukt på grunn av politisk ståsted og rasisme, gjør at det kan være enklere å sette situasjonen til dagens flyktninger inn i et perspektiv man selv forstår. Som Kvande og Naastad indikerer: «Gårsdagens europeiske erfaringer og dagens somaliske erfaringer er kanskje ikke så forskjellig».⁹⁴ Ved å bruke vår egen historie til å hente erfaring og perspektiv fra, kan det hjelpe til med å korte ned avstanden mange kan føle på til nåtidens flyktninger. Slik kan man se hvordan man kan bruke historie som en meningsdannende faktor, og likens, hvordan man kan bruke det for å orientere seg i nåtiden på. Den fortidige hendelsen eller perioden som blir brukt som analogi og trukket parallell til, kan gi visse assosiasjoner, og gitt i hvilken grad analogien treffer, kan det gi en rettesnor for nåtiden; en følelse av at dette har skjedd før, som kan bidra til hvordan man bør respondere i dag.

Selv om begrepet *historisk analogi* nå er gjort rede for, ønsker jeg likevel å vie litt plass til en typologi utviklet av Jill A. Edy, knyttet til hvordan journalister bruker historie. Denne

⁹² Glynn og Kleist 2012: 6-7

⁹³ Kvande og Naastad 2013: 52

⁹⁴ Kvande og Naastad 2013: 98

typologien består av tre måter journalister bruker historie, men kun én av dem er relevant for oppgaven og vil være den eneste som vil bli gått i dybden på. Selv om historisk analogi allerede er redegjort for, mener jeg Edy sin typologi er verdt å nevne da jeg har hentet min empiri fra aviser, og flere av tekstene er skrevet og drevet frem av journalister. En av de tre måtene Edy viser til hvordan journalister bruker historie, er historiske analogier. Ifølge henne prøver en historisk analogi markant å fremme paralleller som kan gjøre fortiden relevant for nåtiden. Fortiden blir et verktøy man bruker for å forsøke å forutsi utfallet av en nåtidig hendelse, og på den måten blir den hendelsen konstruert eller fremstilt å ha likhetstrekk til en tidligere hendelse slik at man finner det formålstjenlig å se til fortiden for hjelp. Som Edy og flere påpeker, blir nåtiden ofte påvirket av vår oppfatning av fortiden, og fortiden blir en læremal for nåtiden med en klar tanke om at man må lære av historien.⁹⁵ En historisk analogi kan bidra til å skape sterke rammer rundt utsagn knyttet til en hendelse. De kan benyttes på hendelser som er svært distansert den nåværende, både i tid og rom, og dimensjonen til en historisk analogi gjør dem unike. De kan bli konstruert slik at utfallet av visse handlingsforløp fremstår som forutsigbart. Med dette så antydes det at fremtiden kan forutsees fordi forløpet ligner på en fortidig hendelse.⁹⁶ Fortiden kan ha den egenskapen at den blir sett på som nøytral, og blant annet derfor står de forutsigende egenskapene sterkt. Som Edy påpeker henger ideen om at fortiden kan «forutse» nåtiden, sammen med tanken om at historien gjentar seg. Det som har skjedd før, kan skje igjen. Dette er en viktig forutsetning for hvorfor historisk analogier er så populære.⁹⁷

Samlet sett legger fagfeltene historiebruk og minneteorien de teoretiske rammeverkene for denne oppgaven, og gir meg begrepsverktøy som jeg kan bruke for å analysere og tolke funnene i min empiri. Det kan også bidra til å endre oppfatningen og forståelsen jeg hadde i førstegangsmøte med empirien. Teoriene og begrepene valgt ut, mener jeg gir meg et godt grunnlag for videre arbeid, både når det gjelder analysen, men også for drøftingen.

3 Empiri og metode

I denne delen av oppgaven vil jeg gjøre rede for mine empiri- og metodevalg. Dette kapittelet er delt inn i to deler, henholdsvis empiri og metode. Innledningsvis vil jeg presentere de ulike

⁹⁵ Edy 1999: 77

⁹⁶ Edy 1999: 77–78

⁹⁷ Edy 1999: 79

valg jeg har tatt hva gjelder utvelgelse og avgrensning av empiri. I del to, vil jeg redegjøre for valget av analysemetode, og hva denne metoden innebærer for analysen.

3.1 Empiri

Datamaterialet – Utvelgelse og avgrensning

Denne oppgaven søker å undersøke hvilke historiske referanser eller hvilke former for minner ulike aktører bruker, og hvorfor og hvordan disse anvendes i den norske innvandringsdebatten, og empirien jeg har valgt ut er et forsøk på å gjenspeile dette.

Diskursen om innvandring og innvandrere i Norge har i mange år vært et aktuelt, omfattende og til tider brennhett tema i norske aviser, det være seg nasjonale eller lokale, og særlig de siste årene har det vært omfattende debatt. Gjennom disse debattene har det blitt benyttet flere former for minne- og historiebruk, og det empiriske grunnlaget mitt er derfor valgt ut fra offentlige debatter, nærmere bestemt fra norske aviser. Årsaken til at jeg ønsket å ta utgangspunkt i norske aviser er fordi store deler av innvandringsdebatten har utfoldet seg nettopp gjennom aviser. Tekstene jeg har valgt å benytte meg av består av et vidt spekter av ulike type tekster, blant annet kronikker, leserinnlegg, artikler og intervjuer. En annen årsak til at jeg ønsket å bruke norske aviser med lite avgrensning i hvilke typer tekster jeg henter empiri fra, er fordi dette er en plattform med stor tilgjengelighet for allmennheten til å kunne delta i debatten.

Meningene som kommer frem i avisene er heller ikke avgrenset. Med dette mener jeg at debattens aktører ikke er begrenset til en spesifikk gruppe mennesker, for eksempel politikere, ei heller er det kun en side av debatten som får ytre sine meninger. Det betyr at i empirien vil alle stemmer komme frem, det være seg politikere, akademikere, interesseorganisasjoner og menigmann. Dette vil kunne være med på å vise en slags bredde i debatten, og bidra til å gi meg en større innsikt i bruken av minner og historie i innvandringsdebatten i norske medier som en helhet. Det kunne dog vært aktuelt å benytte andre medier enn aviser. En mulighet som ble vurdert skulle det vært mangel på tekster fra avisene, var å hente data fra for eksempel kommentarfelt til nettaviser som VG eller Stavanger Aftenblad. Det kunne også vært langt mer spisset hvem sine meninger som fikk plass i analysen. Et fokus på kun offentlige personer som politikere, ville vært en mulighet hvis kildematerialet hadde vært så omfattende at dette var mulig. Jeg har hele tiden underveis i arbeidsprosessen vurdert hvilke avgrensninger som vil være aktuelle, og har måttet justere empirien deretter og etter hva som har vist seg å være mest formålstjenlig for oppgaven.

Siden innvandring er et svært aktuelt og relevant debatt-tema det er stor interesse for i norske aviser, har det ikke vært noe problem å finne tekster tilknyttet innvandring. Det som har vært til dels utfordrende er å finne tekster som *passer* til denne kvalitative oppgaven. En ting som må presiseres når jeg bruker ordet «debatt», er at det ikke er én spesifikk debatt jeg tar utgangspunkt i, men mange. Det overordnede temaet i alle tekstene er dog innvandring – det være seg antall flyktninger til Norge, innvandringspolitikk eller holdninger til innvandrere eller flyktninger – og er i så måte en del av den norske innvandringsdebatten. Det er en debatt med mange sterke meninger, og jeg har forsøkt etter beste evne å velge ut materiale som kan belyse flere sider av saken. Denne problemstillingen kommer jeg tilbake til senere i dette kapitlet.

Mengden data har vært svært omfattende med varierende grad av anvendbarhet, og det har vært nødvendig med avgrensninger samtidig som jeg ønsker et bredt innblikk i debatten. Innvandringsdebatten omfatter mange debatter og diskurser, og mange aktører som uttaler seg. I stor grad er de fleste som omtaler innvandring på en eller annen måte i debatten opptatt av politikk, kultur, verdier og velferdssamfunnet. Minne – og historiebruk er fremtredende, men som nevnt i ulik grad, og derfor er det nødvendig med brede avgrensninger hva gjelder denne oppgavens empirigrunnlag. Valgene jeg har tatt er begrunnet med det jeg mener er mest verdifullt for oppgaven som helhet.

Først og fremst har jeg valgt, som jeg var litt inne på i innledningen av dette kapitlet, å hente dataene mine fra norske aviser. Dette har jeg gjort ved å bruke søketjenesten Retriever, som ved bruk av ulike søkeord, lar en søke i norske avisarkiv, både på nettutgaver og papirutgaver av avisene. Med et tema som er så mye omtalt som innvandring, både på nett og papir, samt over hele landet gjennom flere år og med få spesifikke mønstre i debatten, har det vært en enorm jobb å gjennomgå og sortere datamaterialet. Dermed har det å velge søkeord som får frem relevant materiale, heller ikke vært like enkelt. Uten et bredt spekter av spesifikke søkeord ville det vært vanskelig å finne tekster, da tekstene sjeldent inneholder ord som 'historie' eller 'minner'. Jeg har selv fulgt med på debatten, særlig i de nasjonale avisene i flere år, og sett at ord som «andre verdenskrig» og «Balkan-krigen» har blant annet gått igjen som referanser i flere tekster, og med bakgrunn i dette ledet det til å utforme noen av mine søk. Et søk på Retriever kunne for eksempel innledningsvis bestå av søkeordene «innvandring», «Norge», «Andre verdenskrig» og «historie», samt en variasjon i skrivemåte på disse og andre ord som gikk igjen, som ledet til utvidet søk og nye søkeord. Jeg er meget

bevisst på at muligheten for å «finne det man leter etter» er til stede med et slikt søk, samtidig som det også er en form for nødvendighet.

Jeg har også valgt å bruke både nasjonale og regionale aviser for å finne data. Dette er det flere årsaker til. For det første ønsket jeg å få med flere aktører, ikke bare fra de store nasjonale aktørene og debattantene, men også fra lokale aktører for å se hvordan dette har potensiale til å påvirke analogi- og minnebruken. For det andre var dette nødvendig for å få frem dybden i debatten som kreves i en slik avhandling. Et annet valg jeg har gjort under innhenting av empiri, er hvilke aviser eller kilder jeg har valgt å *ikke* benytte meg av. I og med at Retriever gir tilgang til alle nettaviser har jeg måtte ta et bevisst valg på hvilke jeg har utelatt, men som kanskje hadde tekster som kunne vært benyttet. Nettaviser som Reset.no og Document.no er ikke benyttet. Med denne oppgaven ønsket jeg å få et innblikk i den *offentlige* debatten, og på tross av at disse alternative mediene er tilgjengelig for alle, ønsket jeg kun å benytte meg av tradisjonelle medier som jeg tror fronter best både de positive, negative og nøytrale tekstene, mens de alternative mediene synes å ha en svært tydelig meningsforankring. I min gjennomgang av materialet har jeg ikke utelatt noen tekster fra den ene eller andre siden i debatten basert på meningene, ei heller hvis talspersoner for disse nettsidene har ytret seg i tradisjonelle medier. Målet mitt med en sånn avgrensing vil være at alle har samme grunnlag å uttale seg på, gjennom de samme mediene. I tillegg regnes disse nettsidene av mange som problematiske gjennom sine uttalelser og holdninger.

Det vil være synlig i analysen at det er overvekt av tekster som er positive til innvandring og et fåtall som opptrer enten nøytralt eller negative. Det skyldes ikke at det mangel på tekster som er negative mot innvandrere eller innvandring i den offentlige debatten, men de synes å være underrepresentert, særlig når det kommer til bruk av historie eller minner i sin argumentasjon, og utpreget negative holdninger fremstår også for meg som mest forbeholdt alternative medier eller kommentarfelt. I mange tilfeller meg bekjent preges flere av disse tekstene av det som kan fremstå som fremmedfrykt, og er i langt større grad opptatt av koblingen mellom innvandring og verdier, kultur og politiske endringer. En annen faktor til at disse type tekster er vanskeligere å finne i tradisjonelle medier, kan være et ønske om å uttale seg til meningsfeller og få gehør for sine meninger og ytringer. Selv om det er en klar skjevfordeling mellom hvilken side av debatten tekstene står på, mener jeg det likevel viser et bilde på debatten og fenomenet «historie- og minnebruk» i debatten slik det fremstår i tradisjonelle medier.

Den viktigste avgrensningen har vært hvilken tidsperiode som har vært gjeldende for oppgaven, både for å spisse oppgaven, men også for å kunne gjøre mengden materiale håndterlig. Tidsavgrensningen oppgaven har er 2015 til 2018. Årsaken til dette er først og fremst hvor særskilt året 2015 var. 2015 ble derfor for meg et naturlig startpunkt med bakgrunn i den samfunnsmessige konteksten i Norge og Europa. På tross av at innvandring og flukt har preget nyhetsbildet lenge før 2015, var det i 2015 den mye omtalte «flyktningkrisen» preget nyhetsbildet i betydelig grad. For det andre ønsker jeg å undersøke om det er en utvikling i funnene fra 2015 og de følgende årene. Er det en utvikling i hvilke referanser som blir benyttet eller hvordan og hvorfor de brukes eller er det tilsynelatende likt som tidligere? Hvordan har samfunnskonteksten påvirket dette og debatten? Hvilke mønstre kan man spore? Opprinnelig var tidsavgrensningen satt til 2019, men på grunn av mye lignende temaer og innhold som 2018, samt ingen nevneverdig endring i mengden tekst, ble det naturlig å heller sette sluttåret 2018. Empirien vil derfor være delt i 2015 og en del felles for de tre neste årene. Det var også nødvendig med den gitte avgrensningen for oppgavens størrelse. På grunn av samfunnskonteksten vil det naturlig nok eksistere en ulik mengde data fra de forskjellige årene. Oppgaven er en kvalitativ undersøkelse, og for å få en dybde for å kunne undersøke fenomenet, har det vært nødvendig og bevisst å velge eller velge vekk tekster.

I analysen vil det være synlig at flere tekster benytter referanser som er lignende eller de samme, men på tross av stor likhet, blir de gjerne knyttet til ulike debatter og brukt på forskjellige måter i argumentasjonen. Referansebruken som går igjen, viser seg som svært gjeldende og fremtredende i debatten. Empirien som til slutt ble en del av oppgaven er etter nøye vurdering valgt ut, og en slik utvelgelse er uunngåelig i en oppgave som ikke tar sikte på å være kvantitativ. Men en utvelgelse kan også ha konsekvenser fordi det kan føre til at visse poeng går tapt og blir utelatt. Man vil ikke kunne få et fullstendig bilde av debatten. Det vil alltid være en faktor når man skal utføre en kvalitativ analyse å gjøre visse avgrensninger. Etter beste evne har jeg forsøkt å ikke utelate noen spesifikke tekster innenfor de nevnte avgrensningene hva gjelder medier, årstall og meninger. Det vil naturlig være en ubalanse i mengde data fra hvert år samt også hvilken side i debatten teksten befinner seg på. Tekstene som er benyttet er valgt ut med tanke på hva som kan belyse problemstillingen, og jeg mener de utvalgte tekstene kan fortelle noe om hvordan historiske analogier og minner brukes i dagens samfunn i den norske innvandringsdebatten. For å gjøre det utvalgte materialet oversiktlig har jeg laget en tabell for de to delene i analysen som viser tittel, dato, forfatter og hvilken avis teksten er publisert i.

3.1.1 Oversikt over datamaterialet

«2015»

Tittel	Dato	Forfatter	Avis
1. «Hvem er egentlig vi?»	06.05.2015	Benjamin Notkevich	Nordnorskdebatt.no (Nordlys.no)
2. «Norge må hjelpe mer»	07.05.2015	Leder i avisen	Rbnett.no (Romsdals Budstikke)
3. «Erna og Siv vil hjelpe flyktningene «der de er». Men nabolandene er fylt til randen.»	08.05.2015	Line Fransson	Vg.no (Verdens Gang)
4. «Jan Egeland om Siv Jensens Syria-utspill: - Et uhyre populistisk utspill»	17.08.2015	Solveig Ruud	Aftenposten.no (Aftenposten)
5. «Må lære av Balkan-krisen»	21.08.2015	Heidi Taksdal Skjeseth	Dagsavisen.no (Dagsavisen)
6. «Hvordan møte mennesker på flukt»	12.09.2015	Siavash Sangtarash Nisveta Tiro	Dagbladet.no (Dagbladet)
7. «Da lykkejegerne fra nord kom til Kråkerøy»	25.09.2015	Reidar Nielsen	f-b.no (Fredrikstad Blad)
8. «Hvem skal gjenreise Syria?»	29.10.2015	Christian Tybring-Gjedde	Aftenposten.no (Aftenposten)
9. «Før var det vi som dro»	24.11.2015	Atle Andersen	Stavanger Aftenblad

Tabell 1.1: Datamaterialet for 2015

«Etter 2015»

Tittel	Dato	Forfatter	Avis
1. «- Dette er ikke drøyt i det hele tatt»	10.02.2016	Torstein Davidsen Ida Save	Rb.no (Romerikes Blad)
2. «Nyttårstale fra en flyktning»	30.12.2016	Leo Ajkic	Nrk.no
3. «Sysselsetting»	09.02.2017	Reidun Husby	Tk.no (Tidens Krav)
4. «Harald var seks år da han ble flyktning i eget land»	09.02.2017	Hanne Larsen	Altaposten.no (Altaposten)
5. «Forbrytelser mot menneskeheten og folkemord har ingen foreldelsesfrister, det har heller ikke løgn om identitet»	02.03.2017	Kirsten Øvregaard	Aftenbladet.no (Stavanger Aftenblad)
6. «Per-Willy Amundsen består ikke jødetesten»	25.07.2018	Per Anders Langerød	Aftenposten.no (Aftenposten)
7. «Arven etter Rundskue»	01.08.2018	Torhild Silseth	Smp.no (Sunnmørsposten)
8. «Når verden driver inn på Stavanger havn»	07.09.2018	Svein Egil Omdal	Aftenbladet.no (Stavanger Aftenblad)

Tabell 1.2: Datamaterialet for «etter 2015»

Tabell 1.1 og tabell 1.2 viser de tekstene som til slutt ble oppgavens datamateriale. Etter nøye utvelgelse og gjennomgang ble det 17 tekster igjen av opprinnelige 89 tekster. Som det er

synlig i tabellene, er syv av tekstene hentet fra nasjonale aviser. De resterende ti er altså hentet fra ulike regionale og lokale aviser fra det ganske land.

3.2 Metode

Analysemetode – Kvalitativ innholdsanalyse

Denne oppgaven tar sikte på å bruke tekst for å undersøke debatten i norske medier om innvandring i Norge, og en tekstanalyse vil derfor være naturlig. Dette innebærer blant annet fortolkning av tekstene for å undersøke deres innhold og mening. Ved hjelp av blant annet teori og perspektiver fra minnestudier og historiebruk, får jeg verktøyet som er nødvendig for å tolke meningsinnholdet i de utvalgte tekstene. Metoden for oppgaven vil altså være en tekstanalyse, og nærmere bestemt har valget falt på å utføre en kvalitativ innholdsanalyse. I prosessen med å velge den analysemetoden jeg tror vil være mest relevant for oppgaven, i og med at tekstene er så ulike som de er i form, har jeg vært usikker på hvilken analysemetode jeg skulle benytte meg av. Tidlig i prosessen vurderte jeg om valget av metode heller burde falt på diskursanalyse. En diskursanalyse, som gjort rede for av blant andre Aslaug Veum og Karianne Skovholt i boken *Tekstanalyse: ei innføring*, legger vekt på språket, og hvordan språklige valg som blir foretatt av den som uttrykker seg, påvirker den som leser eller er mottakeren av det som blir uttrykt.⁹⁸ Når man skal se på en samfunnsdebatt ville dette helt klart vært en mulig metode for analyse, da språklige valg er svært relevant i denne sammenheng. Men en kvalitativ innholdsanalyse vil ikke utelukke dette, og man kan vektlegge språket der dette vil være formålstjenlig. Det krever mye tolkning av innhold og hvilken mening forfatterne legger i tekstene sine, i tillegg til språklig valg. I og med at datamaterialet jeg bruker består av tekster som er svært varierende både i lengde, form og perspektiv, og oppgavens mål vil være å undersøke et fenomen 'hvorfor og hvordan', er en metode som tillater stor grad av frihet, noe jeg finner nødvendig. Hsiu-Fang Hsieh og Sarah E. Shannon gjør i artikkelen «Three Approaches to Qualitative Content Analysis» rede for tre tilnærminger til kvalitativ innholdsanalyse, og det er ut ifra denne artikkelen jeg henter min arbeidsmetode.

De tre metodene for kvalitativ innholdsanalyse presentert av Hsieh og Shannon er det de har kalt for: 'conventional', 'directed' og 'summative'. Hver og en av disse tilnærmingene brukes for å tolke og fortolke, som navnet indikerer, innholdet i tekster. Mer spesifikt definerer Hsieh og Shannon metoden som en undersøkelsesmetode for forskerens subjektive forståelse – ved hjelp av en sorteringsprosess som går ut på koding og identifisering av temaer og mønstre –

⁹⁸ Skovholt og Veum 2014: 34

av en tekst og dets innhold.⁹⁹ Ved å bruke en kvalitativ innholdsanalyse som utgangspunkt for analysen, vil fokuset være på særegenheter i språket som uttrykksform, og med søkelyset på innholdet, meningen og konteksten som er til stede i det undersøkte materialet. Kategoriene som blir utarbeidet i gjennomgangene av tekstene, kan representere eksplisitt og implisitt kommunikasjon, som kommer frem gjennom tolkning og deduksjon.¹⁰⁰ Jeg vil senere i kapitlet gjøre rede for mine tanker rundt kodingsprosessen av denne oppgavens materiale. Hvilken tilnærming man som forsker velger å anvende, er i denne metoden avhengig av de teoretiske interessene til forskeren og problemstillingen som skal besvares. I denne oppgavens tilfelle mener jeg det vil være mest naturlig å velge det Hsieh og Shannon kaller *conventional*-tilnærming. Målet med å gjennomføre en slik innholdsanalyse som tiltenkt denne oppgaven, vil være «to provide knowledge and understanding of the phenomenon under study»¹⁰¹ - altså at målet vil være å gi meg en bedre forståelse og kunnskap for fenomenet «bruk av historie og minne i den norske innvandringsdebatten». En slik tilnærming til innholdsanalyse vil ifølge Hsieh og Shannon være den mest aktuelle tilnærmingen for en studie som forsker på, og søker, en dypere forståelse av et fenomen. Den vil også være mest aktuell for en oppgave hvor det finnes begrenset forskningslitteratur som omhandler det gitte fenomenet, samt hvis det er mangel på teori tilknyttet fenomenet som undersøkes.

En annen faktor ved en *conventional* tilnærming, er at man ikke benytter seg av forhåndsproduserte koder eller kategorier. Kategoriene er de mønstrene og temaene som direkte kommer til uttrykk i teksten, eller som kommer frem gjennom analyseringen og tolkningen av datamaterialet.¹⁰² I prosessen med denne oppgaven ble enkelte kategorier utformet allerede under første gjennomgang av empirien, og en førstegangskoding ble gjennomført. For å få en enkel oversikt over alt datamaterialet, valgte jeg å bruke analyseverktøyet NVIVO. Dette gjorde det enklere å få en oversikt over mengden og sorteringen av empirien, men var også et nyttig verktøy under kodingsprosessen. Ved hjelp av NVIVO kunne jeg enkelt gå over materialet for deretter å videreutvikle kategoriene som presenterte seg. Etter hvert som det ble benyttet historiske analogier eller minnebruk i tekstene, ble disse plassert innenfor sine respektive kategorier. Det har gjort det oversiktlig å få kontroll på hva som går igjen i materialet og hva som skiller seg ut. Kategoriene som ble utviklet kunne for eksempel være «Balkan-krigen», «Andre verdenskrig» eller «Personlige

⁹⁹ Hsieh og Shannon 2005 s.1278

¹⁰⁰ Hsieh og Shannon 2005 s. 1278

¹⁰¹ Hsieh og Shannon 2005 s. 1278

¹⁰² Hsieh og Shannon 2005 s. 1285

minner» og var ofte overlappende og flere kunne bli brukt i en tekst. Som kodingsprosessen viser, vil man som forsker være åpen for ny innsikt og nye innspill gjennom arbeidet med datamaterialet, da det er en dynamisk prosess med stadige endringer. Dette er en prosess mer tiltenkt for min egen del for å få en oversikt over hva som faktisk ligger der. Kategoriene vil derfor ikke være en synlig del av hvordan jeg strukturer analysen min da den er strukturert etter årstall, men kodingen er like fullt et nyttig verktøy. I en prosess preget av stor fleksibilitet, vil det ifølge Sigmund Grønmo, være problemstillingen som fungerer som et fast holdepunkt gjennom prosessen, selv om ei heller den på noen måte er en «statisk enhet».¹⁰³ Dette synes å være en av del av det som fremstår som den ambivalente naturen til denne analysemetoden; den gir stor fleksibilitet og frihet i møte med datamaterialet, men den bringer også med seg uforutsigbarhet og få definerte holdepunkter.

Når man går inn i et prosjekt som dette hvor man skal undersøke historiebruk, hvilke fortidsreferanser og minner som blir benyttet, er det vanskelig å ikke ha sett for seg ulike kategorier og utfall på forhånd. Det vil derfor være viktig å være klar over at man sitter inne med en bias, en farget og forutinntatt holdning til hva man som forsker kan møte på i empirien og hva man «ser» etter. Dette gjelder både hva man finner i datamaterialet, men også hvordan man leser tekstene. Denne subjektiviteten er påvirket av mine egne forutsetninger, både utdanning, sosial- og kulturell bakgrunn, og de fordommene jeg innehar spiller en rolle. Altså, med en masteravhandling med en kvalitativ tilnærming til analysen, og ved gjennomføring av en innholdsanalyse, må jeg som forsker og analytiker, erkjenne at man arbeider innen hermeneutiske kretser der egen forståelse er fundamentalt til stede.¹⁰⁴ Dette er noe man må være klar over i arbeidet med analysen og lesing av tekstene for å forsøke å oppnå mest mulig objektivitet under utvelgelse og analysering av materialet. Selv om full objektivitet ikke er mulig, må det likevel være et mål å strebe etter det så godt det lar seg gjøre. Som forklart under utvelgelse av materialet, er det allerede der ikke mulig å være objektiv da visse utvelgelser og avgrensinger må finne sted.

Da jeg skulle begynne arbeidet med analysen og empirien, valgte jeg å utforme en håndfull spørsmål. Til tross for at det ikke er noen spesifikke måter å møte en eller flere tekster som skal analyseres ved bruk av en innholdsanalyse, på, vil det være naturlig å utforme noen spørsmål som skal gjøre det lettere å gå i dybden på materialet og gi en forståelse for det man undersøker, samt konkretisere og lokalisere empiriens innhold. Jeg har valgt å ikke benytte

¹⁰³ Grønmo 2004: 189

¹⁰⁴ Krippendorff 2013: 23

meg av disse spørsmålene som en struktur eller oppsett til analysen, men heller som hjelpemiddel for min egen del. Det er også viktig å ikke bruke svært spesifikke spørsmål, da for konkrete spørsmål kan gjøre at man risikerer å gå glipp av det som kunne vært interessante funn og viktige poeng når man tolker og gjennomgår tekstene. Funnene som blir presentert her vil forhåpentligvis kunne gjenspeile tendensene i debatten. Jeg har forsøkt å stille åpne spørsmål i analysen slik at det som kommer frem der ikke er formet eller påvirket av spesifikke spørsmål.

Spørsmålene jeg valgte å stille i møte med empirien var:

- Hvilke historiske referanser eller minner kommer frem eller blir brukt?
- Hva er formålet med å bruke nettopp disse minnene eller referansene?
- Hvilken kontekst og situasjon er tekstene produsert i?
- Hva slags budskap hadde teksten som mål å fremme?

I tillegg til dette dukket det også opp andre spørsmål underveis i tekstarbeidet – et resultat av informasjonen som kom frem i møte med datamaterialet – og det bidrog til videre å løfte analysen.

4 Analyse

Denne delen av oppgaven vil ta for seg selve analysen og funnene i det undersøkte datamaterialet. Som redegjort for i empiri- og metodekapittelet (kap. 3) vil dataen som blir presentert og analysert her bestå av alle former for tekster man finner i en avis. Det er både leserinnlegg, kronikker, debattinnlegg og også artikler skrevet av journalister hvor et eller flere intervjuobjekter får ytre seg. Når det kommer til artikler som er skrevet av journalister vil jeg også påpeke at det er visse forskjeller her, i og med at noen av artiklene i stor grad er preget og drevet frem av spørsmålene som journalisten stiller, i noen tilfeller også preget av «fisking» etter historiske analogier. Dette vil bli gjort rede for og drøftet der det er relevant. Dette er så klart med på å påvirke hvordan intervjuobjektet bruker historie eller minner som en del av diskursen om innvandring og innvandrere i Norge. Likevel er dette relevant fordi journalisten også er delaktig i å påvirke diskursen ved at de aktivt også tar i bruk historie og minner som en del av sine tekster.

Måten jeg har valgt å strukturere analysekapitlet mitt på er ved å dele det inn i to hoveddeler, med en oppsummering etter hver del, samt en felles drøfting av begge delene avslutningsvis. Den første delen vil være «2015», altså tekster fra 2015, mens den andre delen da vil være

«etter 2015» som vil bestå av tekster fra 2016, 2017 og 2018, som forklart i metodekapittelet. Jeg mener dette vil være det mest naturlige og ryddige oppsettet for analysen. Tekstene vil også presenteres kronologisk gjennom hele analysen for å synliggjøre og gjøre det mer ryddig der tekster bygger på hverandre.

4.1 Analyse av «2015»

Før jeg skal gå videre på selve analysen av tekstene fra 2015, finner jeg det nødvendig å komme med en beskrivelse av flyktning- og innvandrings situasjonen når kalenderen blikker 2015 for å vise hvorfor og hvordan 2015 skiller seg fra andre år. Samt vil en redegjørelse begrunnelse på visse begreper som vil være relevant i analysen bli gitt.

2015 ble som nevnt innledningsvis, et år utenom det vanlige. Den syriske borgerkrigen var på vei inn i sitt femte år, og antall flyktninger som begir seg ut på den strabasiøse reisen mot Europa har økt fra 2013 og frem til 2015. Etter 2013 har det blitt betegnet som en «krise», og det merkes en markant økning i antall flyktninger som søker til Europa for et bedre liv for seg og sine. Et stort antall flyktninger ankom Europa over den farlige sjøveien i Middelhavet. Ifølge Den internasjonale migrasjonsorganisasjonen var det flere enn 800 000 mennesker som brukte denne ruten fra starten av 2015 og til utgangen av året.¹⁰⁵ Også i Norge merket man en stor økning. 2015 står uten paralleller i de senere år da 31.000 asylsøkere kom til Norge i løpet av 2015. Forrige rekordår var 2002 med 17.000 asylsøker.¹⁰⁶ Saker om «flyktningkrisen» og debatt om antallet asylsøkere og innvandrere til Norge preget media store deler av året, noe som naturligvis også preger debatten og bruken av historiske analogier og minner. Fordi året er så spesielt er det naturlig at dette året får en egen del i analysen, og sånn sett kan regnes som kjernen av oppgaven.

Jeg ønsker også kort å beskrive min tankegang når det gjelder begreper som er relevant i forbindelse med ordbruk i denne avhandlingen. For enkelthetens skyld har jeg i hovedsak valgt å bruke innvandring/innvandrer¹⁰⁷ som den overordnede betegnelsen i analysen da det – i de fleste tilfeller – fremstår dekkende for alle former, med mindre teksten jeg analyserer benytter et annet ord. I en artikkel fra Store Norske Leksikon (snl.no) påpekes det at i debatter om innvandring og innvandringspolitikk blandes de ulike begrepene – ‘flyktninger’,

¹⁰⁵ Jumbert 2018

¹⁰⁶ Østby 2016

¹⁰⁷ Ifølge en artikkel på snl.no skrevet av Marianne Tønnessen beskrives «innvandrer» som noen som flytter til et annet land med sikte på permanent bosetting der. Tønnessen 2019. Hentet fra <https://snl.no/innvandrer>

‘migranter’, ‘asylsøkere’ og ‘innvandrere’ – i tillegg til å være overlappende og flytende begreper.¹⁰⁸

Nå videre til selve analysen.

Hvem er egentlig vi? 06.05.2015

Den første artikkelen jeg har valgt å analysere er fra mai 2015, og er skrevet av Benjamin Notkevich. Teksten er en kronikk publisert i regionalavisen Nordlys sin debatt-seksjon. En kronikk, i likhet med et leserinnlegg eller andre former for debattinnlegg som er skrevet av privatpersoner, vil ofte kunne inneholde personlige og mer usensurerte meninger enn hvis teksten er utviklet i samarbeid med en journalist. Slik kan man kanskje føle på en større frihet til å ytre seg slik man egentlig ønsker.

Ifølge forfatteren handler denne kronikken om «å ta ansvar for de som trenger det mest»¹⁰⁹, og mye av fokuset i teksten ligger på hvordan man som nasjon kan reagere i dagens situasjon for å ikke gjenta fortidens feil slik det fremstår gjennom forfatterens argumentasjon.

Forfatteren stiller seg spørsmålet «hvem er egentlig vi?» i overskriften, og det kan forstås som Notkevich ønsker å formidle hvem vi som nordmenn *egentlig* er, i møte med flyktningkrisen. Han bruker behandlingen av jødene i mellomkrigstiden og under krigen som en analogi for å male et bilde på nåtidens situasjon.

Artikkelen starter slik:

«Vi må ta ansvar for de som trenger det mest. (...) Året er 1939. Adolf Hitler har i flere år spydd ut hatpropaganda mot jøder. Nå har han fått et sterkt militære, og har nettopp invadert Polen. Europa er på full vei inn i en krig som skal vare i seks år. (...) alle vet at Hitler er spesielt ute etter jøder. Dette er konteksten når Det Britiske Mandat vedtar å *forby all jødisk innvandring.*»¹¹⁰

Allerede innledningsvis legger forfatteren rammen for hva som vil prege tekstens historiebruk, og han legger føringene for hva tekstens formål er, allerede fra start. Forfatteren starter sitt innlegg med å beskrive tiden rett før andre verdenskrig bryter ut, og hvordan jødene ble behandlet i denne perioden, og dette minnet om andre verdenskrig har naturlig nok satt dype spor i norsk og europeisk historie. I denne teksten henvender Notkevich seg spesielt til «de unge»¹¹¹ i dag. Forfatteren retter deretter oppmerksomheten mot de som var unge under krigen, ved å stille seg spørsmål om hvordan de må ha følt og tenkt da krigen var slutt,

¹⁰⁸ Tønnessen 2019

¹⁰⁹ Notkevich 2015

¹¹⁰ Notkevich 2015

¹¹¹ Notkevich 2015

og det som hadde skjedd med jødene kom frem i lyset. Spesielt vektlegger han valg knyttet til bistand og hjelp til jødene og det han ser på som aktive valg om å ikke bidra. Forfatteren poengterer at han «alltid har vært sikker på at de skammet seg, og at hvis de fikk en ny sjanse ville de tatt den riktige avgjørelsen.»¹¹²

Det er relativt åpenbart hva forfatteren selv mener ville vært «rett» avgjørelse når man står ovenfor en slik situasjon, og han forsøker å bruke historien som et middel for læring og refleksjon i møte med dagens flyktningsituasjon når han videre trekker linjer fra mellomkrigstiden til mennesker på flukt i dag. Notkevich trekker frem Libya, Syria og Irak som eksempler på det han kaller «vår kontekst».¹¹³ Ved å trekke disse linjene som han gjør, kan man si at forfatteren forsøker å vise til at den konteksten de unge i dag står i, gir muligheten til å handle på en annen måte enn hva den gangs unge gjorde. Minnene om hva som fant sted på 1930-tallet og under krigen blir benyttet som en analogi man kan hente lærdom fra. Forfatteren synes også å vise til en klar løsning på dagens «problem», hvor løsningen for han er å stille opp for dagens flyktnings, og dermed handle «rett». Han poengterer at han har et ønske om at dagens unge kan si at de tok ansvar for dem som hadde størst behov for det.¹¹⁴ Hans analogibruk er særlig å finne innenfor det som Ghilani et. al. kaller den fjerde effektkategori for historiske analogier, overtalelse av andre.¹¹⁵ Man kan tolke det slik at han bruker sin analogi i et forsøk på å overtale leseren av teksten til å «stå opp» i møte med dagens kontekst og ikke ignorere de som har behov for hjelp. Notkevich bruker sine referanser for å peke på fortidens feil for å kunne ta lærdom av hva man *ikke* skal gjøre, og således sørge for at historien ikke gjentar seg.

Notkevich går også i artikkelen hardt ut mot utsagn fra Fremskrittspartiets Kristian Eilertsen og Ketil Solvik Olsen, om at flyktingene må hjelpes der de er, eller sendes tilbake dit de dro fra. Notkevich setter det på spissen ved å sette dette utsagnet inn i konteksten til andre verdenskrig. Notkevich beskriver det slik: «Det er som om man skulle «hjelp jøder der de er» under andre verdenskrig. Det de egentlig sier er «jeg gir meg vel en god faen».»¹¹⁶ Han går altså langt i å sammenligne situasjonene, og fordi minnet om Holocaust og assosiasjonene er så innprentet i samfunnet, gjør det svært tydelig hvor alvorlig han finner situasjonen. Han bruker den historiske situasjonen fra 1939 og det som skjedde med blant annet jødene som en

¹¹² Notkevich 2015

¹¹³ Notkevich 2015

¹¹⁴ Notkevich 2015

¹¹⁵ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

¹¹⁶ Notkevich 2015

grunnmur og et referansepunkt til å bygge sitt argument på. På grunn av plassen minnet om Holocaust i Europa har i dagens samfunn, kan man si at dette er et minne som kan sies å treffe lesere i nærmest alle generasjoner. Dermed treffer det også lesere fra de yngre generasjonene som er dem han henvender seg spesifikt til i teksten, på tross av at det er en hendelse som er langt utenfor deres eget erfaringsrom og deres levetid. Andre verdenskrig og Holocaust er som poengtert i oppgavens teoridel, et sterkt kollektivt minne i Norge. For dem som ikke selv har opplevd krigen som Notkevich og dem han henvender seg til, er fortsatt kunnskapen gjort kjent for dem gjennom blant annet undervisning og underholdning. Det gjør at det Notkevich prøver å formidle i sin tekst, er kjent kunnskap for «de unge», og det er nettopp det Stugu poengterer må være på plass for at en analogi skal lykkes; den historiske situasjonen må være kjent for leseren for at det skal ha den ønskelige overbevisende effekten ellers vil det være mislykket hvis ikke vil den falle for døve ører.¹¹⁷ Det skapes sterke bilder for leserne av teksten når de høyst sannsynlig har god kjennskap til hva han forsøker å poengtere med sine parallelliseringer og Notkevichs poeng og ståsted kommer tydelig frem.

På slutten av kronikken kommer forfatteren med en oppfordring hvor han igjen gjør nytte av fortiden, og nok en gang understreker hva som står på spill i møte med dagens situasjon for han og hans felles unge nordmenn.

«Vi har muligheten til å hjelpe de som trenger det mest. Det Britiske Mandatet gjorde motsatt i 1939. Jeg liker å tro at de ville valgt annerledes hvis de fikk sjansen. Nå er det vi som har valget- Hva skal vi velge?»¹¹⁸

Han avslutter med dette åpne spørsmålet, og uten å komme med et konkret svar, har hele teksten hans gjort det tydelig hvilket valg som vil være det rette å ta i dag. Av dette kan vi også forstå det slik at det rettes nærmest en pekefinger mot tidligere generasjoner, og at ikke «vi» skal begå samme feilen Notkevich mener ble gjort da, selv om han også poengterer at de nok ville valgt annerledes hadde de fått en ny sjanse.

Denne kronikken kan sees på som en oppfordring til dagens unge å lære av fortiden, der forfatteren anvender seg av historien ved spesifikt å vise til hvordan jødene ikke ble tatt ansvar for da behovet var størst, og at det han kaller «vår kontekst», gir oss muligheten til å gjøre det bedre. Han fremstiller det som et læringsgrunnlag for nåtiden i møte med flyktnings situasjonen verden står ovenfor i dag. Han fremmer en tydelig mening om hvordan

¹¹⁷ Stugu 2008b: 13-14

¹¹⁸ Notkevich 2015

han mener det ville vært rett å agere den gang. Dog er det enkelt for forfatteren å sitte med vår kontekst i dag og peke på hvordan man burde handlet annerledes hvis man bare hadde visst hva som kom til å skje, og tenke hvordan man selv faktisk ville handlet i datidens realitet. Men det er også fra den kunnskapen om mangel på handling at han ser det nødvendig i dagens situasjon – med utsagn i flyktningsspørsmålene fra norske politikere han finner sammenlignbare med fortidige situasjoner – at man må handle annerledes. Man kan si at han benytter seg av den historiske referansen ved å overtale og overbevise om at man må bidra når man kan, og Notkevich sin fremstilling viser det som kan tolkes som et klart forbedringspotensial i hvordan man opptrer i vanskelige tider.

Norge må hjelpe mer 07.05.2015

Denne teksten er hentet fra lokalavisen Romsdals Budstikke sin nettutgave, og var lederartikkelen i avisen den 07.mai 2015. En lederartikkel er en kommentar fra avisen eller publikasjonens redaksjon eller redaktør, og gir gjerne uttrykk for redaksjonen eller redaktøren sitt syn i en viss sak eller et aktuelt spørsmål. I denne teksten er det meninger og refleksjoner om Norge sitt ansvar til å hjelpe i den pågående flyktningssituasjonen, og historie blir brukt som et rammeverk for dette. Problemstillingen som tas opp, omhandler økt bistand fra Norge knyttet til hvor mange flyktninger Norge bør ta imot og hvordan Norge, politikerne og enkeltmenneskene, bør respondere på situasjonen. Artikkelen innledes med en referanse til tiden da nordmenn selv var flyktninger, da frigjøringen ble et faktum og de norske flyktningene kunne vende hjem igjen etter andre verdenskrig.

«I morgen skal Norge feire at det er 70 år siden frigjøringen og markere slutten på 2. verdenskrig i vårt land. Norske flyktninger kunne vende hjem, fanger kunne løslates og soldater kunne legge ned våpnene. Et nytt Norge kunne reise seg, med håp om «aldri mer». Etterkrigstida har vært en eventyrlig reise for det norske folk. (...) Vi er forskånet for krigshandlinger på egen jord (...)»¹¹⁹

Artikkelforfatteren skildrer lykkelige og sterke minner fra frigjøringen og etterkrigstiden. Historiebruken her, gjennom analogien, kan ses på som et forsøk på å treffe og sette i gang en viss følelsesreaksjon hos leseren. Frigjøringen gir oss visse assosiasjoner, og var en nasjonal hendelse som er utrolig betydningsfull for Norge og nordmenn. For mange vil frigjøringsreferansen gi sterke assosiasjoner til noe som brakte frem en nasjonal gledesfølelse, en fellesskapsfølelse i samfunnet etter fem års okkupasjon, samt også en prøvelse Norge som

¹¹⁹ Rbnett.no 2015

nasjon håndterte. Det kan antas at det er nettopp derfor forfatteren velger å «sette tonen» med slike bilder for at leseren skal ha dette i bakhånd under lesingen av resten av teksten, og koble dette til nåtidens hendelser. Minnet om frigjøringen i Norge kan eksemplifiseres innenfor flere minneformer. Blant annet som kollektivt-, kommunikativt- og kulturelt minne. Som redegjort for av flere i oppgavens teoridel, kan de ulike minnene i praksis være overlappende og flytende og således operere innenfor flere former. De kollektive minnene er som beskrevet, i stor grad felles for gruppens medlemmer som i dette tilfellet er gruppen «nasjonen Norge», og minnene fra frigjøringen er et slikt minne, både for dem som opplevde frigjøringen selv og for yngre generasjoner som gjennom kulturelle og kommunikative minner har fått sin kunnskap og tilknytning til minnet. Dette gjør at referansen til frigjøringen treffer et bredt publikum da minnet er aktualisert gjennom flere ulike former. Det bildet forfatteren prøver å gi leseren innledningsvis, kan dermed gi sterke inntrykk, på tross av at det ikke gis noe videre beskrivelse. Lederartikkelen fortsetter med å gjøre rede for den situasjonen man står ovenfor i dag, og særlig Syria blir trukket fram i teksten. Artikkelen oppfordrer også videre til at Norge må ta inn flere flyktninger og øke sitt bidrag ytterligere.

«Men 70 år etter at okkupasjonen var over, kjenner vi likevel uro over en verden hvor det meste er annerledes: Flyktningekatastrofen i Syria. Tusener av mennesker fra sør, som drømmer om et bedre liv, krysser havet på dårlige farkoster.»¹²⁰

Ved å koble inn frigjøringen også her slik som i åpningsavsnittet, om enn ikke så direkte, gjør at koblingen mellom fortiden og nåtiden blir forsterket. Det styrker ideen om at det er en sammenheng mellom dagens flyktninger og vår egen frigjøring i forhold til ansvar og bidrag i flyktningekrisen. Etterkrigstiden blir også trukket frem, og man kan se det som et bilde på hvor langt Norge har kommet og hvor heldige man har vært her, men ikke alle er like heldige, og derfor burde Norge sin kapasitet til bistand vært større. Avisen siterer også Jan Egeland som etterlyser bedre hjelp til flyktningene både fra nordmenn og norske politikere, før de ytrer sin direkte anmodning om hvordan Norge bør opptre.

«Norge bør gjøre mer for flyktningene i verden, og tragedien i Syria spesielt. I stedet for å la det bli en smålig politisk diskusjon om innvandring og kommuneøkonomi, må vi øke tallet på flyktninger Norge skal ta imot. Mottak av flyktninger er en utfordring vi må ta, både kommunepolitikerne og hver og en av oss».¹²¹

¹²⁰ Rbnett.no 2015

¹²¹ Rbnett.no 2015

Lederartikkelen kommer med en tydelig markering av sitt synspunkt i spørsmålet hva Norge kan gjøre for å hjelpe, og klare oppfordringer. Det fremstår som tydelig fra teksten, at det finnes en klar løsning på situasjonen, hvor svaret er å se til Norges egen fortid og i langt større grad bidra i flyktningsituasjon. Det antydes at ansvaret for å hjelpe ligger hos alle nordmenn. Som alle tekster hvor personlige meninger er svært tydelig, er bruken av historiske referanser gjort bevisst for å virke overbevisende og appellere til følelser. Denne teksten er skrevet i en regionsavis, noe som gjør det naturlig at blant annet de lokale politikerne er blant målgruppen for oppfordringen. I tekstens siste avsnitt trekkes frigjøringen frem igjen, i tillegg til de norske flyktingene og dem som hjalp dem.

«8.mai skal vi feire at Norge ble fritt. Vi skal minnes de som ga livet sitt, som kjempet for at landet kunne bli sjølstendig. Men vi skal også bruke dagen til å huske at den gang var mange nordmenn på flukt. Vi skal også minnes alle som hjalp de som flyktet.»¹²²

Selv om dagens situasjon ikke nevnes eksplisitt i dette avsnittet, så er det nærliggende ut ifra språkbruken og måten den historiske referansen er presentert, at man likevel kan tolke dette avsnittet som en påminner om hva som ble ofret under okkupasjonen, men også hva andre ofret for nordmenn som trengte hjelp, og i så måte kan dette tolkes som et pek mot dagens håndtering av flyktningsituasjon. Ikke bare poengteres det at minnesmarkeringen og feiringen av frigjøringen skal gjøre at man minnes selvstendigheten Norge fikk, men det påpekes igjen at Norge selv også hadde flyktinger under andre verdenskrig. Likevel er kanskje det mest fremtredende i forhold til dagens situasjon at det poengteres at man skal huske og minnes dem som tok ansvar og hjalp de norske flyktingene. I sammenheng med resten av teksten blir det naturlig å tolke denne poengteringen som en måte for forfatter å understreke formålet med teksten. Å gjøre et poeng ut av dem som bistod nordmenn i flukten, blir en måte å vise at *noen* tok ansvar for nordmenn når de trengte det mest, mens det nå er Norge sin tur til å bistå dem som trenger det. Derfor fremstår det som viktig for forfatter å understreke at nordmenn fikk hjelp, og hvor langt Norge har kommet i dag.

Et interesserant moment i denne teksten er at forfatter synes å ha stor tillitt til analogibruken sin og historiens effekt. Det er ingen direkte sammenligninger som blir gjort mellom fortiden og nåtiden, eller utdypet noe videre fra forfatteren sin side. Dette setter krav til at leseren selv må klare å se sammenhengen og lese mellom linjene i teksten for å forstå hvorfor forfatteren velger å referere på den måten som han gjør, noe som ikke i alle tilfeller er like enkelt. Men

¹²² Rbnett.no 2015

fordi referansene og minnene artikkelen benytter er så pass tungtveiende og kjente, er det trolig enkelt for målgruppen å forstå bruken. Målet med analogibruken og hvorfor forfatteren bruker nettopp frigjøringen som eksempel, kan være for å overtale andre til å forstå synspunktet som fremmes, men også at det fremmes en løsning på hvordan man skal handle i møte med flyktningsituasjonen, og frigjøringen blir et naturlig rammeverk for å underbygge synspunktet. I tillegg er denne formen for analogibruk som gjøres her – selv om det ikke ytres direkte – sammenfallende med teorien til Glynn og Kleist angående bruk av analogier i offentlig innvandringsdebatter. Som vist så anvendes og sammenlignes gjerne ens forfedre og noe i deres fortid med nåværende innvandring eller innvandre, med et ønske om at dette skal bidra til økt sympati og forståelse hos landets innbyggere.¹²³ Denne formen for analogibruk er gjerne utbredt blant dem som er for innvandring, noe som også sammenfaller med holdningene denne teksten fronter.

Erna og Siv vil hjelpe flyktingene «der de er». Men nabolandene er fylt til randen 08.05.2015

Den 8. mai 2015 publiseres det en artikkel i Dagbladet hvor generalsekretæren i Flyktningshjelpen, Jan Egeland, blir intervjuet om flyktningsituasjonen i verden. Line Fransson er journalisten som har gjort intervjuet og skrevet saken. Tidligere den samme uken, som denne artikkelen er publisert, kom det en ny rapport fra Flyktningshjelpen som estimerer at omtrent 38 millioner mennesker er internt fordrevet i eget land, noe som er et rekordhøyt antall.¹²⁴ Dette er grunnlaget for artikkelen, samt ytringer fra daværende statsminister Erna Solberg og daværende finansminister Siv Jensen. Innledningsvis i artikkelen blir hovedfunnene i rapporten presentert, og Egeland understreker at tallene på flykninger og personer som er internt fordrevne, har økt i stor grad, og han etterlyser større bistandsbidrag fra fredelige og trygge land, både når det gjelder å hjelpe flyktingene i sine nærområder, men også økt mottak av flykninger. Regjeringen hadde på dette tidspunktet sagt ja til 2250 kvoteflykninger, mens Egeland på sin side mente Norge burde ta inn et mye større antall enn dette.¹²⁵ Videre i teksten gjøres det rede for hvordan ulike land i Syria sitt nærområde stiller opp i flyktingkrisen. Det understrekes tydelig hvor krevende situasjonen er for de mange millionene flykninger, likens hvor presset situasjonen er for disse landene som tar imot i nærområdet. Egeland understreker videre at det synes å være fattige land som bidrar mest i

¹²³ Glynn og Kleist 2012: 6-7

¹²⁴ Fransson 2015

¹²⁵ Fransson 2015

situasjonen, og at Norge med sin rikdom burde hatt en langt større rekkevidde på hjelpen og bistandskapasiteten. For å poengtere hvor signifikant dagens flyktnings situasjon er, blir det presisert av journalisten at dette er den største flyktningskrisen siden andre verdenskrig.¹²⁶ Dette blir ofte poengtert i innvandringsdebatten, og er en måte for dem som uttaler seg å vise størrelsen på og omfanget av det som skjer nå, og sette det inn i et historisk perspektiv. Formålet med dette er dermed ikke overtalelse, overbevisning eller andre effekter man ofte ser ved bruk av historisk analogi, men heller kun for å belyse alvoret.

Deretter kommenterer Egeland på hvor illevarslende han finner situasjonen, og han forsøker å oppfordre til økt vilje til å hjelpe ved å sammenligne med Norges egen fortid. Først kommer journalisten med en innledning til Egelands analogibruk:

«Han [Egeland] er skuffet over vestens innsatsvilje, og viser til at også nordmenn i sin tid ble tvunget på flukt – og fikk hjelp.»¹²⁷

Etterfulgt av Egeland sin analogi:

«- Vi var selv ikke fornøyd med å få «svenskesuppe» til våre forfulgte og flyktninger i norske nærområder under andre verdenskrig. Vi ville ha trygghet og beskyttelse i Sverige, England, USA og Canada. Grenselosene og skipperne på flyktningsbåtene er i dag helter i vår egen historie, sier Egeland.»¹²⁸

Linjene Egeland trekker til fortiden viser tiden da Norge selv hadde mennesker som ble forfulgt, tvunget på flukt og trengte hjelp. Det Egeland prøver å få frem ved å referere til dette, er at det å hjelpe flyktninger der de, er verken er tilstrekkelig nok i møte med situasjonen, ei heller er det det som er ønskelig for mange av flyktingene, og han begrunner dette med sin fortidsreferanse. Referansebruken og sitatet til Egeland kan på en måte deles i to. Den ene handler om hjelp i nærområdene og den andre tar for seg viljen til å hjelpe. Den første referansen viser til «svenskesuppe» som var en del av den frivillige nødhjelpen Norge mottok fra Sverige under okkupasjonen. Denne hjelpen ble distribuert i Norge og er i så måte hjelp i Norges nærområder. Egeland peker så på at dette ikke ble sett på som tilstrekkelig nok for å kunne føle seg trygg. Den andre delen viser til hvordan dem som assisterte norske flyktninger under flukten, i dag blir sett på som helter.

¹²⁶ Fransson 2015

¹²⁷ Fransson 2015

¹²⁸ Fransson 2015

Referansebruken til Egeland kan tolkes som et forsøk på å styrke hans argumentasjon om at hjelpen som blir gitt fra Norge i dagens flyktningsituasjon, langt ifra er tilstrekkelig, samt å fremme et ønske om å overbevise både menigmann og politikere om at nordmenns egne erfaringer som flyktninger er noe man kan ta lærdom av. Nordmenn trengte hjelp i nærområdene, men mest av alt ønsket man å dra til et sted man følte seg trygg, hvor det ikke herjet krig og man hadde en usikker fremtid. Egelands argument er at det er en tilsvarende situasjon dagens flyktninger står i. I tillegg poengterer Egeland at grenselosene blir i nåtiden feiret, men at Norge selv ikke stiller opp som «grenseloser» for dem som trenger det nå. Ved å referere til en tid da Norge selv var i en sårbar posisjon og trengte hjelp, er det ment å være virkningsfullt for å skape forståelse for, og sympati med flyktingene. Slik bruk er også redegjort for av Kvande og Naastad i teorikapittelet – om de fellesskapsdannende funksjonene historie har¹²⁹ – som en måte å bruke historien for å skape nærhet til en situasjon på. Det er enklere å sette seg inn i en situasjon hvis det knyttes opp mot noe man kjenner til og har kunnskap om eller selv har følt på kroppen. Det er også forenelig med Glynn og Kleist sin teori hva gjelder hvilke sammenligninger man benytter seg av ut ifra hvilken side av debatten man står på.¹³⁰ I dette tilfellet – sammenligning med landets egne innbyggere – og Egeland går langt i å utdype hvordan norske flyktninger fikk hjelp og hvorfor dette er aktuelt i dagens flyktningsdebatt. En annen ting å bite seg merke i, i Egelands sitat, er hvordan han plasserer seg selv inn i dette minnet ved å bruke «vi» på tross av at han selv ikke opplevde krigen. Egeland tar i bruk et kollektivt minne fra før hans egen levetid, men fordi dette minnet er så inkorporert i det norske samfunnets hukommelse, kan Egeland benytte seg av minnet som en del av hans «identitet» og være en del av «vi»-fellesskapet når han argumenterer.

Videre benyttes det også en referanse fra nyere tid, nærmere bestemt 1990-tallet hvor hendelsen kan sies å være mer lignende på det som er dagens situasjon, da det også den gang var snakk om antallet flyktninger Norge skulle ta inn. Overskriften til avsnittet lyder «Flyktning-ja etter Balkan-krigene».¹³¹ Det er journalisten sin stemme som kommer frem her og det poengteres hvordan det den gang i likhet med i dag, er Fremskrittspartiet som sier nei til økt inntakskvote, og hvordan Norge da tok inn en større andel flyktninger. Journalisten skriver:

¹²⁹ Kvande og Naastad 2013: 98

¹³⁰ Glynn og Kleist 2012: 6-7

¹³¹ Fransson 2015

«Norge er i dag et av verdens rikeste land, men viljen til å hjelpe folk i nød synes å ha endret seg gjennom årenes løp, selv om oljefondet øker. For 16 år siden vedtok Stortinget å gi opphold til 6000 flyktninger fra Kosovo. Da, som nå, er Fremskrittspartiet imot: De ville heller hjelpe de trengende i nærområdene.»¹³²

I overnevnte sitat fremheves det at Norge valgte å gi opphold til noen tusentalls mennesker som måtte flykte for 16 år siden, men viser til at det i dag tilsynelatende ikke er like sterk vilje til å hjelpe, og at Fremskrittspartiet prioriterer hjelp i nærområdene som også overskriften på selve artikkelen tyder på, noe som er kjernen i Egelands kritikk mot Erna Solberg og Siv Jensen. Avslutningsvis gjøres det rede for hvordan blant annet Venstre, Arbeiderpartiet, Miljøpartiet de Grønne og Senterpartiet vil øke antallet syriske flyktninger, mens Høyre og Fremskrittspartiet vil prioritere mer hjelp i nærområdene.¹³³ Journalisten benytter seg således selv også av sammenligninger mellom fortiden og nåtiden, og er sann sett også en aktiv stemme ved bruken av historie.

Artikkelen er altså et svar på regjeringens forslag om å ta inn 2250 syriske kvoteflyktninger til Norge, noe Egeland mener er et for svakt bidrag i den pågående flyktningkrisen. Særlig vektlegges Norges rikdom og et ønske om en langt større vilje til å hjelpe. Egeland benytter seg av kollektive minner om norske flyktninger, og vektlegger særlig hjelpen og bistanden Norge mottok. Journalisten trekker selv inn Balkan-krigen og responsen på flyktningmottak da og sammenligner det med dagens debatt om antall flyktninger, og fremstår lite nøytral da Fremskrittspartiets og deres standpunkt da og nå, særlig trekkes frem. Dette påvirker også hvordan en leser av denne teksten vil kunne oppfatte budskapet da tonen i teksten er åpenbart ensidig, både gjennom Egelands referansebruk og utsagn, men også den mer subtile, men likevel synlige, tonen journalisten fremmer. Mens Egeland fokuserer på bidraget Norge fikk under krigen og rollen Norge i dag burde ta som bistandsnasjon, fokuserer journalisten på Balkan-krisen for å illustrere hvordan Norge tidligere har håndtert og bidratt i kritiske flyktningssituasjoner og sammenligner responsen.

Jan Egeland om Siv Jensens Syria-utspill: - et uhyre populistisk utspill 17.08.2015

Vi har nå kommet til august i 2015, og i likhet med forrige tekst er denne teksten også et intervju med Jan Egeland om flyktningssituasjonen, og spesielt et utspill Fremskrittspartiets leder, Siv Jensen, kom med i forbindelse med mottak av flyktninger fra Syria til norske

¹³² Fransson 2015

¹³³ Fransson 2015

kommuner. En ting det er verdt å nevne, er at det er mye likheter med forrige tekst («Erna og Siv vil hjelpe flyktningene «der de er»»¹³⁴), hvor også Egeland var intervjuobjektet.

Historiebruken hans er på flere punkter delvis lik, men det er også forskjeller. Fordi Egeland med sin rolle som generalsekretær i Flyktninghjelpen har en sentral rolle i offentligheten, er det naturlig at han også er svært frempå i den norske innvandringsdebatten, og hans historiebruk er dermed også en vesentlig del av debatten.

Dette intervjuet med Egeland i Aftenposten kan leses som et svar på oppfordringen Jensen kom med til norske kommuner om å boikotte mottak av syriske flyktninger. Innledningsvis siteres Egeland, og han gjør det klart at han håper ikke en av Europas rikeste nasjoner har tenkt å svikte når det kommer til å gi beskyttelse til dem som trenger det. Han poengterer samtidig at Jensen i sitt politiske liv, aldri har hatt en utfordring hvor menneskelige liv i så stor skala står på spill.¹³⁵ At Egeland har sterke følelser om Jensens politikk og utsagn, er tydelig allerede fra start.

Ifølge artikkelen sa Jensen at hvis kommunene ikke går med på å ta inn flere flyktninger, øker sjansen for at avtalen om at 8000 kvoteflyktninger fra Syria, ikke blir iverksatt, og det er dette utsagnet Egeland kaller «uhyre populistisk».¹³⁶ Egeland er det eneste intervjuobjektet i saken, og det er kun han og journalisten sin stemme som kommer frem i teksten. Den har dermed ikke fokus på å vise begge synspunkter i saken utover Jensen sin uttalelse. Journalisten beskriver så Egeland sitt syn på dagens situasjon ved å vise til hvordan han sammenligner dagens situasjon med en tidligere flukthendelse.

«Egeland mener folkemordet på Balkan kan sammenlignes med dagens flyktningutfordring og viser til at alle den gang var enig om at vi skulle ta imot 16.000 flyktninger. Siden den gang mener han at «kommunene er blitt rikere, landet rikere, men forhåpentligvis har ikke småligheten økt samtidig.»¹³⁷

Egeland finner det altså nyttig å sammenligne situasjonen som oppstod etter folkemordet på Balkan på 90-tallet med nåtiden. Begrunnelsen av sammenligningen kan ses som en kommentar på villigheten til bistand og inntak av flyktninger. At Egeland tydeliggjør antallet flyktninger fra Balkan viser distansen mellom den gangs politikk og Jensens utsagn, og formålet med dette må man kunne lese som en kritikk av politikken i dag. Man kan også tolke

¹³⁴ Fransson 2015

¹³⁵ Ruud 2015

¹³⁶ Ruud 2015

¹³⁷ Ruud 2015

det som at målet er å vise hvordan det *burde* vært i dag. Fordi kommunene har blitt rikere og antallet den gang var langt høyere enn de 8000 kvoteflyktingene som ligger til grunn i avtalen Jensen ønsker å boikotte i dag, fremstår det som Egeland prøver å vise hvor opplagt det er at bidraget må økes. Egeland bruker således historien i dette sitatet som et verktøy for å overtale og overbevise om hvorfor Jensen sitt utsagn er problematisk, og hvordan man bør følge i fortidens spor for å gjøre bedre.

Egeland poengterer videre i artikkelen at «lutfattige kommuner i naboland ikke kan gjøre jobben alene»¹³⁸, fordi Norge og Europa ikke vil ha et «minimumsmottak av syrere»¹³⁹. Samtidig er Egeland igjen opptatt av at Norge for kort tid siden feiret grenselosenes bidrag under krigen. Han går så langt som å si at det er påfallende om Norge kun vil yte hjelp i nærområdene, fordi Norge nettopp har feiret og minnes grenselosene.¹⁴⁰ I likhet med den forrige teksten, tar Egeland også her i bruk nordmenns tid som flyktinger, men fokuset ligger ikke på at nordmenn var flyktinger eller søkte hjelp. Heller kan vi se at det som vektlegges er grenselosene og deres bidrag og bistanden nordmenn fikk fra Sverige. Egeland sitt fokus synes å være på dem som valgte å yte hjelp, og i mindre grad at nordmenn var i en vanskelig situasjon. Egeland utdyper dette standpunktet videre ved å referere til rollen Sverige spilte under krigen for nordmenn og rollen de spiller i dag:

«- Svenskene sviktet ikke da nordmenn ba om beskyttelse i 1940-årene, og heller ikke i dag når syrere ber om beskyttelse. Jeg håper virkelig ikke at Europas mest søkkrike nasjon har ment å svikte, sier han».¹⁴¹

At Sverige hjalp når nordmenn trengte beskyttelse som mest og også bidrar i dag i møte med flyktingestrømmen til Europa presenteres nærmest som en mal Norge bør lære av. Selv om store deler av teksten mer spesifikt handler om hvordan Norge kan bidra mer, og hvor skjevfordelt han mener ansvaret for flyktingene er mellom fattige og rike land, så er like fullt de historiske analogiene eller minnene han anvender, tiltenkt å være effektive virkemidler gjennom artikkelen. At det vektlegges at Norge fikk hjelp av Sverige til flukt under krigen, er et faktum og et kollektivt minne for nasjonen. Likevel er det heller ikke ukjent at det diskuteres hvor tilstrekkelig denne hjelpen faktisk var, og om det nøytrale nabolandet kunne gjort mer for å hjelpe.¹⁴² Minnet og oppfatningen om at Norge fikk hjelp når landet trengte det

¹³⁸ Ruud 2015

¹³⁹ Ruud 2015

¹⁴⁰ Ruud 2015

¹⁴¹ Ruud 2015

¹⁴² Se for eksempel Mæland 2016

og at Sverige stilte opp i en trengende situasjon, er likevel langt mer innprentet i den gjengse oppfatningen. Det er likevel interessant å påpeke fordi de motstridende minnene om graden av bistand fra Sverige, kan påvirke analogiens effekt og viser hvor forskjellig minnene kan fremstilles og oppleves. Der Egeland bruker dette for å oppfordre til økt bistand i dag og lære av fortiden, kan det av kritikere leses som et fåfengt forsøk på å sanke støtte ved å vektlegge denne referansen i stor grad, fordi det ikke er i overenstemmelse med deres oppfatning. Helt avslutningsvis i artikkelen blir det også vektlagt at Egeland ser det som sannsynlig at de fleste nordmenn oppfatter alvoret i det han kaller en «historisk flyktningkrise»¹⁴³, og at folk flest også forstår at antallet flyktninger heller ikke har vært så vidt favnende siden andre verdenskrig som nå.¹⁴⁴

I kronikken, som er et svar på Jensen sitt utsagn om antallet syriske flyktninger Norge skal ta inn, benytter Egeland seg av både analogier om mottaket av flyktninger fra Balkan og dem som stilte betydelig opp når norske flyktninger trengte hjelp. Ved referansene prøver Egeland å vise lærings- og forbedringspotensialet ved hjelp av fortiden. At Norge selv har mottatt hjelp både av grenselosene og Sverige, blir lagt til grunn for å argumentere for å gå Jensen sitt utsagn etter i sømmene og vise hvor lite det samsvarer med Norge sin fortid både som flyktninger og mottaksland. Et annet moment å ta i betraktning, er i hvor stor grad Egeland synes å hvile på de samme analogiene, om enn med visse forskjeller i hva som vektlegges ved dem. Selv om han kun beskriver disse analogiene i korte trekk, gir likevel hans historiske referanser større bidrag til hans argumentasjon. Hans referanser legger opp til å skape forståelse og sympati for flyktningene og støtte hans kritikk, særlig av Jensen og Fremskrittspartiet. Analogiene hans er viktige deler av det norske kollektive minnet, og er med dette «enkle» å basere argumentasjonen sin på. Det er analogier som kan treffe mange. Egeland sin kritikk er langt fra skjult, og hans analogier er tydelig brukt for å understreke hvor lite tilstrekkelig og holdbar dagens politikk er, slik at hans kritikk skal fremstå mer forståelig for lesere av kronikken. Det bør også påpekes at verken Jensen eller andre meningsmotstandere uttaler seg i denne eller forrige artikkelen, og Egelands kritikk blir stående uimotsagt.

Må lære av Balkan-krisen 21.08.2015

«Må lære av Balkan-krisen» er en avisartikkel fra Dagsavisen.no skrevet av journalist Heidi Taksdal Skjeseth. I teksten er det flere intervjuobjekter, og disse er professor i slaviske språk

¹⁴³ Ruud 2015

¹⁴⁴ Ruud 2015

ved Universitet i Oslo, Svein Mønnesland, seniorrådgiver i Helsingforskomiteen, Aage Borchgrevink, og professor i sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitet i Oslo, Grethe Brochmann. Teksten fremstår som en diskuterende tekst i form av at flere stemmer ytrer seg og reflekterer over situasjonen, og sammenligningen til Balkan-krisen blir også diskutert; om det er rett å trekke denne parallellen og hva som har ført til endringer fra den gang til nå. Selv om denne teksten *egentlig* omhandler inntaket av flyktninger til Norge, blir det også en diskusjon om hvor «riktig» bruken av den historiske analogien er. Det overordnede temaet er den pågående flyktningkrisen, hvor et av intervjuobjektene sammenligner dagens situasjon med Balkan-krisen på 1990-tallet, og bruker det som en analogi for sin argumentasjon. Gjennom overskriften får vi et frempek på dette.

Innledningsvis gjøres det rede for dagens situasjon, særlig med fokus på den prekære situasjonen og risikoen ved flyktningeruten over Middelhavet. Det poengteres hvordan dette er en av de mest alvorlige flyktningssituasjonene i Europa siden andre verdenskrig, og at «Flyktningkrisen i dag omtales som et uhåndterlig problem og en «flyktningflom» av norske og europeiske politikere.»¹⁴⁵ Deretter brukes de neste avsnittene på å vise til Balkan-krisen fra 1990-tallet; hvordan den ble politisk håndtert og hvilke holdninger som var å finne den gang. I teksten skrives det at «(...) det er bare to tiår siden 3 millioner flyktninger fra Balkan ble drevet på flukt i Europa. Den gang tok Norge imot nesten 22.000 flyktninger.»¹⁴⁶ Gjennom disse innledende avsnittene samt også overskriften, legges det opp til at leseren naturlig skal kunne resonnerer seg frem til at det finnes en assosiasjon mellom den gang og nå. Fokuset på at det *den gang* ble tatt imot et visst antall understreker dette. Senere i teksten vil det dog stilles spørsmål til denne sammenligningen. I og med at «må lære» er en del av overskriften og tekstens begynnelse, fremstår det som et bevisst valg av journalisten for å legge føringer for resten av teksten.

Dernest blir professor Mønnesland intervjuet, og han uttrykker sin opplevelse av en klar endring i holdninger man har i Norge til å ta imot flyktninger og asylsøkere, den gang fra Balkan og nå fra Syria og Midtøsten. I det følgende forklarer han dette:

«Da Norge i 1993 ga 12.000 bosniere kollektivt asyl, var tonen en annen enn i dagens flyktningedebatt, sier professor i slaviske språk Svein Mønnesland ved Universitet i Oslo. - Responser

¹⁴⁵ Skjeseth 2015

¹⁴⁶ Skjeseth 2015

var mye mer spontan, det var ikke tid til en lang politisk debatt som i dag. Alle var enige om at det var en humanitær katastrofe og at en måtte trå til for å hjelpe, sier Mønnesland til Dagsavisen.»¹⁴⁷

Mønnesland synes med dette først og fremst å peke på en åpenbar forskjellsbehandling, samtidig kan det også tolkes som han etterspør en lignende reaksjon som den gang, altså en åpen og enstemmig reaksjon fra det politiske Norge, noe som også tyder på at han ikke finner dagens reaksjon tilstrekkelig nok. Samtidig er det med på å gjøre leseren oppmerksom på at der det den gang fremsto som en selvfølge at man skulle bidra med inntak av flyktninger fra Balkan, oppstår det i dag politisk debatt ved samme spørsmålet. Dette understreker at det har skjedd en holdningsendring. Ifølge Mønnesland, har debatten i dag en annen tone og er i større grad en debatt hvor det diskuteres og «krangles» om antall, og han sikter med det til avtalen som ble gjort på Stortinget, om at over en periode på to år skal den norske stat ta inn 8000 syriske flyktninger.¹⁴⁸

Mønnesland påpeker senere i artikkelen at under situasjonen på 1990-tallet på Balkan, viste Europa kollektivt mer velvilje og forståelse for dem i nød, enn i dag, og begrunner sitt syn med at årsaken til dette kan være at «den gang kom flyktningene fra Europa, og at det var den første store flyktningstrømmen i vår del av verden.»¹⁴⁹ Mønnesland peker med dette på at dagens situasjon kan møte på mindre velvilje og samstemt politikk fordi flyktningene ikke er en del av vår nærhet geografisk og det som skjedde på 1990-tallet var «noe nytt» i tiden etter andre verdenskrig. Dette resonnementet er trolig en del av forklaringen, men samtidig så har både Norge og Europa opplevd flyktningetilstrømming fra land utenfor Europa også etter 1990-tallet og før dagens flyktningkrise. Dette tilsier at det ikke er noe nytt å åpne landet for flyktninger som ikke er Norge geografisk nær, men at forskjellen heller ligger i det enorme antallet i 2015.

Seniorrådgiver Borchgrevink, som deretter intervjues i teksten, kobler de endrede politiske holdningene i debatten, til Flyktningkonvensjonen og en glemsel om vår egen tid som flyktninger. Borchgrevink sier: «- Tanken om at vi selv kan bli flyktninger er borte (...)»¹⁵⁰, noe han poengterer er premisset for Flyktningkonvensjonen.¹⁵¹ Han trekker også frem at dette er blant årsakene til at uttalelsen til Siv Jensen om å si nei til å ta imot syriske flyktninger – som ble gjort rede for tidligere i analysen – har ført til reaksjoner, fordi det bryter «med den

¹⁴⁷ Skjeseth 2015

¹⁴⁸ Skjeseth 2015

¹⁴⁹ Skjeseth 2015

¹⁵⁰ Skjeseth 2015

¹⁵¹ Skjeseth 2015

internasjonale solidariteten som ligger til grunn for Flyktningkonvensjonen.»¹⁵² Borchgrevink trekker i samme avsnitt også frem at Flyktningkonvensjonen ble et faktum etter andre verdenskrig, «da vi alle hadde vært flyktninger på et vis»¹⁵³ samt at «den tida er fjern for oss nå.»¹⁵⁴ Det er tydelig han mener at den manglende evnen til å huske vår egen tid som flyktninger og hva som er bakgrunnen for Flyktningkonvensjon, er en del av årsaken til mangelen på forståelse for dagens flyktninger og endringen i debatten. Borchgrevink synes å si, om enn ikke helt direkte, at når flyktningsspørsmål diskuteres i dag, har politikerne «glemt» eller ikke tatt i betraktning denne delen av norsk og europeisk minne.

Borchgrevink viser til Flyktningkonvensjonen, mens Mønnesland ser til Balkan-krisen, og vi kan se dette i sammenheng med Seufferling og Wagner sin teori knyttet til positiv og negativ bruk av historiske analogier i møte med flyktningedebatt- og holdninger.¹⁵⁵ Analogier knyttet til tidligere migrasjonshendelser blir ofte sett på som positive fordi det muliggjør sympati og kommunikasjon knyttet til innvandring til et samfunn. Det kan virke som Borchgrevink etterlyser mer sympati i debatten i det han vektlegger at man har glemt både muligheten for å kunne bli flyktninger selv, samt flyktningetiden under andre verdenskrig. Mønnesland benytter seg også av analogi for å åpne for dialog og bevissthet rundt holdningsendringene og de politiske diskusjonene som finner sted.

En som ikke sier seg enig i sammenligningene som trekkes til debatten om inntaket av flyktninger under Balkan-krisen, er professor Brochmann. Hun går langt i å påpeke at situasjonen i dag er svært annerledes fra Balkan-krisen, og peker på flere årsaker til at responsen på flyktningmottaket var annerledes da enn nå. Hun konstaterer i teksten at dette kan forklares med at NATOs deltakelse førte til en slags ansvarsfølelse, og antallet den gang var lavere enn det som det er snakk om nå.¹⁵⁶ Videre i teksten stiller hun seg kritisk til Mønnesland sitt utsagn om at politikken var mer generøs før, og hun sier:

«Under krigen på Balkan innførte Skandinavia (...) visumplikt for mennesker fra Bosnia-Hercegovina. – Å innføre visumtvang for folk som står ovenfor etniske rensing er ikke særlig sjenerøst (...).¹⁵⁷

¹⁵² Skjeseth 2015

¹⁵³ Skjeseth 2015

¹⁵⁴ Skjeseth 2015

¹⁵⁵ Seufferling og Wagner 2019: 91

¹⁵⁶ Skjeseth 2015

¹⁵⁷ Skjeseth 2015

Dog, i likhet med Mønnesland og Borchgrevink, etterlyser Brochmann avslutningsvis i kronikken en bedre strategi fra EU i møte med situasjonen, og mener Europa sin håndtering av flyktningkrisen så langt er «høyst mangelfull».¹⁵⁸

Det som er interessant å se i denne teksten er at alle synes å være enig i at mer hjelp og mindre debattering er nødvendig i møte med krisen, samt at man bør være mer fokusert på det menneskelige aspektet og ikke bare antallet. Likevel er det kun en av stemmene i teksten, Mønnesland, som aktivt benytter seg av en historisk referanse nærmest som en målestokk for dagens holdninger. Han sammenligner holdningene den gang og nå, og spekulerer om hvorfor det er, slik han ser det, annerledes i dag. Det er dermed fra Mønnesland oppfordringen om å lære av Balkan-krisen kommer.¹⁵⁹ Borchgrevink er mer opptatt av at fortiden må huskes for å kunne føre en human politikk basert på Flyktningkonvensjons premisser. Brochmann på sin side er ikke enig i Mønnesland sin bruk av Balkan-krisen som en analogi, og påpeker flere årsaker til at aspektene Mønnesland sammenligner, ikke kan sammenlignes eller stilles opp mot hverandre. Det er naturlig når det anvendes analogier at det vil være ulike meninger om det. Enten fordi man for eksempel ilegger dem andre meninger eller at man ikke ser samme verdien av å hente frem og benytte seg av de historiske referansene, noe som trolig er tilfelle i denne teksten. Ut ifra Brochmanns utsagn kan det fremstå som at hun finner analogibruken uriktig og også noe verdiløs. Ved å sidestille to hendelser som ikke virker sammenlignbare, kan det også virke som det er irrelevant for samtalen, og tar vekk fokuset fra den faktiske debatten. Kronikken fremstiller altså problematikken i hvordan selve analogiene kan bli et mål for diskusjon på lik linje med tekstens faktiske tema. Analogiens verdi for innvandringsdebatten i dag blir en diskusjon i seg selv som også opptar og former store deler av teksten.

Likevel, ved å «re-mediate» – som Erll og Rigney kaller det¹⁶⁰ disse minnene om flyktningedebatten på 1990-tallet – bringe disse minnene inn igjen i samtidsdiskursen – åpner det opp for ny dialog. For Mønnesland åpner disse minnene opp for muligheten til å utforme og underbygge sin mening og dialog, ved å særlig fokusere på rausheten og åpenheten som var den gang, versus kjøligheten som ifølge Mønnesland, er å spore i den pågående debatten. Han legger opp til at det er et læringsmoment å hente fra den norske stats håndtering av tidligere flyktningmottak. På tross av at vi har tre stemmer i teksten som ser seg enig i

¹⁵⁸ Skjeseth 2015

¹⁵⁹ Skjeseth 2015

¹⁶⁰ Seufferling og Wagner 2019: 91

behovet for en annen håndtering av flyktningkrisen, er det dog kun en av dem som uttrykker seg i positive ordlag om det vi kan kalle «hovedanalogien» for teksten – som overskriften gjenspeiler – nemlig Balkan-krisen.

Hvordan møte mennesker på flukt 12.09.2015

Følgende tekst er hentet fra Dagbladet, og er et debattinnlegg. Teksten er skrevet av Siavash Sangtarash og Nisveta Tiro. Allerede innledningsvis er det flere interessante momenter. Overskriften tyder på en tekst som skal komme med forslag på hvordan Norge skal håndtere innvandring og møte flyktninger som kommer til Norge. Videre kan vi allerede i bylinen få innblikk i at forfatterne snakker av egen erfaring og kunnskap gjennom sine egne personlige minner fra tiden som flyktninger. I bylinen står det «tidligere iransk flyktning»¹⁶¹ og «tidligere bosnisk flyktning»¹⁶² til henholdsvis Sangtarash og Tiro. I tillegg er også deres politiske forankring nevnt i bylinen, og begge er kandidater for Sosialistisk Venstreparti (SV) i sine kommuner. Forfatterne deler både politisk forankring og begge har tidligere vært flyktninger til Norge. Deres personlige historie er nok meget avgjørende for deres engasjement for håndtering av innvandring i form av mottak og integrering av flyktninger og deres politiske ståsted. På grunn av dette kan man før man leser resten av teksten, forstå at teksten er basert på, og tar utgangspunkt i, lærdom hentet fra egne erfaringer og minner.

Artikkelen starter med at de to forfatterne presenterer sin flyktningbakgrunn og formål.

«En gang var vi «dem», vi var flyktningene. I dag er vi en del av det norske fellesskapet. Dette er våre råd til hvordan vi bør møte menneskene som nå flykter til oss.»¹⁶³

«I 2005 kom jeg, Siavash, til Norge. Min familie flyktet fra prestestyret i Iran, og jeg kom hit som kvoteflyktning via Ukraina. I 1993 kom jeg, Nisveta, til Norge. Jeg flyktet fra krigen i Bosnia, den største væpnede konflikten i Europa etter Den andre verdenskrig. Rundt hundre tusen mennesker ble drept i krigen. Jeg kom meg unna.»¹⁶⁴

Man kan se dette som deres måte å belyse sitt grunnlag for erfaring og kunnskap på, og vise tydelig at de selv innehar førstehånderfaring om det å være flyktning ved å fortelle om hvor de kom fra, årsaken til at flyktet og at begge endte opp i Norge. Et interessant moment her er at begge forfatterne har vært flyktninger til Norge, men kom under svært forskjellige

¹⁶¹ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶² Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶³ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶⁴ Sangtarash og Tiro 2015

omstendigheter og i ulike tiår. Likevel, med så ulike forutsetninger og situasjoner, sammenflettes deres erfaringer, og tilsynelatende har de svært like tanker om opplevelsen de hadde som flyktninger i Norge. Ved å stille egne erfaringer, historier og minner disponible som et verktøy for argumentasjon, kan det også bidra til økt forståelse for flyktninger i dag fordi det fremstår langt mer personlig for leseren og dem forfatterne henvender seg til, når råd og meninger blir underbygget med personlige beretninger. Videre i teksten skriver de om at de i dag har jobber, er en del av samfunnet og er det mange trolig ville kalt «suksesshistorier». Deretter spør de seg: «Hva kan vi gjøre for at de som nå flykter til oss skal få den samme tryggheten, den samme muligheten vi fikk? Dette er våre råd til samfunnet (...)»¹⁶⁵

Tiro og Sangtarash har fem råd, og flere av dem blir underbygget med det man må kunne lese som deres erfaringer eller ønskede opplevelse da de kom til Norge. Først og fremst trekkes det frem hvordan flyktningmottakene må være en midlertidig løsning, og at snarlig bosetting må være et mål. Dette begrunner forfatterne med at «Vi [flyktninger] lengter etter det normale, det hverdagslige. Når du har flyktet fra krig, kanskje mistet nære familiemedlemmer, er det å prøve å gjenskape ditt eget trygge hjem utrolig viktig.»¹⁶⁶ Deretter poengteres det hvor viktig det er å starte med integrering så snart som mulig både for voksne og barn, i skole og i arbeidslivet. Dette henger sammen med de neste rådene som ser på viktigheten av å gjøre språkopplæring og arbeidsmuligheter både mer fleksibelt og tilgjengelig. Et av de siste rådene som blir gitt, og som preges tydelig av deres minner, er at «ingenting trumfer nærmiljøet».¹⁶⁷ De karakteriserer det som noen av de beste minnene de har fra den tiden, og beskriver minner om frivilligheten og hjelpen de møtte fra lokalsamfunnet slik: «De snakket med oss, hjalp oss, skaffet oss små jobber, hjalp oss å lære norsk. Det gjorde mottakstilværelsen enklere, hverdagen ble mer meningsfylt (...)»¹⁶⁸

Det er tydelig at disse minnene gjorde inntrykk og at de blir høyt verdsatt. Som beskrevet av A. Assmann er individuelle minner en måte for mennesker å tolke ens egne erfaringer, hvordan det har påvirket en, og for å forme ens identitet.¹⁶⁹ Det er gjenkjennbart her i hvordan de tolker sine fortidige opplevelser i møte med dagens integrering i samfunnet. Det siste rådet forfatterne kommer med er å «se etter våre ressurser».¹⁷⁰ De beskriver nødvendigheten av dette slik: «Når du kommer til et nytt land, for å starte livet ditt på nytt, er det ingenting du

¹⁶⁵ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶⁶ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶⁷ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶⁸ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁶⁹ Assmann 2010: 40

¹⁷⁰ Sangtarash og Tiro 2015

heller vil enn å vise hva du kan. Bidra til fellesskapet, gi noe tilbake.»¹⁷¹ I det avsluttende avsnittet rettes blikket mot 1990-tallet da Norge tok imot flyktninger fra Bosnia:

«Da ti tusen bosniere flyktet til Norge på nittitallet, ble de møtt av et stort folkelig engasjement. Frivillige tok kontakt, inviterte barna på fotballtrening og foreldrene på middag. I møte med en ny flyktningkrise trengs det økt statlig innsats for bosetting, språkopplæring og arbeid. Men viktigst er det kanskje at vi alle stiller opp litt hver, at vi gir klar beskjed: velkommen til Norge!»¹⁷²

I tekstens siste avsnitt er det ikke deres minner som får fokuset, men mer den felles kunnskapen om «hva som skjedde» – hvordan flyktningene ble mottatt, og ikke minst hvordan man nå kan gå videre for å bedre integreringen – og de understreker igjen behovet for et folkelig engasjement.

Ghilani et. al sin teori om historiske analogier gjør rede for at ved å fremstille noe som gjeldende og sant, er dette med på å gi troverdighet til analogiens argument.¹⁷³ I det avsluttende avsnittet kan vi se dette. Der gir forfatterne en beskrivelse av hva som møtte flyktningene *den gang*, og det blir presentert som en sjablong for nåtiden å etterfølge. Dette, i tillegg til deres egne opplevelser og minner, kan bidra til å styrke deres argument om blant annet økt frivillighet som en nøkkel for god integrering. Analogien og deres minner viser at det har blitt gjort før, og en naturlig konklusjon er at det bør og kan gjøres nå også.

I denne teksten kan man se at deres minner, erfaringer og opplevelser tydelig er med på å påvirke forfatterne til å ha de oppfatningene de har, nettopp fordi de har stått i den situasjonen dagens flyktninger også står i. Dette tilfører en unik tyngde og troverdighet i møte med motargumenter. Samtidig trekker de også linjer til mottaket av flyktninger på 1990-tallet. De individuelle minnene er med på å forme et individs selvbevissthet og egen identitet som J. Assmann gjør rede for¹⁷⁴, og man kan også se hvor imperativ disse minnene er for å forme fortidsforståelsen ved å sette de i sammenheng med dagens situasjon. Det er også interessant å se at i tillegg til deres selvbiografiske minner fra tiden som flyktninger, fremstår det som de også nærmest har en form for delte minner om dette. Til tross for det som må være ulike forutsetninger, hendelser, og tidspunkter de opererer ut ifra, kan man se at de likevel har hatt liknende opplevelser som begge minnes positive eller hvor de ser mangler i integreringen. De deler derfor en form for felles gruppeidentitet som «tidligere flyktning til Norge» gjennom

¹⁷¹ Sangtarash og Tiro 2015

¹⁷² Sangtarash og Tiro 2015

¹⁷³ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

¹⁷⁴ Assmann 2008: 109

sine delte minner. Disse felles minnene har de lagt til grunn for sin argumentasjon for integreringen og flyktningmottaket i Norge, og de bruker aktivt disse og sin historie for å utforme sine felles råd til samfunnet.

Da lykkejegerne fra nord kom til Kråkerøy 25.09.2015

Den følgende teksten som skal presenteres er også en kronikk, publisert i lokalavisen Fredrikstad Blad (f-b.no), og er skrevet av spaltist Reidar Nielsen. Han er ute etter å komme med et bidrag i debatten om holdninger til den pågående flyktningkrisen, og til flyktningene. Kronikken er preget av både individuelle – og kommunikative minner, samt en kritikk av retorikken i innvandringsdebatten.

Før jeg går videre på selve teksten, ønsker jeg kort å ta for meg overskriften på kronikken. Overskriften refererer til flukten fra Finnmark som historisk hendelse, men også til bruken av ordet «lykkejeger» i debatten. Sånn sett er den beskrivende for kronikkens innhold helt fra begynnelsen. Allerede innledningsvis er Nielsen klar på hvor urimelig han finner bruken av dette ordet «lykkejeger» i dagens debatt. For å illustrere dette, skal vi se at Nielsen gjennom kronikken gjør et poeng av dette ved å vise til egen tid som flyktning og holdningene de ble møtt med den gang.

Nielsen starter innledningsvis med å fortelle leseren om sine minner fra da han, sammen med flere tusen andre, måtte flykte fra Finnmark under okkupasjonen. Nielsen beskriver situasjonen slik:

«For 70 år siden reiste jeg og 50 000 andre lykkejegere fra Finnmark og Nord-Troms sørover. Jeg var sju år. Flere andre var enda yngre. Og mange lykkejegere befant seg i alderens høstgule dager. Noen døde sørpå.»¹⁷⁵

Her legger han rammen for resten av teksten. Han bruker ordet «lykkejeger» hyppig om han og resten av flyktningene fra Finnmark, og det kan ganske åpenbart tolkes som et stikk mot bruken av «lykkejeger» i dagens debatt. Han bruker det konsekvent flere ganger gjennom kronikken når han henviser til flyktningene fra Finnmark som åpenbart ikke var «lykkejegere», ei heller blir de som regel omtalt som dette, men det er ikke til å misforstå hans tanke ved å gjøre dette. Ved å sammenligne eller fremstille dem som lykkejegere, sidestiller han dem med de som i dag blir anklaget for å være lykkejegere. Nielsen sin bruk av

¹⁷⁵ Nielsen 2015

ordet fremstår bevisst for å illustrere at ordet blir urettmessig brukt i debatten og få mottakeren av teksten til å tenke seg om to ganger.

Han fortsetter å fortelle detaljert hvordan flukten utspant seg og vektlegger flere hendelser underveis som naturlig nok har satt sterke spor i minnet hans. Blant annet minnes han hvordan de måtte bo flere måneder i en berghule, før de tidlig i 1945 flyttet inn i et ubebodd hus som tyskerne ikke hadde brent ned. Nielsen skriver om tyskerne som kom tilbake etter dem, brant ned huset, og familien, sammen med flere andre flyktninger, ble tatt om bord en tysk båt og fraktet til Alta.¹⁷⁶ Nielsen trekker også frem minnet fra en improvisert sangkonsert som tyskerne hadde for flyktingene under båtturen. Dette er et kommunikativt minne faren har delt med Nielsen, og som Nielsen nå gjennom avisartikkelen lar leseren ta del i. Nielsen etterlater lite rom for tvil om hvor vanskelig og uforutsigbar flukten var. Deretter bruker Nielsen mye plass på selve reisen sørover, og forteller om en lang og slitsom reise. Han beskriver så hvordan de endelig kom frem til Sarpsborg, for så å bli fraktet videre til Fredrikstad og Kråkerøy.¹⁷⁷ At Nielsen vektlegger selve reisen og opplevelsene underveis, oppleves som en måte å gjøre et poeng av at det å være flyktning eller «lykkejeger» som han kaller det, langt fra er uproblematisk; det er farlig, usikkert og en reise ikke hvem som helst ville begitt seg ut på uten er grunn, og *det* er viktig for han å understreke.

Videre i kronikken stiller Nielsen spørsmålet: «Hvordan ble så disse lykkejegerne nordfra mottatt sørpå i et land preget av krigstidens mangler?»¹⁷⁸ For å svare på dette benytter han seg av et kommunikativt minne fra sin mor, om hva hun opplevde fredsdagen 8.mai 1945. Dette minnet han deler med leseren, fremstår som svært relevant med bakgrunn i hvordan han kobler det til dagens språkbruk, da dette er selve kjernen i problematikken sånn han fremstiller det. I så henseende kan man trekke frem viktigheten av denne formen for minne for å danne seg oppfatninger, og hvordan de blir hentet frem igjen og delt i en større rekkevidde av tid og rom enn kun innad i familien. Moren til Nielsen hadde møtt to damer som snakket om hvor trist de fant det at radioene deres hadde blitt tatt, hvorpå moren til Nielsen hadde utbrutt at de selv hadde mistet alt under krigen. Nielsen beskriver at morens kommentar fikk en av damene til å reagere med mistro til at det hun fortalte var sant, og noe hun sa kun for å komme sørover.¹⁷⁹ Det Nielsen beskriver her, dette minnet til moren, består av trekk, holdninger og synspunkter man kan finne igjen i dagens debatt også. Flere

¹⁷⁶ Nielsen 2015

¹⁷⁷ Nielsen 2015

¹⁷⁸ Nielsen 2015

¹⁷⁹ Nielsen 2015

motstandere eller skeptikere argumenterer for at ikke alle som nå kommer til Europa faktisk er flyktninger, og at mange tar til seg en identitet som flyktning eller asylsøker, mens de egentlig er lykkejegere på jakt etter et bedre liv. Det er ikke skjult fra Nielsen at han ser på denne argumentasjonen som lite holdbar, med en manglende forståelse for hva det faktisk innebærer å flykte, og det er disse holdningene han vil imøtegå med sin minnebruk.

Han understreker deretter at det var flere som stilte opp for dem i Fredrikstad, og viste forståelse for situasjonen til de som hadde blitt evakuert fra Finnmark. Han trekker linjer til at det også i dag er mange som stiller opp for flyktningene, og sier at «de historiske parallellene er til å ta og føle på. Historien har en morbid tendens til å gjenta seg.»¹⁸⁰ Nielsen påpeker at det er likt i dag, noen er skeptiske og møter flyktningene med beskyldninger om å forfalske sin historie for å få et bedre liv i Norge, mens de fleste er åpne og villig til å hjelpe. Nielsen understreker også her tanken om at historien gjentar seg. Slik avsluttes kronikken.

I kronikken til Nielsen er det sentrale bruken av minner, herunder individuelle minner fra evakueringen av Finnmark og deres reise sørover, særlig da med fokus på selve reisen, og han benytter seg også av kommunikative minner for å underbygge og redegjøre for sine synspunkter. Selv om Nielsen selv var til stede og opplevde flukten, gir foreldrene sine minner fra krigen han et ekstra moment i hans argumentasjon, og er det Muller et. al ville kalt et 'prototypical' eksempel på kommunikativt minne.¹⁸¹ Vi kan se at det er relevant fordi det brukes for å understreke de historiske likhetene han finner mellom holdningene og mottaket av flyktningene fra Finnmark i 1945, og dagens flyktninger som likens blir beskyldt for å være «lykkejegere». Man kan lese denne kronikken som en fortelling som er ment å skape forståelse og ettertanke ved å spille på en tid et stort antall nordmenn ble tvunget på flukt, og det at man ikke vet hva folk har opplevd underveis eller bakgrunnen for flukten. At flukten fra Finnmark skjedde, er et faktum, men de personlige minnene og beretningene om hvordan flukten utspant seg, og særlig holdningene de ble møtt med sørpå, samt likhetene han viser til i dag, gir et nærere og mer omfattende bilde på nordmenns flukt. De personlige minnene og den dypere beskrivelsen av flukten, skaper et rammeverk som kan sette dagens situasjon og holdningene til dagens flyktninger i et nytt eller mer reflektert lys.

¹⁸⁰ Nielsen 2015

¹⁸¹ Muller, Bermejo og Hirst 2018: 976

Hvem skal gjenreise Syria? 29.10.2015

Teksten er en kronikk hentet fra Aftenposten.no, som kom ut omtrent midt i flyktingestrømmen over Storskog høsten 2015, en hendelse som ble mye omtalt i media.¹⁸² Kronikken er skrevet av stortingsrepresentant for Fremskrittspartiet, Christian Tybring-Gjedde. Spørsmålet han stiller seg i teksten, og som også er kronikkens overskrift, er «Hvem skal gjenreise Syria?»¹⁸³ Denne tekstens hovedmoment er å gjøre rede for det Tybring-Gjedde ser på som en mislykket europeisk og norsk asylpolitikk. Han benytter seg av en referanse fra andre verdenskrig, mer spesifikt; tiden da mange nordmenn måtte flykte ut av landet. Tybring-Gjedde ytrer stor skepsis til norsk asylpolitikk, og kronikken fokuserer særlig på hvordan en gjenoppbygging av Syria kan foregå, hvis hovedparten av flyktingene som er her i Norge, er «menn i sin beste alder».¹⁸⁴

Kronikken innledes med et avsnitt om det Tybring-Gjedde ser på som Midtøstens utfordring, og som finnes «i alle land hvor islam er den ledende religion»¹⁸⁵, og han peker blant annet på «null toleranse for demokratiets maktfordelingsprinsipper».¹⁸⁶ Tybring-Gjedde beskriver deretter hvordan en slik strøm av flyktinger som nå kommer til Europa, har stor påvirkning på kontinentet, og at «Schengens yttergrense har kollapset»¹⁸⁷ på grunn av det han kaller for «immigrasjonsflommen».¹⁸⁸ Videre beskriver han hvilken risiko mange har tatt for å komme til Europa, men understreker etter flere av punktene han trekker frem, at det han kaller for en «grenseløs sympati», blir stilt i et annet lys når det stilles opp mot hvem som har reist fra Syria. Ifølge Tybring-Gjedde er det i hovedsak personer med ressurser til å kunne betale menneskesmuglere, som har reist fra familien sin, og «de kommer vel kledd og nesten uten unntak har egen mobiltelefon.»¹⁸⁹

Det fremstår som relativt tydelig at forfatteren kjenner på en sterk skepsis rettet mot Europas måte å håndtere situasjonen på, men også til flyktingene selv, samt det han kaller for «desperasjonen ulike hjelpeorganisasjoner beskriver».¹⁹⁰ Man fornemmer hva Tybring-Gjedde egentlig forsøker å insinuere her, nemlig at flyktingsituasjonen ikke nødvendigvis er like prekær som den fremstilles av media, ei heller at de som kommer faktisk er de som

¹⁸² Matre og Johnsen 2016

¹⁸³ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁴ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁵ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁶ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁷ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁸ Tybring-Gjedde 2015

¹⁸⁹ Tybring-Gjedde 2015

¹⁹⁰ Tybring-Gjedde 2015

virkelig trenger hjelpen mest. Hovedmomentet i kronikken, om hvem som skal gjenreise det krigsherjede landet, blir innledet med en historisk velkjent og velbrukt referanse – om norsk flukt både for menigmann og kongen – som er velkjent kunnskap for de fleste, og er en del av det norske kollektive minne fra krigen. Likevel, det sentrale ved å bruke dette minnet, synes for Tybring-Gjedde ikke å være det faktum at nordmenn flyktet og fikk hjelp, men heller at de som flyktet returnerte til Norge for å være delaktig i oppbyggingen av hjemlandet. Han skriver:

«Kriger har til alle tider ført til at mennesker har måtte søke beskyttelse i andre land. Også nordmenn har opplevd dette. Sogar Norges konge søkte sikkerhet i England under den annen verdenskrig, noe han selv har minnet offentligheten om. Felles for de fleste som har måttet flykte fra sitt hjemland, er imidlertid at de ønsker å reise tilbake når krigen er over, noe også Norges konge gjorde det etter Tysklands kapitulasjon våren 1945.»¹⁹¹

Tybring-Gjedde bruker dette for å illustrere og få det til å virke opplagt for leseren og sine politiske kollegaer, hva den naturlige konklusjonen bør være når krigen i Syria er slutt. Han anslår at på det tidspunkt er de fleste flyktingene derfra «unge menn i sin beste alder».¹⁹²

«Hva ville vel da være mer naturlig enn at disse unge mennene reiste tilbake for å bygge opp sitt eget land? For dersom ikke syrere selv skal gjenreise eget land, hvem skal da gjøre det?»¹⁹³

Fra det Tybring-Gjedde skriver, kan vi tolke det dithen at permanent opphold for de syriske flyktingene som kommer til Norge og Europa nå, ikke er aktuell politikk. Han sier også at dette er noe flyktingene bør få informasjon om ved ankomst til Norge, at når krigen er slutt vil det bli forventet at alle reiser tilbake. Han kommer samtidig med forslag om hvordan en kan forberede flyktingene gjennom utdanning og kunnskap på gjenoppbygging av landet sitt. Tybring-Gjedde understreker avslutningsvis i kronikken at dagens politikk leder til det han kaller for «imperialistisk hjerneflukt»¹⁹⁴ og som en konsekvens av dette: «nasjonal, kulturell forvitring og gjør alle til tapere.»¹⁹⁵

Kronikken er et uttrykk for Tybring-Gjedde sin uenighet i europeisk- og norsk innvandringspolitikk spesielt når det gjelder permanent opphold for de syriske flyktingene, og benytter seg i likhet med mange andre, av sammenligninger til okkupasjonen og nordmenn

¹⁹¹ Tybring-Gjedde 2015

¹⁹² Tybring-Gjedde 2015

¹⁹³ Tybring-Gjedde 2015

¹⁹⁴ Tybring-Gjedde 2015

¹⁹⁵ Tybring-Gjedde 2015

sin tid som flyktninger. Det som dog er verdt å legge merke til er hvordan han benytter denne referansen. Fremfor å rette søkelyset på tryggheten som ble søkt og gitt i utlandet, er meningen lagt på det faktum at flyktingene dro tilbake til Norge etter krigen. Ved å gjøre dette legger han til rette for at det bør være en selvfølge at syrerne både ønsker og gjør det samme, og at permanent opphold derfor er unødvendig, og at et skifte i politikken er nødvendig. Hans bruk av historien her, gjør at det kan være naturlig for leserne å si seg enig med Tybring-Gjedde sin argumentasjon fordi det er noe man kjenner igjen fra eget lands historie etter den fem år lange okkupasjonen. Dette kan også bli sett på som mer akseptabelt enn bare å møte debatten med rene politiske argumenter. For lesere av denne kronikken, kanskje særlig dem som allerede er skeptisk til flyktningsstrømmen som møtte Norge og Europa i 2015, kan dette være et viktig og solid poeng til diskursen, da en slik fortidsbasert retorikk i mindre grad er fremtredende i den offentlige debatten, og baserer seg på historisk fakta.

Dette minnet han benytter seg av, om de norske flyktingene, er vanligvis forbundet med støtte for innvandring, og selv om det ikke finnes bestemte skiller på dette, har som vist, Glynn og Kleist en teori om hva de har funnet som mest vanlig analogibruk.¹⁹⁶ Som nevnt, bruker gjerne de som er for innvandring referanser mellom sine forfedre og nåtidens innvandrere, noe som ikke samsvarer med Tybring-Gjedde sin bruk. Dette er likevel trolig svært varierende, men man kan forstå hvorfor det vil være mer naturlig for motstandere å ikke benytte seg av denne referansen i like stor grad. Dog gjør Tybring-Gjedde det tydelig hva poenget hans med den minnebruken faktisk er, selv om det ikke er det som forventes av en slik kronikk som hans. At én referanse kan brukes og tolkes på vidt forskjellige måter fordi man vektlegger forskjellige elementer ved minnet, viser mangfoldet og flersidigheten ved bruk av historiske analogier. I en lang tekst, tungt preget av europeisk og norsk politikk, er det ved den historiske analogien svaret på spørsmålet om hvem som skal gjenreise landet, blir tydelig.

Før var det vi som dro 24.11.2015

Den 24. november 2015 kan vi i Stavanger Aftenblad lese artikkelen «Før var det vi som dro». Artikkelen er et intervju med Olav Tysdal, førstelektor i historie og migrasjonsekspert ved Universitetet i Stavanger, og journalisten som intervjuer Tysdal er Atle Andersen. Tysdal

¹⁹⁶ Glynn og Kleist 2012: 6-7

blir stilt spesifikke spørsmål av journalisten om tidligere migrasjonshendelser, både inn og ut av Norge og Europa, og hvordan de kan kobles til nåtidens flyktningstrøm.

Overskriften på artikkelen viser til det man kan forvente er sammenligninger og tilbakeblikk til da nordmenn og europeere var dem som stod for migrasjonen, eller var dem som ble tvunget på flukt. Artikkelen er bygd opp gjennom en serie med spørsmål til Tysdal, og disse spørsmålene tar for seg spesifikke fortidige hendelser eller direkte sammenligninger med dagens flyktningsituasjon. Alle spørsmålene og svarene vil ikke bli drøftet like detaljert da de omhandler lignende sammenligninger både i formål og referansebruk, og tilføyer intet nytt.

Journalisten starter teksten med å stille spørsmål om antallet som kommer nå og hvor stor historisk hendelse denne migrasjonsstrømmen er. Tysdal responderer med å poengtere at det er vanskelig å se den historiske betydningen av en hendelse eller hvor «historisk» den blir, mens hendelsen finner sted, men Tysdal mener den vil få en plass i fremtidige historiebøker. Videre svarer Tysdal at omfanget som kommer til Europa er nytt, og viser til at Norge og Europa før 2. verdenskrig «var leverandører av folk»¹⁹⁷, men dette endret seg etter krigen. Tysdal påpeker på at dagens tall ikke kan sammenlignes med antallet som kom til Europa i etterkrigstiden.¹⁹⁸ Andersen stiller deretter spørsmål om hvilke andre migrasjonsbølger man har hatt i moderne tid i Europa, og Tysdal henviser til de store immigrasjonsbølgene fra 1950-tallet og fram til i dag både til Europa og Norge.¹⁹⁹ Med dette tydeliggjøres det at innvandring til Europa og Norge ikke er noe nytt, og er noe som skjer jevnlig i større bølger. Dette gir leseren sjansen til å reflektere over det, og dessuten gir det også en mulighet til å reflektere over konsekvensene fra tidligere erfaring med innvandring.

Artikkelen fortsetter med at Andersen spør Tysdal helt spesifikt om en sammenligning mellom dagens situasjon og norsk migrasjon til Amerika på 1800-tallet og norsk flukt til Sverige under krigen.²⁰⁰ Tysdal svarer slik:

«– Det var over 40.000 nordmenn som dro til Sverige under krigen, men tallene er ikke i nærheten av det vi ser nå. Fra 1825-1915 kan vi derimot snakke om en folkevandring fra Norge. Da regner vi med at 800.000-900.000 mennesker dro.»²⁰¹

¹⁹⁷ Andersen 2015: 17

¹⁹⁸ Andersen 2015: 17

¹⁹⁹ Andersen 2015: 17

²⁰⁰ Andersen 2015: 17

²⁰¹ Andersen 2015: 17

Han poengterer også at folkevandringen fra Norge på 1800-tallet i stor grad bestod av folk som dro frivillig i jakten på et bedre liv. Valget av disse to referansene som sammenligningsgrunnlag er ikke overraskende da dette trolig er de mest kjente og de største hendelsene i norsk emigrasjon, og spesielt flukten til Sverige er kanskje en av de hyppigst brukte referansene når man diskuterer innvandring til Norge. Bruk av så velkjente sammenligninger gjør det enklere for leserne å forstå omfanget man sammenligner opp mot, og det vil gjøre det lettere å sette dagens situasjon inn i et perspektiv. Dette illustrerer Kvande og Naastad sitt poeng om de fellesskapsdannende funksjoner historien har, og kan vise at våre egne europeiske og norske erfaringer fra tidligere tider, kanskje ikke er så ulikt det man ser i dag.²⁰² Journalisten stiller også spørsmål om hva som kan sammenlignes mellom dagens situasjon og tidligere migrasjonsbølger, hvorpå Tysdal svarer at det i hovedsak er antallet som er nytt, ikke årsakene.²⁰³ Helt avslutningsvis ber så journalisten Tysdal vurdere hvordan det har gått med migranter tidligere. Tysdal viser til at det oftest har «gått ganske godt»²⁰⁴ med tidligere migranter, og at man som hovedkonklusjon kan si at de har tilpasset seg majoritetssamfunnet, og viser til de norske migrantene i USA for å illustrere.²⁰⁵ Avslutningsvis kommer Tysdal med en kommentar mot det som kan tolkes som holdninger som er å finne i den norske innvandringsdebatten nå. Han tar med dette et klart standpunkt til saken med bakgrunn i sin ekspertise. Han sier: «- Mange ser den sterke tilstrømmingen av flyktninger med en annen kulturbakgrunn som en stor trussel for det norske samfunnet. Historien gir ikke grunnlag for denne pessimismen, og jeg deler den ikke.»²⁰⁶

I hele teksten skaper spørsmålene kontinuerlig paralleller og analogier mellom fortidige migrasjonshendelser og nåtidens, og de bidrar til refleksjon og drøfting rundt likheter og forskjeller. Denne teksten kan forstås som en måte å bruke historien på til å konfrontere skepsis eller usikkerhet mot innvandringen til Norge. Ved å kontre dette med drøfting av de historiske erfaringer man har gjort seg i møte med kulturforskjeller og migrasjon til og fra Norge, kan dette være med på å legge et forståelsesgrunnlag for hva man kan «forvente», og med dette forankrer nåtidens ukjente situasjon i fortidens kjente, lignende hendelser. Dette er et tydelig eksempel på Ghilani et.al sin første effektkategori når det kommer til bruk av historiske analogier.²⁰⁷ I og med at uttalelsene kommer fra en migrasjonsekspert gir det en

²⁰² Kvande og Naastad 2013: 98

²⁰³ Andersen 2015: 17

²⁰⁴ Andersen 2015: 17

²⁰⁵ Andersen 2015: 17

²⁰⁶ Andersen 2015: 17

²⁰⁷ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

sterk troverdighet til det som blir sagt. Teksten viser en måte å lære av historien på, og ved å bruke disse parallellene for å spre kunnskap, kan det bidra til å endre og danne mer faktabaserte oppfatninger.

Det er også verdt å merke seg journalisten sin rolle i denne artikkelen ved hjelp av Edy sin typologi om journalistisk bruk av historie, og da historiske analogier. Hun forklarer en historisk analogi som noe som tydelig prøver å fremme paralleller for å gjøre fortiden relevant for nåtiden. Fortiden blir dermed et verktøy i møte med den nåværende situasjonen.²⁰⁸ Journalisten har utformet et intervju som kontinuerlig gjør nettopp dette. Han bruker fortidige hendelser som sammenlignes med dagens situasjon, og særlig siste spørsmålet om hvordan det har gått med migranter før, gjør det naturlig å lese det som et forsøk på å «forutsi» hva man kan forvente nå. Det blir heller ikke stilt noen kritiske spørsmål av journalisten, og Tysdal får, som ekspert, fremme sitt synspunkt relativt tydelig i artikkelens siste setning. Det er med på å gi en viss farging av teksten, selv om det ellers fremstår som en informativ og faktabasert artikkel.

4.1.1 Oppsummering av «2015»

Denne delen av analysen har sett på ni ulike tekster, publisert både i lokalaviser og i nasjonale aviser, produsert av både privatpersoner og offentlige personer fra interesseorganisasjonen Flyktninghjelpen og politikeren Tybring-Gjedde. Journalister og deres stemme er også synlig både ved overskriftene og måten de presenterer informasjon i tekstene, men også som en katalysator for intervjuobjektens analogibruk. Dette kommer særlig tydelig frem i intervjuet med Tysdal - «Før var det vi som dro» - hvor det åpenbart fremmes et sammenlignende blikk på fortidige migrasjonshendelser og dagens.

Sentralt i tekstene er fokuset på det økende antallet flyktninger som kommer til Europa, og politikken som iverksettes for å møte den stadig akselererende situasjonen, både når det kommer til antallet regjeringen ønsker å ta inn, samtalene om dette i mediene og den norske stats bistandshjelp som helhet. Måten flertallet av forfatterne tar i bruk historie og minner på i denne delen, er ved å anvende analogier til andre verdenskrig og Balkan-krisen, altså kollektive minner som er felles for den sosiale gruppen «nasjonen Norge». Personlige minner og fortellinger om ens egne opplevelser som flyktning til Norge, og som flyktning innad i Norge, er også fremtredende i flere av tekstene, også her både fra Balkan-krisen og norske flyktninger under andre verdenskrig. Trenden som viser seg igjen i de ni tekstene, med unntak

²⁰⁸ Edy 1999: 77

av én, fremstår også å ha et felles mål om å oppfordre til nødvendigheten og viljen til å bistå i en krevende tid, både som stat og som privatpersoner. Vi ser også at det er én tekst som stiller seg kritisk til permanent opphold for flyktningene, men til tross for dette, bruker også Tybring-Gjedde andre verdenskrig som utgangspunkt for sin argumentasjon, men da formet etter eget behov.

4.2 Analyse av «Etter 2015»

Denne andre delen av analysen vil ta for seg tekster etter 2015, henholdsvis fra årene 2016, 2017 og 2018.

Analyse 2016

– *Dette er ikke drøyt i det hele tatt 10.02.2016*

Den følgende teksten er en avisartikkel fra Romerikes Blad (rb.no). Den stammer fra et innlegg postet av ordføreren i Lørenskog, Ragnhild Bergheim, på hennes private Facebook-profil. Innlegget skapte reaksjoner som følge av historiebruken, blant annet fra Høyres gruppeleder i kommunestyret, Turid Kristensen, som sammen med Bergheim er tekstens intervjuobjekter.

Innledningsvis starter teksten med at Bergheim siteres på hennes forsvar av innlegget sitt, og hun begrunner det med dagens strømninger og holdninger mot innvandrere i flere europeiske land, noe hun finner skremmende. Senere i teksten utdyper hun dette grundigere. Før jeg går videre, vil det imidlertid være nødvendig med en beskrivelse av det omstridte innlegget, da det er der historiebruken kommer fram, og det er bakgrunnen for intervjuet. Innlegget er delt fra et forum kalt «The Free Thought Project», og viser et bilde fra andre verdenskrig av fanger i en konsentrasjonsleir. Teksten til bildet lyder: «Remember, it didn't start with gas chambers – it started with politicians dividing the people with 'us' vs 'them'. It started with intolerance and hate speech (...)»²⁰⁹ Det er verdt å påpeke at selv om hun ikke har laget innlegget selv, er det like fullt et uttrykk for hennes holdninger, og det sender et klart budskap gjennom delingen på hennes profil. Elementene som trekkes frem her, som «vi»/«dem»-beskrivelser og intoleranse, er også å finne i innvandringsdebatten, og blir gjennom teksten i innlegget knyttet direkte til jødeutryddelsen, og sender sånn sett et svært tydelig og kraftig budskap. Analogien kan leses som en direkte advarsel rettet mot språkbruken i innvandringsdebatten, og det kan tolkes dithen at meningen med innlegget er at man ved hjelp av fortiden kan forutsi et mulig utfall av

²⁰⁹Davidsen og Save 2016

en slik situasjon nå, hvis man fortsetter i samme spor. Dette samsvarer med det man kan se på som analogibruk sin kanskje mest attraktive egenskap gjennom tidene, muligheten til å forutsi fremtiden.²¹⁰

Bergheim uttaler videre i artikkelen at det i utgangspunktet ikke var den norske innvandringsdebatten som lå til grunn da hun delte innlegget, men at det heller var rettet mot den europeiske debatten. Når det er sagt, poengterer hun likevel at Norge ikke er isolert, og at disse holdningene «banker på døra vår».²¹¹ Hun poengterer også at selv om debatten ikke er på samme nivå i Norge ennå, «er det viktig å ha med seg historien og kjempe mot destruktive krefter»²¹², og dette er hennes begrunnelse for hvorfor hun valgte å dele innlegget, og hun er dermed tydelig på hvor viktig historien er for å påvirke nåtiden og fremtiden.

Kristensen, på sin side, støtter ikke Bergheim sin analogibruk, og er hard i kritikken av innlegget og Bergheims synspunkter. Kristensen sier hun er sjokkert over at ordføreren «trekker koblinger mellom politikere som diskuterer flyktningkrisen og nazistene.»²¹³ Hun påpeker videre at i motsetning til hva Bergheim selv sier, ser hun innlegget i forbindelse med den nåværende flyktningedebatten. Kristensen poengterer i forbindelse med dette at Bergheim sitt parti (Arbeiderpartiet) beskylder politiske motstandere for å bruke «oss/dem»-retorikk. Hun selv reagerer på deler av språkbruken i dagens debatt, men mener at å trekke linjer til jødeutryddelsen, og bedrive «hitling»²¹⁴, ødelegger debatten.²¹⁵

Journalisten spør deretter Kristensen om det hun kaller for «nazi-kortet»²¹⁶ blir for mye brukt, og om det ikke faktisk stemmer det bildeinnlegget til Bergheim uttrykker, hvorpå Kristensen svarer journalisten at hun nekter å sammenligne det. Hun legger også til at hun mener den norske debatten ikke «fortjener at noen spekulerer i gasskamre og folkedrap (...)»²¹⁷, og at god integrering er et mål for de fleste. Hun blir også spurt om hun tolker innlegget i verste

²¹⁰ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 275.

²¹¹ Davidsen og Save 2016

²¹² Davidsen og Save 2016

²¹³ Davidsen og Save 2016

²¹⁴ Hitling beskrives som å blant annet sammenligne ens politiske motstander med Hitler eller andre elementer man forbinder med nazismen. Dette blir gjort for å oppslutning til ens eget poeng. «Å trekke nazi-kortet» og «hitling» blir sett på som en måte å ugyldiggjøre motstanderens argument, og blir ofte sett på som måte å spore av argumenter fra motstanderen. Begrepet ble coinert i 1953 av Leo Strauss.

https://en.wikipedia.org/wiki/Reductio_ad_Hitlerum

²¹⁵ Davidsen og Save 2016

²¹⁶ Davidsen og Save 2016

²¹⁷ Davidsen og Save 2016

mening, noe Kristensen sier hun ikke gjør, men at det får henne til å reagere veldig på slik stempling av motstandere.²¹⁸

Man kan tenke seg flere grunner til at Kristensen reagerer så sterkt som hun gjør. Først og fremst kan man se på hennes påstand om at Arbeiderpartiet anklager meningsmotstanderne for den problematiske retorikken som innlegget til Bergheim illustrerer. For Kristensen oppleves det som sterke beskyldninger å komme med. For det andre, kan det også være fordi Kristensen synes det å sammenligne trekk fra dagens debatt med jødeutryddelsene, verken er relevant, eller mulig på grunn av Holocaust sine skremmende grusomheter. Bergheim sin analogi beskriver en referanse som vekker følelsesladede bilder og reaksjoner for mange, og kan dermed sies å inneha flere av faktorene Ghilani et. al beskriver som er nødvendig for at en analogi skal kunne overbevise.²¹⁹ Men, fordi dette er et så pass sterkt, alvorlig og mye diskutert emne kan det av Kristensen bli sett på som uberettiget, og at det blir sett på som mer ødeleggende enn positivt for debatten.

Avslutningsvis i artikkelen er det Bergheim som igjen får ordet. Bergheim mener at saken handler mer om menneskesyn enn å stemple motstandere, og at man må se verden i større perspektiv. Selv om hun poengterer at innlegget er ment som en «generell advarsel mot ekstreme krefter som brer seg i Europa»²²⁰, trekker hun i samme avsnitt frem den norske debatten og viser til bruk av betegnelsen «lykkejegere». Hun poengterer også at Sylvi Listhaug som er innvandrings- og integreringsminister, ikke «er den fremste til å ta til motmæle mot disse kreftene»²²¹. På tross av at Bergheim fronter det som en generell bemerkning til retorikken i debatten, er det flere anledninger Bergheim kobler det direkte til den norske debatten. De parallelle linjene hun trekker mellom fortid og nåtid er tydelig, og analogibruken er som hun selv sier, ment å være et verktøy, og fungere som en advarsel om holdninger som ikke igjen må få fotfeste.

I denne artikkelen ser man problematikken knyttet til historiebruk og tolkningen av den. På den ene siden, er Bergheim sitt innlegg hvor hun har delt innlegget som tar i bruk retorikken fra mellomkrigstiden og folkemordet på jødene, og kobler det til dagens debatt og krefter som er i sving. Dette som en erfaring å lære av ved ikke å gjenta fortidens feil, og det vil være mulig hvis man har historien med seg. På den andre siden er Kristensen som mener

²¹⁸ Davidsen og Save 2016

²¹⁹ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

²²⁰ Davidsen og Save 2016

²²¹ Davidsen og Save 2016

analogibruken i innlegget fra Bergheim, er ren stemping av motstandere og «hitling». Kristensen finner sammenligningen til Holocaust ekstrem, muligens med bakgrunn i hvor innprentet minnene om grusomhetene som fant sted, og tanken om «aldri mer», er. Det kan bli sett på som uforståelig at noe i dag er på et slikt nivå, at Bergheim sin sammenligning kan forsvares. Begge går langt i å presisere hvorfor nettopp deres syn er berettiget. Dette er også et sentralt poeng med historiebruk, nemlig at det handler om tolkning, og det er uunngåelig at mennesker med forskjellig politisk ståsted kan tolke historiebrukens verdi ulikt i en slik debatt. I likhet med slik Stugu forklarer denne dynamiske naturen til historiebruk, kan vi se at denne teksten illustrerer tydelig at to personer kan se den samme historiereferansen, mens kun en av dem ser på det som verdifullt for samtiden, den andre opplever det problematisk.²²²

Det er også verdt å nevne at denne teksten ledet til debattinnlegget («Verre enn Hitler»²²³) i samme avis, hvor forfatteren diskuterer hvor berettiget kritikken fra begge parter er, hvordan man kan og bør bruke historien i møte med innvandringsdebatt- og holdninger, samt hvor vanskelig det er å gi et konkret svar på dette.

Nyttårstale fra en flyktning 30.12.2016

«Nyttårstale fra en flyktning» er nettopp det den blir presenter som i overskriften, en kronikk skrevet av Leo Ajkic i form av en nyttårstale til det norske folk, hvor hovedtemaet er flyktninger og innvandrere i Norge og holdningene mot dem.

Ajkic starter teksten med å gjøre rede for hva temaet i hans «tale» vil være:

«Jeg skal ikke snakke om hvor fint Norge er og hvor fete dere nordmenn er. Dere vet jo jeg liker dere. (...) I stedet vil jeg snakke om krangling. For en ting det ble kranglet mye om i året som gikk, er sånne som meg, flyktninger.»²²⁴

Her tydeliggjør Ajkic kronikkens røde tråd, samt befester sin posisjon i teksten som en med personlig erfaring fra å være flyktning, og man kan forvente at Ajkic vil benytte seg av sine erfaringer/minner i teksten. Ajkic er en offentlig person som mange nordmenn kjenner til, men både for kronikken sin del og for leserne som ikke kjenner han, er det relevant å tydeliggjøre dette da han underbygger flere av sine argumenter med nettopp sin rolle som både tidligere flyktning og programleder. Samtidig som det er lettforståelig hvor Ajkic har sin

²²² Stugu 2008a: 12

²²³ Hansen 2016

²²⁴ Ajkic 2016

solidaritet i «kranglingen» om flyktninger, gjør han det tidlig klart at han har forståelse for at flyktningstrømmen vekker følelser både hos dem som ser på flyktningene som et problem og blant dem som mener de er ofre, og dertil at det er greit å være uenig.²²⁵ Ajkic beskriver deretter hvordan det likevel føles for han å være flyktning og høre denne kranglingen, og forteller at det føles som å være «et adoptivbarn i en familie der alle kanskje ikke var klare for å adoptere. Hva har jeg gjort galt?»²²⁶ Å bruke en slik lettfattelig sammenligning, for å illustrere hvordan en flyktning faktisk opplevde ordsiftet som var gjennom året 2016, kan være en effektiv måte å få frem poenget sitt på, og viser Ajkic sin egen forståelse av hans erfaring med ordsiftet som har vært.

Videre i nyttårstalen sin, vier Ajkic mye plass til å fortelle om flere av sine minner fra det foregående året, i forbindelse med innspillingen av dokumentarserien «Flukt» for NRK, hvor Ajkic er programleder. Serien tar for seg flere av Ajkic sine møter med flyktninger, rutene de reiser, og møter med bistandsarbeidere. Han forteller om de møtene med flyktningene og deres flukt som har satt dypest spor hos han, og han trekker blant annet frem en samtale med syriske flyktningbarn i Libanon og mangelen på muligheten for skolegang. Han minnes møter om bord på redningsskip i Middelhavet og fra flyktningeruter over ørkenen, samt også møter med flyktninger som har kommet til Europa hvor møtet med Europa ikke ble slik de hadde sett for seg.²²⁷ At Ajkic vier så mye plass til å fortelle om disse enkeltskjebnene og de selvopplevde minner med folkene han møtte, som gjorde ekstra sterke inntrykk, kan leses som et forsøk på å videreføre disse minnene til leserne for å skape en dypere forståelse og følelsmessig reaksjon for flyktningenes situasjon, enn gjennom nyhetssendinger og politikken.

Etter å i utstrakt grad å ha fortalt om sine minner og erfaringene han har fått gjennom året, er han klar på at han har fått innblikk i nyansene som mangler i «kranglingen». Ajkic reflekterer over situasjonen slik:

«visst er flyktningene ofre, og visst kan innvandring skape problemer. Jeg er innvandrers selv. Jeg har sikkert skapt noen problemer i min tid også. Men mennesker er ikke bare ofre, og de er ikke bare problemer. De er også muligheter.»²²⁸

²²⁵ Ajkic 2016

²²⁶ Ajkic 2016

²²⁷ Ajkic 2016

²²⁸ Ajkic 2016

Heller ikke her er han åpent kritisk eller formanende mot dem som er mer skeptiske til innvandring, men viser likevel tydelig hvor han står. Ajkic forteller deretter at han som 11-åring og flyktning fra krigen på Balkan var blant dem som fikk en sjanse i Norge, og at avisartiklene og debatten også da bestod av flere som ytret sin bekymring for problemene flyktningene kunne skape. Han er dog mer opptatt av å vise hvordan erfaringene fra mottaket av bosnierne har motbevist dette. Han er tydelig på at det er fortjent med skryt til bosnierne, og viser til at i dag har et stort antall bosniere høyere utdanning, og at deres foreldre har jobbet hardt og bidratt til det norske samfunnet.²²⁹ Han poengterer også at han har blitt fortalt at syrerne minner om bosnierne, og legger opp til at de gode erfaringene fra bosnierne, kan vise seg som en mulig mal for syrerne om de får sjansen. Man kan se at det Ajkic er opptatt av å vise, er det som har vært positivt med flyktningene fra Bosnia – noe han selv er – og ved å trekke frem syrerne som lignende bosnierne, er det naturlig å tolke det som en ønsket slutning om en erfaringsbasert positiv, innstilling til flyktningene. Ajkic sin fremstilling av det positive ved de bosniske flyktningene, særlig med fokus på sympati og forståelse, støtter det som kan blir kategorisert som en positiv side ved å bringe på banen tidligere migrasjonshendelser, slik Seuferling og Wagner har beskrevet det.²³⁰ Helt avslutningsvis understreker han igjen at dersom mennesker skal kunne bli en mulighet «må vi gi muligheten – til å bli en mulighet».²³¹

Det sentrale i denne kronikken kan beskrives som et tydelig ønske om å endre hvordan man ser på, og tar imot flyktninger i det norske samfunn. For å befeste og fremme sine holdninger, benytter Ajkic seg i stor grad av minner han selv har opplevd det foregående året i møte med flyktningene, men bruker også kronikken på å formidle flere av flyktningenes egne minner. Disse minnene både fra Ajkic og det vi kan kalle dagens flyktninger, blir et virkemiddel i debatten om flyktningekrisen, og flyktningene som søker et bedre liv i Europa og Norge. Kronikken deler Ajkic sine minner fra året, samt flyktningene sine minner og vi kan si at verdien av «minnedeling» gjennom massemedier og digitale muligheter, blir særlig synlig når det skjer over så store avstander som muliggjort gjennom Ajkic sin kronikk, gjennom medier, delt med samtidige mennesker. Dette samsvarer med slik Erll beskriver mediers påvirkning av minneformer. Det blir det mer og mer vanlig å bruke massemedier og digitale løsninger for å dele livserfaringer, slik som Ajkic her gjør med både sine egne- og flyktningenes minner, noe som man tradisjonelt kanskje ville forbeholdt deling gjennom hverdagslig interaksjon.²³² Selv

²²⁹ Ajkic 2016

²³⁰ Seuferling og Wagner 2019: 91

²³¹ Ajkic 2016

²³² Erll 2011: 31

om minneformene i flere tilfeller kan være overlappende, er det like fullt ulike kriterier som definerer dem, men i dagens samfunn og med dagens digitale muligheter, kan man se at formene utvikler seg og skillelinjene viskes mer ut. Dette gjelder for flere av tekstene i denne avhandlingen, men blir særlig synlig i Ajkic sin kronikk, da de delte minnene til flyktningene blir anvendt i den norske innvandringsdebatten på tross av store avstander. Han benytter seg også av analogi til den gang bosnierne og han selv kom til Norge som flyktning, og setter dette i et sammenlignende perspektiv med syrerne sin situasjon i dag. Målet med dette vil være å vise hvordan det har gått før, og at man kan lære av dette i dag og gi mennesker mulighet slik at de kan bli en del av det norske samfunnet. Ajkic har et ønske om å appellere til følelser for flyktningene hos leseren, men han viser også forståelse for at det å ta inn flyktninger er en kompleks situasjon. Minnene blir i så måte nyttiggjort for å skape sympati for flyktningene og deres situasjon.

Analyse 2017

Syssetting 09.02.2017

Kronikken «Syssetting» er publisert i Nordmøre sin lokalavis «Tidens Krav». Kronikken fremstår ved første øyekast å være en respons på resultatet av «Brochmann 2-utvalget»²³³ sin rapport som leder forfatteren til videre refleksjon. Forfatter Reidun Husby synes særlig opptatt av resultatene fra rapporten knyttet til syssetting, men hun synes også tydelig skeptisk til forskjeller og tilliten i det norske samfunnet, og begrunner dette i stor grad, med minner om andre verdenskrig vi kan anta er fortalt henne av hennes ektemann. Hun deler ikke egne minner, men i og med at hun selv opplevde krigen, er det nærliggende at det også farger hennes oppfatning og er fremtredende for hennes synspunkter.

Innledningsvis starter Husby med å gjøre klart at syssetting – et av tiltakene Brochmann 2-utvalget kom frem til var nødvendig for vellykket integrering – «berører oss alle, ikke bare innvandrere».²³⁴ Hun er klar på at det ikke gjøres nok for syssettingen i landet, og stiller spørsmål ved hvordan man kan – ifølge henne – unnlate å prioritere syssetting når Norge selv har erfaring fra fem år i andre verdenskrig.²³⁵ Relasjonen mellom dagens syssetting og innvandrere og andre verdenskrig er dog noe uklar innledningsvis, men Husby fortsetter store

²³³ Brochmann 2-utvalget la frem sin utredning 1. februar 2017, og utvalget sitt mål var å se på de langsiktige konsekvensene av høy innvandring, og i hvilken grad det kan påvirke tillitt og samhold i Norge. Regjeringen 2017

²³⁴ Husby 2017

²³⁵ Husby 2017

deler av kronikken med videre fokus på andre verdenskrig, norske flyktninger og hennes syn på dagens flyktninger. Husby skriver videre at alle kjente noen som ble flyktninger under okkupasjonen, og at en av dem var hennes mann.²³⁶ Deretter tegner Husby et veldig spesielt bilde på det hun kaller «en ekte flyktning».

«En ekte flyktning er for meg en etnisk nordmann i epplenikkens og beksømsko, som i ensom majestet vandret over grensa til Sverige (i dette tilfelle fra Mo i Rana). Og det uten å ha kunngjort for noen at han tenkte å dra hjemmefra. (...) Flyktningen kunne heller ikke ringe hjem og fortelle at han var kommet vel frem.»²³⁷

Husby sin definisjon på en flyktning og hvordan flukten ser ut, tilsier at svært få kan regnes som en «ekte flyktning» i dag, ifølge henne, og er sterkt befestet i hennes minner og oppfatning av norske flyktninger fra krigen. En slik definering kan ses som problematisk fordi den bagatelliserer nåtidens flyktninger, samt alle «historiske» flyktninger som ikke er «ekte». Hennes definisjon av en «ekte flyktning» kan fremstå nærmest ironisk, men med utgangspunkt i resten av kronikken er det vanskelig å se det slik.

Hun fortsetter teksten med å beskrive kort det man må anta er opplevelser hennes mann hadde under flukten. Hun bruker hans minner for videre å understreke hva en norsk flyktning gikk gjennom. Husby forteller deretter at «Først i 1945 fikk familien i Norge vite at flyktningen var i live. Han hadde ikke noe arbeide å gå til da han kom hjem. Og de sto ikke i kø for å skaffe ham sysselsetting heller.»²³⁸ Man må anta at «de» hun snakker om her, er den norske stat. Brochmann 2-utvalgets anbefaling til staten om å bidra til økt integrering og hjelp til sysselsetting for innvandrere, synes å være urettmessig for Husby, når nordmenn som hennes mann, som kjempet for landet, måtte flykte og kom hjem uten å møte den samme velvilligheten fra staten. Dette fremstår som hovedgrunnen til at hun har så sterke meninger om utvalgets fokus på sysselsetting. Det er her det blir synlig hvorfor fortiden og hennes manns minner er så fremtredende i leserinnlegget. Videre er Husby klar på hvordan hun ser på dagens flyktningsituasjon, noe hun også stiller delvis spørsmål ved.

«I året 2016 har vi alle i Norge hatt muligheten til å se på tv en stor hærske av mennesker vandrere fra Asia, Afrika og tilstøtende land. Noen av dem er sikkert flyktninger, men langt i fra alle. Men i Norge får alle status som flyktninger.»²³⁹

²³⁶ Husby 2017

²³⁷ Husby 2017

²³⁸ Husby 2017

²³⁹ Husby 2017

Det er et faktum at ikke alle som kommer til Norge er flyktninger, men måten hun ordlegger seg på, antyder at flertallet ikke er det, at mange urettmessig får flyktningstatus, og det uttrykkes tvil til myndighetenes prioritering. Dette tydeliggjør også det hun innledningsvis beskrev som en distinksjon i hva en «ekte flyktning» er, og det fremstår som hun prøver å antyde at mange av dem som kommer til Norge vil få statlig hjelp som «ekte flyktninger» under krigen ikke fikk. Som en konklusjon tar hun opp igjen tråden fra starten av artikkelen om Brochmann-utvalgets rapport. Hun skriver at Brochmann-utvalget fastslår: «hvis vi ikke lykkes (...) er det en risiko for at økonomisk ulikheter og kulturelle forskjeller kan svekke samhørigheten og tilliten (...)»²⁴⁰, hvorpå hun avslutter kronikken med at hun synes de allerede er svekket.

Det er tydelig at hennes minner fra krigen fortsatt er svært sentrale for hvordan hun ser ting i nåtiden. Mer spesifikt så fremstår det sannsynlig at hennes oppfatning er preget av kommunikative minner fra hennes mann. Som vist og nevnt kan minnene våre være svært sentrale for å utvikle ens argumentasjon eller oppfatning i en sak, som i dette tilfelle er det snakk om sysselsetting i samfunnet og innvandring. Husbys sammenligning med dagens situasjon, bygger tydelig på minnene hennes, og hun bruker de aktivt, om enn noe uklart. Det kan virke som hun vektlegger og er så påvirket av minnene, at samfunnsutviklingen eller andre sider av saken, ikke er relevant. At det er en forskjell mellom et Norge som nettopp har kommet ut av en fem år lang okkupasjon og dagens samfunn og vilkår, synes ikke å være en del av hennes tankegang, og hennes poengtering at ingen sto klar for å hjelpe hennes mann da han kom hjem fra krigen, understreker dette. Forskjellen i statens prioritering synes å fremstå for henne som nærmest urimelig. Det er også nødvendig å påpeke at Husby sin bruk av minnene om tidligere norske flyktninger blir tilsynelatende ikke brukt for å støtte innvandring, men heller for å så tvil om dagens innvandringspraksis og tillit i samfunnet, og er dermed motstridende til den vanlige bruken av denne formen for minne i innvandringsdebatter, slik beskrevet av Glynn og Kleist²⁴¹, og er dermed den andre teksten i analysen som gjør dette.

Har ikke lært noe 09.02.2017

Altaposten publiserer 09.02.2017 artikkelen «Har ikke lært noe», et intervju med blant annet 79-åringen Harald Simensen. I tillegg blir samfunnskritiker Tor Bjørnar Henriksen intervjuet

²⁴⁰ Husby 2017

²⁴¹ Glynn og Kleist 2012: 6-7

og fremstår som den mer reflekterende stemmen i teksten, mens Simensen fremstår personlig engasjert.

«Harald Simensen var seks år da han ble flyktning i eget land. Han mener dagens regjering historieløs.»²⁴²

Slik innledes teksten med en introduksjon fra journalisten om Simensen sin historie som flyktning, noe som gir forståelse for hans synspunkt og ønske om å uttale seg. Simensen reflekterer innledningsvis over hvordan han ved hjelp av minnene fra evakueringen av Finnmark, kom frem til det han kaller historieløshet hos regjeringen.

«- Det å få mennesker i nød til å fremstå som lykkejegere og terrorister er bare trist. Da jeg satt her og bladde i de gamle avisutklippene om evakueringa av Finnmark så slo det meg. De har ikke lært noen ting, tordner Harald Simensen (79) (...)»²⁴³.

Det fremkommer tydelig at for Simensen er dette et tema som står han nært og dette begrunnes i hovedsak med hans egne opplevelser under andre verdenskrig. Simensen ser bekymringsfullt på utviklingen i debatten, og er sterk i kritikken av regjeringen, den norske innvandringspolitikken og spesielt Sylvi Listhaug. Om regjeringens innvandringspolitikk vektlegger Simensen mangel på det han kaller menneskelige dimensjoner, og trekker spesielt frem behandlingen av flyktningene som kom over Storskog høsten 2015.²⁴⁴

«Når jeg tenker på hvordan de behandlet flyktningene som kom over Storskog høsten 2015, så blir jeg forbannet. Her kom det barnefamilier som hadde opplevd de verste ting, (...) bedt om å reise tilbake. Det er rett og slett umenneskelig.»²⁴⁵

Simensen understreker at å behandle mennesker slik kan kun bli gjort av noen som ikke selv har opplevd å være flyktning. Uten tvil legger han stor betydning i å ha den erfaringen han har som flyktning, for å kunne argumentere for det han karakteriserer som regjeringens utilstrekkelige håndtering av flyktningene i dag. Simensen blir deretter utfordret av journalisten med spørsmål om hvordan man skulle håndtert den ukontrollerte situasjonen på Storskog. Han svarer på dette ved å sammenligne Storskog-situasjonen med flukten fra Finnmark. Svaret hans gjenspeiler betydningen av denne hendelsen som bakgrunn for hans oppfatning. Simensen svarer:

²⁴² Larsen 2017

²⁴³ Larsen 2017

²⁴⁴ Larsen 2017

²⁴⁵ Larsen 2017

«De kunne tatt imot dem på en ordentlig måte. Ikke sendt dem tilbake i kulda. Tenk hvordan vi skulle opplevd det om vi ble behandlet på den måten da vi var tvunget til å reise fra Finnmark under krigen.»²⁴⁶

Han konstaterer også at folk ikke flykter fra hjemlandet sitt for gøy og uten godt grunnlag, og retter med det kritikk mot dem som tror det, noe som impliserer også at dette er elementer han finner lett gjenkjennelig i debatten. På tross av at parallelliseringene mellom nåtiden og fortiden ikke blir videre utdypet eller at Simensen sine egne minner blir det, kan man i likhet med andre tekster i analysen se at de individuelle minnene også her er brukt for å skape forståelse. Simensen sin sammenligning kan ses som en måte å «tvinge» leseren til å tenke seg om en ekstra gang, ved at man må plassere minnene om de norske flyktningene inn i Storskog-situasjonen. Den geografiske nærheten mellom situasjonene gjør også at det kan virke mer nært for mange. Simensen bruker også «vi» når han snakker om flyktningene fra Finnmark, som for leseren kan tolkes både som gruppen flyktninger fra Finnmark, men også som et kollektivt «vi» nordmenn som flyktninger, og bruken av «vi» kan være bevisst for at det skal føles mer personlig. Avslutningsvis i Simensens del av artikkelen, fastslår han at han kan se likheter mellom retorikken noen av Norges egne ministre bruker, og den som er å se hos franske Le Pen og Donald Trump, da særlig med ordbruk om flyktninger som «lykkejegere» og «terrorister» i tankene. Artikkelen er avslutningsvis et intervju med samfunnskritiker Henriksen, som også kommenterer på de mer høyrevridde holdningene som kommer frem gjennom retorikken i debatten, men videre utdypning av hans del er ikke relevant for oppgaven.

Kjernen i denne teksten er kritikk mot retorikken i innvandringsdebatten, en kritikk mot regjeringens mangelfulle håndtering av Storskog-situasjonen, samt en mangel på forståelse ovenfor flyktningene. Mangelen på dette stammer fra, ifølge Simensen, at dagens regjering ikke har lært av nasjonens egne hendelser, og han ser det som problematisk. Når han viser til, og sammenligner det med flukten fra Finnmark, om enn kort, kan man forstå at det er ut ifra det minnet eller den kunnskapen, han ønsker regjeringens flyktningpolitikk utøves, den bør være i overensstemmelse med nasjonens egen fortid og opplevelser. At Simensen selv var en av flyktningene fra Finnmark under krigen, gjør at han formidler sine følelser og meninger med så sterk overbevisning, selv om det kun er en liten del av selve teksten. Minnene og erfaringene blir brukt til å orientere seg i en tid og i en samfunnsdebatt som er i endring, og

²⁴⁶ Larsen 2017

også som nevnt, for å hente lærdom for å anvende til både egen argumentasjon og som oppfordringer til politikere.

Et annet moment å trekke frem, er den geografiske nærheten Simensen sin analogi hviler på. Dette intervjuet er gjort av Altaposten – lokalavis i Finnmark – og det vil kunne gjøre ekstra sterke inntrykk å bruke minner fra eget område under en svært sårbar hendelse, slik som Simensen gjør her. Han knytter sine uttalelser og meninger om behandlingen av flyktningene som kom over Storskog i Finnmark i 2015, til evakueringen fra området under krigen. På den måten har historiebruken potensiale til å bli særs virkningsfull, og trolig er det mange lesere som kjenner ekstra på denne nærheten ved at disse to hendelsene som er så like og samtidig så ulike, begge fant sted i «nærområdet», noe som kan gi økt forståelse for Simensen sitt synspunkt og kritikk. Man kan altså se at til tross for at minnene ikke får stor plass i artikkelen, er det likevel meget viktige for Simensens argumentasjon.

Forbrytelser mot menneskeheten og folkemord har ingen foreldelsesfrister, det har heller ikke løgn om identitet 02.03.2017

Kirsten Øvregaard skriver i mars 2017, et debattinnlegg i Stavanger Aftenblad med tittelen: «Forbrytelser mot menneskeheten og folkemord har ingen foreldelsesfrister, det har heller ikke løgn om identitet».²⁴⁷ Innlegget er skrevet i forbindelse med en utvisningssak hvor en hel familie – inkludert dem som er født norske statsborgere – risikerer å bli sendt ut av Norge, etter at Utlendingsdirektoratet (UDI) anklager besteforeldrene for falske identitetsopplysninger da de ankom Norge på 1990-tallet. Øvregaard retter kritikk mot regjeringen, og selv om kronikken sitt hovedelement er den spesifikke saken, kan den leses som en kritikk av innvandringspolitikken for øvrig.

Øvregaard starter innlegget ved først og fremst å kritisere ressursløsning på å lete etter avvik i immigrasjonsintervju fra det hun kaller «velintegreerte familier som har bodd hele eller halve livet i Norge»²⁴⁸, og hun presiserer at Norge har foreldelsesfrister på kriminalsaker, og det er her kjernen i hennes kronikk kommer frem. Øvregaard beskriver hvordan krigsforbrytelser, folkemord og terrorhandlinger er straffesaker som ikke blir foreldet. Hun peker på at det er i samme kategorien «den norske stat har plassert folk med innvandrerbakgrunn og norsk statsborgerskap (les: muslimer)»²⁴⁹ i tilfeller der informasjonen som ble gitt da de ankom

²⁴⁷ Øvregaard 2017

²⁴⁸ Øvregaard 2017

²⁴⁹ Øvregaard 2017

Norge for flere år siden, er feil. Hun stiller seg også kritisk til regjeringens bruk av ordet «rettferdig» i møte med innvandringspolitikken, og ber om en tydeliggjøring av hva regjeringen legger i det. At den norske stat ikke har foreldelsesfrister på saker som gjelder falske opplysninger om identitet fra personer som kommer til landet som flyktninger, og at denne «forbrytelsen» dermed likestilles med terrorhandlinger og krigsforbrytelser, gjør at Øvregaard kobler dagens lovverk og argumentasjon til hvordan jødene ble behandlet av den norske stat og offentlighet. Hun er ikke nådig i sin kritikk av staten, og poengterer at «Norges politikere og norsk lovverk har lang erfaring i å utøve forakt og rasisme mot de «fremmede»».²⁵⁰ Kronikken tar så opp det hun beskriver som «skremmende historiske likheter»²⁵¹, og det rettes ikke bare mot denne saken, men helhetlig mot den norske stats behandling av minoriteter gjennom årene. Hennes sammenligninger begynner, i likhet med flere andre tekster, ved å vise til mellomkrigstidens retorikk, og Øvregaard henter støtte fra en Aftenposten-artikkel fra 1924 hvor det blant annet sto: «De kommer ind som en sildestim. De sætter sig fast over hele byen.»²⁵² Det er interessant å se hvordan en lederartikkel om jødene fra Aftenposten i 1924, blir brakt på banen og gjeninntar mediasfæren gjennom Øvregaard sin artikkel. Dette gjenspeiler Erll sitt syn på hvordan medier i praksis legger til rette for, og er betydelig for, spredning av kollektiv kunnskap om en felles fortid i større kretser – her, en regional avis – som i dette tilfellet bidrar til at Øvregaard kan støtte seg på dette minnet for å illustrere sin argumentasjon.²⁵³ Behandlingen av jødene i mellomkrigstiden og norsk Holocaust, er en del av det norske kollektive minnet, og selv om *det* er velkjent, er det kanskje ikke like velkjent for alle i hvilken grad det i offentligheten ble uttrykt slik fremmedskepsis. Øvregaard bruker dette avissitatet for å illustrere sitt krav om at staten og offentligheten må holdes ansvarlig i møte med behandling av minoriteter, ved å lære av sine tidligere feil. På tross av at det kun er en enkelt avisartikkel, er den ivaretatt gjennom sin kulturelle objektivisering, og den gir Øvregaard muligheten til å bekrefte hennes oppfatning av statens minoritetshåndtering i fortiden, videreføre historiske skildringer, og benytte seg av det i møte med dagens debatt. Det Øvregaard gjør her, viser i så måte også Röger sin teori om viktigheten av massemedier sitt bidrag til kulturell og kollektiv erindring, og betydningen en

²⁵⁰ Øvregaard 2017

²⁵¹ Øvregaard 2017

²⁵² Øvregaard 2017

²⁵³ Erll 2011: 113

enkel avisartikkel kan ha, da hennes oppfatning av statens behandling av minoriteter blir bekreftet og trolig forsterket gjennom disse avisuttalelsene.²⁵⁴

Deretter beskriver hun hvordan Justisdepartementet i 1927 kom med advarsel om innvandring fra «fremmedartede folkeslag»²⁵⁵, hvordan innvandrerne fra Øst-Europa tilhørte «racer som er meget forskjellige fra nordmennene»²⁵⁶, og at store antall utlendinger som kom til Norge under krigens begynnelse fra de fremmede folkeslagene, viste «sig å være en meget uheldig tilvekst til befolkningen.»²⁵⁷ Hennes gjengivelse av mellomkrigstidens retorikk og de spesifikke uttalelsene hun trekker frem, kan tolkes både som en måte å vise til direkte, liknende ordbruk og ytringer i dagens debatt, men også som et mer overordnet bilde på de historisk problematiske holdningene mot minoriteter i Norge. Det som dog skiller hennes analogibruk fra andre tekster, er at hun er mindre generell i sin bruk hva gjelder norsk Holocaust, og som vist, benytter hun seg aktivt av flere konkrete uttalelser fra norske myndigheter og offentlighet. Videre belyser hun den norske stats politikk mot Romanifolket.

«Romanifolket (tidl. Tatere) fikk smake den statlige rasismepisken med lover som fratok dem levebrød og kultur helt fra slutten på 1800-tallet. (...) Fremmedlovens såkalte ‘sigøynerparagraf’ og en bestemmelse fra 1924 fratok alle norske rom kollektivt deres norske statsborgerskap (...) og flere ble, som jødene, sendt til Tyskland.»²⁵⁸

Ovennevnte er kanskje noe mindre kjent kunnskap, det er mindre fremtredende i det kollektive minnet enn behandlingen av jødene, men maler likevel sterke bilder av statens behandling av en minoritetsgruppe, og hun benytter det for å forsterke sin argumentasjon om at det er et mønster som går igjen. Øvregaard konkluderer sitt innlegg med at Norge må bli mer sivilisert og menneskelig anlagt mot nye landsmenn, og at lovverket må endres hva gjelder statsborgerskap og rettigheter. Dernest etterspør hun et læringsbehov fra det hun karakteriserer som tidligere overgrep, og sier: «Vi må snart lære av våre tidligere overgrep mot jøder, rom, romanifolk og samer. Å sende nordmenn med innvandrerbakgrunn til land som tilhøre besteforeldre, er og blir absurd.»²⁵⁹ Slik avsluttes kronikken.

Det sentrale i Øvregaards kronikk, er hvordan hun aktivt bruker kollektive minner om minoriteters behandling i Norge gjennom tidene, og benytter det som en begrunnelse for sitt

²⁵⁴ Röger 2009: 188-189

²⁵⁵ Øvregaard 2017

²⁵⁶ Øvregaard 2017

²⁵⁷ Øvregaard 2017

²⁵⁸ Øvregaard 2017

²⁵⁹ Øvregaard 2017

argument om en uholdbar og problematisk politikk av Solberg-regjeringen hva gjelder holdninger mot innvandrere og nye landsmenn. Helt spesifikt bruker hun referanser både om jødene og romfolket mer utdypende og forklarende, noe leseren enkelt kan se i sammenheng med hennes argumentasjon. Hun maner også til å ta lærdom av fortiden, og man kan se hvordan hun, i samsvar med slik Edy beskriver kollektive minner²⁶⁰, bruker dem for å orientere seg i nåtiden. Man kan si at disse kollektive minnene også potensielt benyttes for å legge grunnlaget for, og danne forventinger om, hvordan det ikke bør være i fremtiden, og nettopp hvilke endringer som må finne sted for å lære av fortiden. Hvorfor bruker så Øvregaard de referansene hun gjør? Fordi minnene hun velger å benytte seg av, ikke bare er kollektive minner som treffer bredt, men springer ut av et mørkt kapittel i norsk historie. De vonde og problematiske minnene bringer med seg mye følelser og tyngde, og det er ubehagelig å ta i betraktning disse minnene hva angår hvor liknende samfunnet fremstilles mellom «den gang» og nå. At Øvregaard fremstiller det slik hun gjør etterlater rom for sterke inntrykk og ettertanke hos leseren. Slik konkret bruk kan i stor grad påvirke synet på den gitte saken, samt fremtidig lignende saker og debatten som helhet.

Analyse 2018

Per-Willy Amundsen består ikke jødetesten 25.07.2018

25.07.2018 publiseres en kronikk av bystyrerepresentant for Arbeiderpartiet i Oslo, Per Anders Langerød, på Aftenposten.no. Teksten tar opp Langerøds bekymring knyttet til et Facebook-innlegg publisert av tidligere justisminister Per-Willy Amundsen, fra Fremskrittspartiet, som Langerød finner svært kritikkverdig. Langerød har tatt det som kalles «jødetesten» på Facebook-innlegget, og mener Amundsen ikke består testen. På et overordnet plan kan vi lese innlegget som nok en kronikk om retorikken i innvandringsdebatten knyttet til holdninger, her særlig mot muslimer gjennom Amundsens innlegg. Samtidig benytter Langerød seg av «jødetesten» for å svare på Amundsens innlegg, og her mener han at Amundsen har «krysset en alvorlig grense»²⁶¹. Langerød begynner sitt innlegg med å reflektere over tiden frem mot andre verdenskrig:

«Opp mot andre verdenskrig var det mange som ikke forsto at jødeforfølgelsene var feil eller farlig. Hvordan var det mulig? Gjennom propaganda ble jøder fremstilt som om de planla å ta over

²⁶⁰ Edy 1999: 71.

²⁶¹ Langerød 2018

verden, og at de hadde skylden for alt som var galt med samfunnet. Mange vanlige folk trodde på dette, og resultatet ble Holocaust.»²⁶²

Deretter flytter Langerød fokuset til nytteverdien disse refleksjonene har for nåtiden. Han skriver at man i samtiden ikke alltid evner å oppdage skjebnesvangre feil før det er for sent, til tross for at de finner sted rett foran oss, og begrunner med det bruken av «jødetesten». Han mener dermed at man i ettertid kan dra fordel av erfaringene man gjorde seg, som han sier, «for å se om vi er på feil på vei»²⁶³. Langerød forklarer hva «jødetesten» er. «Jødetesten» er en test som brukes for å se om et utsagn er holdbart. Man tar gjerne et sitat eller utsagn om en folkegruppe eller en minoritet og bytter ut navnet på folkegruppen med «jøde/jødisk». Målet med testen er å sjekke om et utsagn virker problematisk hvis det som blir sagt hadde blitt sagt om jødene. Dersom det er tilfellet, er det naturlig nok også «galt» om den gruppen man sier det om.²⁶⁴ Denne analogien har som hensikt å bruke fortidens erfaringer for å vise hva som er «rett» og «galt»; man bruker den for å definere et problem, lansere en løsning for ikke å gå i «retorikk/holdnings-fellen» fra mellomkrigstiden og forstå situasjonen. Langerød bruker dette som et forsvar for hvorfor han ser det som en nødvendighet å utføre «jødetesten» på Amundsens utsagn. Vi kan si at dette kan falle innunder Ghilani et. al. sin første og andre effektkategori om historiske analogier, ved å forenkle en nåtidssituasjon eller noe ukjent. Det handler om å forenkle det som kan være tvetydig eller usikkert, herunder en vurdering om nåtidens retorikk er «innafor». Langerød bruker den historiske analogien for å gjøre nettopp dette. Han forankrer det ukjente – retorikkens holdbarhet – i det «kjente» – retorikken mot jødene.²⁶⁵ Gjennom analogien får han også kommunisert det vi kan anta er Langerød sine synspunkt til selve politikken som blir foreslått, ikke bare retorikken. Langerød forsøker også å bruke analogien for å endre holdninger mot muslimer som en gruppe, ved å opplyse om og sammenligne dem med den uetiske retorikken mot jødene. Dette faller dermed innunder effektkategori nummer to til Ghilani et. al. som omhandler det å bruke analogier for å påvirke representasjonen av en gruppe, i dette tilfellet, de negative holdningene mot muslimer.²⁶⁶

Langerød beskriver så innlegget til Amundsen hvor det tas til orde for at innvandring fra muslimske land bør bli begrenset, og at det Amundsen kaller for en «folkevandring fra muslimske land»²⁶⁷ også bør ta slutt. «Jødetesten» blir benyttet på deler av Amundsen sitt

²⁶² Langerød 2018

²⁶³ Langerød 2018

²⁶⁴ Langerød 2018

²⁶⁵ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 281

²⁶⁶ Ghilani, Luminet, Erb, Flassbeck, Rosoux, Tames og Klein 2017: 279

²⁶⁷ Langerød 2018

Facebook-innlegg, hvor han konkluderer med at Amundsen ikke består testen, fordi Amundsen synes å behandle muslimene som en ensartet gruppe, ikke som enkeltpersoner, og at synet på dem blir her bedømt med bakgrunn i deres religion. Langerød hevder at denne formen for gruppetenkning befinner seg innenfor samme rammene som resulterte i jødeparagrafens innføring i Norge. Langerød understreker også sterkt at han ikke anklager Amundsen for å være jødehater eller nazist til tross for sammenligningene han gjør til Amundsens innlegg.²⁶⁸ Denne presiseringen er nok noe Langerød ser på som nødvendig, da det vil kunne tolkes, som diskutert tidligere i analysen, som «hitling» av motstanderen. Dette blir ofte tolket som svært problematisk, noe som gjerne skaper mer debatt enn selve essensen i saken, og kan på grunn av dette være lite konstruktiv retorikk.

Han forklarer sitt poeng for å applikere testen på Amundsens innlegg, nemlig at Amundsen benytter seg av samme type retorikk eller «propagandametode som nasjonalsosialistene»²⁶⁹ med grunnlag i liknende gruppetenkning, hvor alle medlemmene av en religiøs gruppe blir straffet fordi enkeltmennesker har handlet «galt».²⁷⁰ Langerød ytrer frykt for at en diskriminering mot muslimer kan bidra til at muslimer blir sett ned på, og ikke blir likestilt med andre i Norge. Avslutningsvis, frykter Langerød at uttalelsene fra Amundsen, en tidligere justisminister, kan spre denne gruppetenkningen – en retorikk Langerød mener ikke hører hjemme i debatten. Uttalelsene blir karakterisert som et alvorlig overtramp, men at det ikke er for sent for Amundsen å snu.²⁷¹

Teksten til Langerød tar for seg Amundsen sitt Facebook-innlegg og tilfører «jødetesten» som et argument for hvorfor det er problematisk og farlig. «Jødetesten» blir brukt som en analogi ved å ta fortidens retorikk opp mot Holocaust og bruke den som målestokk i nåtiden. Analogien kan bekrefte eller avkrefte om retorikken som brukes i dag «består» testen, og gjøre oppmerksom på om den er problematisk. Som i likhet med alle analogier er også «jødetesten» gjenstand for kontrovers og kritikk. Den blir av mange kritisert for å være meningsløs og til liten nytte. Tar man en kikk i kommentarfeltet til Langerød sin tekst, ser man at bruken av testen har høstet kritikk av flere årsaker, og engasjerer mange. Bruken av «jødetesten» kan være problematisk av flere grunner, og vi kan trolig blant annet forklare dette ved å overføre «jødetesten» til Seufferling og Wagner sitt teoretiske standpunkt om hva man kan se på som positive og negative sider ved bruk av «historiske migranter» i

²⁶⁸ Langerød 2018

²⁶⁹ Langerød 2018

²⁷⁰ Langerød 2018

²⁷¹ Langerød 2018

innvandringsdebatten. Hvis vi overfører deres teori til også å se på positive og negative sider ved å benytte seg av «historiske minoritetsgrupper» i debatten, er essensen lik. På den negative siden trekker de frem argumenter om at det kan redusere verdien eller unikheten til en «fortidsgruppe». For kritikerne av testen er blant annet dette noe som kommer frem, at man simpelthen ikke kan sammenligne dagens retorikk om muslimer med fortidens jøder. Dette ses blant annet på som problematisk fordi det fortsatt finnes antisemittisme og trusler fra høyreekstreme mot jøder i dagens samfunn, og at det derfor er viktig å ikke glemme Holocaust sin særegenhet. På den positive siden som beskrevet av Seufferling og Wagner finner vi Langerød sitt forsvar for bruken, særlig det å skape mulighet for samtaler om holdninger og retorikk, og på denne måten kan man bidra til en bedre forståelse fordi man kobler det til noe kjent man vet utfallet av.²⁷²

At folk argumenterer for at det tar vekk unikheten til Holocaust kan diskuteres. For det første, at det i det hele tatt finnes en «test» som blir benyttet som en målestokk for nåtiden, viser hvor særskilt Holocaust er i det norske og europeiske minnet. At det er blitt en måleenhet for hva som er akseptabelt eller ei, viser at det kan være et verktøy for å hindre at lignende tankegang blir prominent i samfunnet. For det andre, ved å trekke frem Holocaust og hatretorikk mot jøder for å diskutere problematisk retorikk mot innvandrere, blir den problematiske retorikken knyttet til begge temaene trukket frem. At den ene brukes som sammenligningsgrunnlag for den andre saken, kan heller muliggjøre at man kan diskutere og se problematikken med kritikkverdig retorikk knyttet til flere minoriteter som opplever diskriminerende ordbruk, heller enn at det skal være «konkurransen» mellom dem, og deres «unikhet». En slik bruk av «jødetesten» vil dermed også kunne belyse antisemittisme i dagens samfunn, og blir da naturlig nok også en del av debatten. Det er forståelig at det skaper kritikk og debatt når man benytter referanser tilknyttet så sterke følelser, og som gjerne kan bli sett på som stemplende og i noen tilfeller kan være problematisk. På den andre siden, brukes den for å rette oppmerksomhet på problematisk retorikk uansett hvilken form eller gruppe den omfatter. Hvis man ser forbi de bokstavelige sammenligningene og ser den dypere meningen bak, kan den anses som et nyttig virkemiddel. Det må også nevnes at denne teksten ledet til flere motsvar, hvor det rettes kritikk mot Langerøds bruk av «jødetesten», og «jødetesten» generelt.

²⁷² Seufferling og Wagner 2019: 91-92

Følgende kronikk er skrevet av Torhild Silseth, publisert i lokalavisen Sunnmørsposten, og er beskrevet som en kronikk om innvandring og utvandring. Silseth tar utgangspunkt i et lokalt minnesmonument, steintårnet «Rundskue» som ligger på byfjellet Aksla, og er sentralt i bybildet i Ålesund.

Silseth starter kronikken innledningsvis med å redegjøre for sitt eget forhold til Rundskue, og for dets historie og bakgrunn. Forfatteren skriver at tårnet var en gave til Ålesund fra byens utflyttere som dro til USA, og det ble innviet i 1949,²⁷³ og selv om tårnet er en takkegave, blir det også et minnesmonument for dem som utvandret. Minnet om dem som dro til Amerika er blitt materialisert gjennom steintårnet, og er i så måte det vi kaller et kulturelt minne, og det er på dette kulturelle minnet forfatteren bygger sin tekst. I likhet med det A. Assmann gjør rede for hva angår kulturelle minner, skapes det i teksten en kontakt gjennom tiden på tvers av fortiden og nåtiden. Silseth bruker fortidsminnet for å trekke sammenligninger til dagens situasjon, og bringer også på banen fremtidige ønsker. Det kulturelle minnet skaper således et rammeverk for kommunikasjon om dagens holdninger på tvers av et langt tidsperspektiv.²⁷⁴ Det viser også hvordan minnesmonumentet fungerer i praksis som en påminner for Silseth om byen og landets egen historie med utvandring, og det blir viktig for hennes refleksjon rundt dagens situasjon.

Forfatteren mener at hun alltid har kunnet kjenne seg igjen i symbolikken som Rundskue representerer, nemlig røtter og tilhørighet.²⁷⁵ Silseth går videre med å gjøre rede for sine refleksjoner om hva monumentet representerer i møte med dagens innvandring. Hun starter med å legge til grunn 1800-tallets migrasjonen til USA fra Norge.

«Den store migrasjonsbølgen fra Norge til Amerika startet i 1860-årene. Folk så ingen fremtid i gamlelandet, verken økonomisk eller sosialt, og ca. 800.000 nordmenn utvandret for å skape seg en bedre fremtid. Ikke ulikt situasjonen i mange land i verden i dag.»²⁷⁶

Hun legger også til at i tillegg til faktorene som var avgjørende den gang og i stor grad kan sammenlignes med dagens situasjon, har man også nå fått en ekstra faktor som påvirker innvandringen, flyktningstrømmer som følge av krig. I ovennevnte avsnitt bruker hun en analogi som finner gjenklang hos Kvande og Naastad i deres teori om dagsaktuelle saker med

²⁷³ Silseth 2018

²⁷⁴ Assmann 2008: 97

²⁷⁵ Silseth 2018

²⁷⁶ Silseth 2018

paralleller til fortiden. Kvande og Naastad trekker også samme parallellen til migrasjonen på 1800-tallet og årsaker til flukt, og påpeker at det kan sammenlignes med dagens situasjon, og dette kan forklare som en måte å anvende det de kaller de fellesskapsdannende funksjonene til historie på.²⁷⁷ At Silseth bruker Amerika-utvandringen, setter dagens årsaker til flukt inn i et kjent og historisk anerkjent perspektiv. Der mange innvandringskritikere er raske til å kritisere «lykkejegere» og dem som søker til Europa for et bedre liv, bruker Silseth kunnskapen om årsakene til Amerika-utvandringen for å vise at nordmenn selv har gjort det samme, tuftet på like årsaker. Det kan tolkes som Silseth sitt poeng er å vise nettopp dette: At man synes å ha glemt dette når det diskuteres om «lykkejegere» og ikke-legitime grunner til å migrere i dagens debatt. Ved å benytte Norges egen historie som «lykkejegere» kan det åpne opp for nye perspektiver, ved å vise hvor like man er, til tross for den store tidsavstanden.

Silseth poengterer videre at nordmenn også har opplevd å måtte rømme fra krig, og hun understreker at nordmenn som måtte flykte til Sverige, var «i trygg forvissning om at de ikke ville bli avvist på grensen.»²⁷⁸ Dette antyder at dagens flyktninger ikke har den samme tryggheten, og at dette er kunnskap man burde ha i bakhodet når det diskuteres flyktningsspørsmål. Silseth gjør også et poeng av at denne delen av norsk historie ser ut å være glemt av det kollektive, og hun viser til at mennesker i lik situasjon som nordmenn en gang var, nå blir forsøkt stengt ute av Norge.²⁷⁹ Hun forsøker å skape en nærhet til dagens flyktninger og en bevissthet rundt det faktum at nordmenn i sin tid selv har vært i lignende situasjoner, men det mest fremtredende ved hennes referanse til nordmenn på flukt er dog at hun argumenterer for at det må være en glemt historie.²⁸⁰ Hun begrunner det med at dagens flyktningpolitikk ikke bærer preg av at nordmenn selv har vært flyktninger og at det ikke blir tatt hensyn til Norges egen historie i møte med en prekær situasjon. Det er velkjent at nordmenns tid som flyktninger er langt fra glemt, men det antyder at hun ser på det som åpenlyst problematisk at Norge ikke stiller opp når man selv har en fortid som flyktninger.

Videre skriver hun om det som for henne fremstår som et ønske i samfunnet om at de «få som slipper inn skal bli så norsk som mulig.»²⁸¹ Hun beskriver hvordan nasjonen begeistres over nordmenn i utlandet som tar vare på det norske, og trekker spesielt frem 17. mai-sendingene for å illustrere dette. Disse tv-sendingene er preget av nordmenn i bunad og feiring fra norske

²⁷⁷ Kvande og Naastad 2013: 98

²⁷⁸ Silseth 2018

²⁷⁹ Silseth 2018

²⁸⁰ Silseth 2018

²⁸¹ Silseth 2018

sjømannskirker rundt om i verden. Silseth beskriver dette som «et ubehagelig paradoks»²⁸² - at nordmenn er stolte over sjømannskirkene ute i verden, mens det ikke er ønskelig at innvandrerne som er i Norge skal få bygge egne gudshus her.²⁸³ At nordmenn som holder på det norske nærmest blir hyllet, mens mange krever at innvandrerne må bli norske, forsterker Silseth sitt syn. Hun tar opp det som fremstår som en ambivalens i samfunnet om forskjellsbehandling mellom landets egne og «de andre», hvor man ikke ser motsigelsen i hvordan man handler. Det er tydelig hvor Silseth plasserer seg i debatten, med flere poengteringer om det lave antallet som får komme til Norge, og viser til hvordan innvandringsmotstand er økende i Europa, og at Fremskrittspartiet ikke ønsker å gå i samtaler med EU om innvandring. Igjen kommer hun tilbake til migrasjonsbølgen til Amerika og de som ble igjen. Hun skriver: «De som ble igjen da migrasjonsbølgen gikk for så lenge siden håpet at slektningene som dro ut skulle bli så godt mottatt som mulig. Deretter bygget de landene sine og drar nå opp stigen etter seg.»²⁸⁴

Silseth sikter her til, som hun selv sier det, at toleransen som dem som utvandret fra Europa ønsket å bli mottatt med, er lite til stede i Norge nå. Silseth tar også selv tak i kritikken hun forventer at hennes argumenter vil bli møtt med, særlig hva gjelder holdbarheten i sammenligningen av 1800-talls utvandring og dagens flyktningstrøm. Til dette argumenterer hun igjen for at selve prinsippene fortsatt er de samme hva gjelder årsaker, men forskjellen ligger i at «da var det «oss», nå er det «dem»». ²⁸⁵ Silseth konkluderer med at det som skal være «Arven etter Rundskue er raushet og inkludering, ikke fremmedfrykt og isolasjon.»²⁸⁶

Hovedpoenget i kronikken synes å være å rette kritikk mot hvordan Norge og det norske samfunnet virker blottet for paradoksene mellom vår egen fortid som flyktninger og hvordan asylpolitikken er i dag. Hun bruker minner fra norsk historie og et lokalt kulturelt minne for å minske avstanden mellom historien og nåtiden, skape toleranse og forståelse, og de historiske referansepunktene er ment å illustrere dette. Nordmenn som flyktninger under andre verdenskrig blir også nevnt, men det sentrale å se her, er hvordan Rundskue, som et kulturelt monument, blir benyttet som hovedobjekt for forfatteren sine argumenter, og for å skape en analogi mellom migrasjonen til Amerika og nåtidens flyktninger. Hun henter frem et kollektivt minne som er legemliggjort gjennom statuen, og knytter fortiden til nåtiden ved

²⁸² Silseth 2018

²⁸³ Silseth 2018

²⁸⁴ Silseth 2018

²⁸⁵ Silseth 2018

²⁸⁶ Silseth 2018

minnene monumentet fremkaller. Ved å benytte seg av dette lokale, kulturelle minnet, er det naturlig å anta at det er gjort for å aktualisere og gjøre argumentasjonene i teksten mer konkrete for leseren, i og med at dette er en kronikk publisert i lokalavisen hvor en stor andel av dem som er ment å lese teksten, kjenner til Rundskue. Igjen er det tydelig hvilken verdi som legges i lokale minner når man ønsker å ytre sin mening ved å gjøre analogibruken kjent og forståelig. På tross av at minnet er langt tilbake i tid, gjør det kulturelle minnet det mulig at selv de unge, som er lengst unna både hendelsen og opprettelsen av monumentet, kan bli påvirket av Silseth sin argumentasjon og oppfordringer.

Når verden driver inn på Stavanger havn 26.08.2018

«Når verden driver inn på Stavanger havn» er en kronikk fra august 2018 publisert i Stavanger Aftenblad. Den er skrevet av journalist Svein Egil Omdal. Teksten fremstår som en refleksjonstekst over tidligere migrasjonshendelser inn til Norge, og fokuset er særlig på Rogaland sin håndtering av hendelsene. Det blir nærmest en historisk gjenfortelling med beskrivelse av tidligere mottak, koblet til dagens flyktnings situasjon i Norge og Europa. Det vil ikke være formålstjenlig å gå i dybden på alle eksemplene Omdal benytter da flere nevnes kun kort eller som en del av en oppramsing.

Artikkelen starter med beskrivelser av scener fra en oktoberdag i 1919 da skipet «La Plata», som fraktet mennesker på flukt fra bolsjevikregimet i Russland, måtte legge til kai i Stavanger på grunn av skade. Omdal forteller om hvordan folkene i byen kom strømmende til kaien, flere av brødbutikkene ble tomme for brød, og folk samlet seg for å gi flyktingene på skipet klær og mat.²⁸⁷ Omdal beskriver også hvordan Aftenbladet reagerte på gavmildheten fra Stavangers innbyggere, og beskriver det hele som «uverdig for Stavanger»²⁸⁸, og avisen peker også på at det fremsto som om ikke Stavanger selv hadde personer som trengte hjelp og siktet med dette til den kollektive hjelpen flyktingene fikk.²⁸⁹

Omdal selv beskriver det på denne på måten: «Byen hadde demonstrert en gavmildhet overfor mennesker på flukt som skulle gjenta seg mange ganger.»²⁹⁰ Avsnittet ovenfor viser seg nærmest som en mal for hvordan Omdal legger opp resten av teksten sin ved å ta for seg en migrasjonshendelse og beskriver hvordan den ble mottatt av innbyggerne. Videre skriver han

²⁸⁷ Omdal 2018

²⁸⁸ Omdal 2018

²⁸⁹ Omdal 2018

²⁹⁰ Omdal 2018

om mer nylige hendelser, og ulikt mange andre i analysen, vier han lite plass til andre verdenskrig og minnet om nordmenn som flyktninger. Han beskriver likevel i kort trekk at mange tusener av nordmenn måtte flykte under okkupasjonen. Hvorfor dette ikke vektlegges noe mer, er uvisst, men at denne referansen er så kjent at den ikke trenger videre utdypning, og dermed står stødig som argumentasjon alene, er sannsynlig.

Det neste Omdal trekker frem er fra året 1956 når 77 flyktninger fra Ungarn kom til Stavanger, og han gjør et poeng ut av hvordan ordførerne i Stavanger og Sandnes var klare på at de skulle ta sin andel flyktninger, møte dem med hjertevarme, og at det heller ikke ville være noe problem å finne jobb til dem.²⁹¹ Omdal går deretter videre gjennom tiårene fra 1960 og frem til i dag, og forteller om de ulike situasjonene som gjorde at det kom flyktninger til Rogaland med fokus på de større, kjente migrasjonsbølgene fra Ungarn, Chile, Vietnam, Balkan, Irak, Afghanistan og Syria. Han skriver også at erfaringen fra dette er at «stort sett gikk det bra».²⁹² Det Omdal gjør her er å hente frem ulike minner fra norsk innvandringshistorie fra 1800-tallet til i dag og gjennom å benytte seg av alle disse spesifikke minnene knyttet til flukt, får de en ny plass i samtidsdiskursen. Han viser i hovedsak til erfaringene – hvordan det har gått med dem og hvordan flyktingene ble mottatt – i større grad enn selve hendelsen. Fokuset synes å være på å vise resultatet av alle de gangene man har stått i samme situasjon før, for deretter å konkludere med at historien viser det har gått bra før. Måten Omdal benytter seg av disse hendelsene på, kan vi se er å snakke om de tidligere migrasjonshendelsene i positive ordelag og gå i dybden på de ulike hendelsene for å vise nøyaktig hvordan folk bidro til situasjonen. Omdal forsøker også med dette å bidra til en bredere offentlig samtale tuftet på kunnskap og kommunikasjon fra fortiden – og er i samsvar med det man kan se på som positive sider ved å ta i bruk og hente frem minner om «historiske migranter».²⁹³

Omdal er i teksten opptatt av Stavanger- og Rogaland regionens mottakelse av flyktninger. Videre i kronikken utdyper han dette: «Stavanger gikk foran. Som første kommune i landet tok byen på begynnelsen av 1980-tallet selv hånd om flyktingene.»²⁹⁴ Han benytter også store deler av kronikken på å fortelle om positive enkelttiltak gjennomført av privatpersoner og kommunene for å imøtekomme flyktingene. Han er tydelig på at Stavanger var en foregangsby i møte med mottak av flyktninger, og ved å utnytte dette i sin tekst, tydeliggjør

²⁹¹ Omdal 2018.

²⁹² Omdal 2018

²⁹³ Seufferling og Wagner 2019:91

²⁹⁴ Omdal 2018

det de medmenneskelige egenskapene Omdal ønsker å fremme at regionen innehar i møte med menneskene som trenger det mest. Teksten er publisert i Stavanger Aftenblad så det å bruke lokale eksempler, er både nyttig og virkningsfullt. Det er med på å forsterke poenget hans, gjøre det mer relevant, og nærrere for leseren av teksten. Spesielt de nyere hendelsene er det trolig mange lesere som husker og kan kjenne seg igjen i hva gjelder holdningene flyktingene ble møtt med i regionen. Det er dog mulig at folk husker det annerledes eller på andre premisser enn slik han beskriver det da han fremstiller det relativt ensidig.

Deretter beskriver Omdal høstmånedene i 2015 som langt mer intense enn forventet, og presset på håndteringen av flyktningsituasjon økte både i Europa og Norge. I sammenheng med dette trekker Omdal frem Stanley Wirak, ordfører i Sandnes, sin respons. Også Wirak hentet inspirasjon fra tidligere flyktningsmottak, og sa: «Vi klarte å ta imot folk fra Ungarn da Norge var lutfattige, vi klarte å ta imot vietnameserne og vi klarte å ta imot flyktinger fra Bosnia. Dette skal vi greie igjen.»²⁹⁵ Både fra Wirak sin side og fra Omdal som gjenforteller uttalelsen i kronikken, benyttes også denne analogien for å vise at situasjonen er en man har vært gjennom tidligere. Dette er en gjenganger i teksten til Omdal. Det gir en følelse av trygghet å ha noe kjent og liknende å forankre denne akutte situasjonen i. Dette kan vi se også er forenelig med Edy sin typologi, hva gjelder bruk av historiske analogier.²⁹⁶ Omdal bruker stor plass avsluttende på å reflektere over den overveldende situasjonen som fant sted høsten 2015. Han skriver om flyktingene som kom over grensa i Finnmark ved Storskog, om Kongeparken som åpnet campinghyttene sine for flyktingene og kaller det «ånden fra 1956 om igjen»²⁹⁷, som henspiller på da ungarene kom. Likevel, mens store deler av kronikken brukes på å belyse de positive sidene, er han opptatt av å ikke bare fortelle om de positive reaksjonene, og han beskriver at et stemningsskifte fant sted i Europa høsten 2015. Økt grensekontroll og en skarpere debatt som toppet seg etter masseovergrepene i Kølner nyttårsaften 2015/2016, ledet til at «vindene ble merkbart kaldere».²⁹⁸ Nettrollene ble mer høylytte og flere politiske tiltak ledet til et lavere inntak av flyktinger i 2016 enn 2015. Han viser til at det har skjedd en endring de siste årene som har ledet til at «hjertevarmen ikke var nok til å normalisere tilstanden igjen.»²⁹⁹ Det er umiskjennelig hvor opptatt Omdal er av hvor endret og «kald» debatten har blitt, og at det har vært et skifte til økende skepsis som fortsatt

²⁹⁵ Omdal 2018

²⁹⁶ Edy 1999: 77

²⁹⁷ Omdal 2018

²⁹⁸ Omdal 2018

²⁹⁹ Omdal 2018

er fremtredende. Med dette blir det mer synlig hva formålet med kronikken og hans historiebruk synes å være. Helt avslutningsvis skriver Omdal:

«Europa er blitt hva det er på grunn av vandring, ofte på flukt fra kriger eller undertrykkelse. (...) Da sluppen «Restauration» satte kursen mot New York i juli i 1825, og innledet den store norske utvandringen til USA, var den full av kvekere som måtte bort fra intoleransen i Stavanger. Det som kommer i verden, kommer her.»³⁰⁰

Hele teksten fremstår nærmest som en analogi med formål om å vise hva som har blitt gjort i møte med tidligere migrasjonshendelser, og setter de resultatene i sammenheng med nåtidens innvandring. Det fungerer både som en slags pekepinn om hva man kan forvente, samt for å vise et mønster ved alle tidligere hendelsene om positiv mottakelse og holdninger, og at det er en situasjon man har vært i mange ganger før og kommet godt ut av.

Omdal benytter seg ikke bare av én, men av mange migrasjonsreferanser, særlig knyttet til Stavanger for å vektlegge lokalt fellesskap og samhold. Han viser til alle gangene man har håndtert lignende situasjoner før for å vise at migrasjon har vært en del av byens historie lenge. Fokuset hans ligger dog ikke på å parallellisere selve hendelsene som sådan, men måten man har tatt imot og bør fortsette å ta imot flyktninger på. Han benytter referansene for å vise at det i stor grad opp igjennom tiden har vært uttrykt varme og positiv innstilling til flyktningmottak, men trekker også fokuset til hvordan holdningene har endret seg de siste årene. Han legger ikke skjul på at det har skjedd en endring i debatten som kan være vanskelig å rette opp, og det er nærliggende å se at Omdal sitt formål med teksten er å gjøre leseren bevisst på hvordan debatten artet seg den gang, med et underforstått ønske om å bedre holdningene gjennom forståelse og åpenhet. Gjennom sin analogibruk kobler Omdal inn både forståelse og nærhet gjennom lokale hendelser og inntrykk, samt knytter han Stavanger til resten av verden gjennom inn- og utvandring, og hvordan det er en del av byen og dets folk. For Omdal har det nok stor verdi å benytte seg av både lokale hendelser og reaksjoner. På tross av at holdningene er kaldere både i Europa og Norge, har Stavanger, ifølge Omdal, tradisjonelt vært et trygt sted for flyktninger, og dette fremstår som hovedpoenget med hans analogibruk og denne kronikken.

³⁰⁰ Omdal 2018

4.2.1 Oppsummering av «Etter 2015»

I denne delen, på tross av at den består av datamateriale fra tre ulike år, er det flere likheter både i tema og historiebruk, og den består av åtte tekster. Flertallet av dem er hentet fra lokale og regionale avsier, og i disse tekstene er det klart at dette spiller en vesentlig rolle i deres historiebruk. Tekstene viser tydelig at de er lokale ved at historiebruken dreier seg om blant annet hvordan lokalsamfunnet har håndtert tidligere migrasjonshendelser til området, som i Omdal sin tekst, eller hvor lokale minnesmonumenter fungerer som utgangspunktet for refleksjon som i «Arven etter Rundskue».

Tekstene fra de tre årene konsentrerer seg nærmest utelukkende om holdninger som er å spore i mediedebatten om innvandring og innvandrere. Flertallet av tekstene etterlyser forståelse og en mer saklig retorikk i debatten, og flere ytrer seg kritisk til regjeringen eller hvordan offentlige personer opptrer i debatten. Dermed er det holdninger til innvandring og innvandrere som er det sentrale her. Individuelle minner er fremtredende som beretninger blant annet om hvordan det oppleves å være flyktning fra Balkan til Norge, som i «Nyttårstale fra en flyktning» av Leo Ajkic. Her er det det også synlig hvor viktig medier er for deling av erfaringer; det muliggjør deling av kommunikative minner man tradisjonelt sett vil si er forbeholdt hverdagslig interaksjon, fra flyktningene Ajkic har møtt gjennom året 2016. I denne delen er det referanser hentet fra andre verdenskrig som er mest fremtredende, både i form av analogier til og holdninger om jødene fra den norske stat og offentlighet, men også gjennom bruken av «jødetesten» for å argumentere for uholdbar retorikk om innvandrere, særlig da muslimer. Bruken av analogier til andre verdenskrig, særlig om jødene, blir heller ikke stående uimotsagt. I teksten «-Dette er ikke drøyt i det hele tatt», handler debatten om «hitling» og den riktige/uriktige bruken av historiske referanser, og viser hvilken spenning og problematikk bruk av historiske analogier fort kan føre til ved bruk av visse fortidsreferanser.

Av disse åtte tekstene, er det én tekst som bruker minner og opplevelser fra andre verdenskrig for å fremme forfatterens forståelse for og synspunkt på dagens flyktninger, ved å sidestille dem med de norske flyktningene under andre verdenskrig.

5 Drøfting og konklusjon

I denne delen, som er oppgavens avsluttende kapittel, vil jeg forsøke å sammenfatte de funnene som er gjort i analysen ved å trekke ut det jeg anser som hovedfunnene og refleksjonene jeg har gjort meg opp underveis i analysen. Nærmere bestemt vil oppsettet av

dette kapitlet starte med drøfting av oppgavens forskningsspørsmål, før jeg avslutningsvis vil forsøke å forfatte en konklusjon på oppgaven ved å besvare det overordnede spørsmålet for oppgaven.

5.1 Drøfting av forskningsspørsmålene og oppgavens funn

Oppsettet for drøftingen av forskningsspørsmålene i denne delen av kapitlet vil være delt inn etter forskningsspørsmålene, og strukturen vil være som følger: Hvilke minner og historiske referanser brukes? Hvordan kan de to delene sammenlignes? Og til slutt: Hva er hensikten med historie- og minnebruken?

5.1.1 Historiebrukens mønstre

I arbeidet med datamaterialet har det for meg kommet frem et relativt tydelig mønster hva gjelder historiebruken gjennom disse fire årene med debatt. Her vil jeg forsøke å sammenfatte disse gjennom de fire hovedtemaene jeg finner gjennomgående. Det er også flere undertemaer og referanser som brukes i debatten – som illustrert og redegjort for i analysen – men dette er de jeg mener er mest fremtredende.

Først og fremst må kanskje den mest brukte historiske referansen nevnes: analogier tilknyttet andre verdenskrig i en eller annen form. Dette er ikke akkurat uventet tatt i betraktning den store plassen andre verdenskrig har i det norske kollektive minnet. Det er flere måter andre verdenskrig blir brukt på i debatten. Det jeg finner veldig interessant, som synlig i analysen, er særlig at begge sider i debatten nyttiggjør seg av minner fra andre verdenskrig. Som påpekt tidligere i oppgaven, blir gjerne minner og fortellinger om ens forfedre brukt av dem som stiller seg positive til innvandring³⁰¹, noe som også viser seg som «normen» i det utvalgte materialet. Likevel vil jeg argumentere for at selv om det er utenfor «normen», fremstår det også som et minst like viktig og potensielt virkningsfullt virkemiddel for personer som er negative eller mer kritiske til innvandring. Særlig for Tybring-Gjedde, en politiker som argumenterer for en strengere og endret flyktningpolitikk, vil historiebruken være et sterkt virkemiddel fordi det han ytrer kan være vanskelig å motsi da det er en kjensgjerning. Hvordan argumentet hans blir mottatt er ikke noe jeg skal diskutere, men jeg vil likevel påpeke at med en slik analogibruk, som sånn sett går imot «normen», kan det være et enklere argument å forstå og kanskje mindre splittende enn hvis han hadde brukt historien slik som Glynn og Kleist poengterer er vanligst for dem som befinner seg på samme politiske side som

³⁰¹ Glynn og Kleist 2012: 6-7

Tybring-Gjedde, nemlig hendelser knyttet til et lands problemer med tidligere innvandring, noe som kan fremstå mer splittende.³⁰² I analysen er det altså andre verdenskrig som også blir benyttet på det vi kan kalle den mer restriktive siden. Jeg finner det sannsynlig at dette er begrunnet i hvor viktig og stor plass andre verdenskrig har i det norske kollektive minnet, og det forteller oss at aktører på begge sider av debatten kan dermed finne den samme analogien og det samme minnet svært verdifullt for deres argumentasjon.

Andre viktige, gjentatte poeng fra andre verdenskrig, er analogiene knyttet til nordmenn som flyktninger under okkupasjonen og hjelpen de mottok. Dette narrative er særlig anvendt når diskursen sirkulerer rundt hvordan man kan og bør hjelpe flyktninger i dag. I møte med holdningsendringer til flyktningene fremstår også analogier om nordmenn som måtte flykte, som et fruktbart narrativ fordi aktørene da setter seg selv eller nordmenns forfedre, inn i en situasjon som kan ha lignende utfordringer og mulige løsninger som dagens flyktninger. Dette kan man se er innenfor «normen» som Glynn og Kleist presenterer, nettopp fordi det på denne måten blir synlig at man kanskje ikke er så ulike som man kanskje tror, og for mange blir det langt lettere å relatere seg til flyktningene. Disse analogiene blir hyppig brukt, og det understreker poenget om hvor relevant de er i debatten fordi man kan stoppe opp og spørre seg hvordan man selv ville reagert i en lignende situasjon, eller hvordan ens besteforeldre eller foreldre ville opplevd det.

Analogier til andre verdenskrig viser seg som et konstant grunnlag for argumentasjon gjennom alle årene datamaterialet benyttet, og når debatten og retorikken blir kvassere, er det den brutale behandlingen jødene og andre opplevde i mellomkrigstiden og under andre verdenskrig, som står i fokus i analogiene for flere av forfatterne, som en måte å illustrere hvor dagens retorikk krysser en grense. Dette er også et utrolig kraftig virkemiddel som til tider kan fremstå mer problematisk enn løsningsorientert, noe jeg vil komme tilbake til og utdype i siste del av dette kapitlet.

Den andre historiske hendelsen som stadig er tilbakevendende i debatten, er Balkan-krisen. Innenfor denne hendelsen er det analogier til hvordan responsen fra politisk hold var, både vedrørende antall flyktninger og velvilligheten i engasjementet. Fordi dette er hovedpoengene i argumentasjonen ved bruk av denne analogien, er det særlig i 2015 denne referansen totalt sett blir anvendt oftest, og viser seg som et populært utgangspunkt for refleksjon for forfatterne. Balkan-krisen på 1990-tallet er en stor og nyere hendelse som også – til tross for

³⁰² Glynn og Kleist 2012: 6-7

et større antall flyktninger på flukt nå – ble debattert, og er et viktig verktøy for å orientere seg i en ukjent hendelse og gjøre seg opp en mening om hvordan man burde og kan handle i en lignende samfunnssituasjon. Disse analogiene gjør det synlig at Norge har en konkret og relativt nylig hendelse å se tilbake på i usikkerheten rundt hvordan man bør strukturere ens bistand og hva man som nasjon har vist seg kapable til tidligere. Det er flere hendelser som kunne blitt brukt, og også som blir brukt, til dette formålet, men ikke i den samme graden som Balkan-krisen blir i 2015. Dette understreker at det er noe eget med Norges svar på Balkan-krisen som gjør at mange oppfatter nettopp denne hendelsen som hensiktsmessig for å uttrykke ens holdninger og følelser tilknyttet dagens situasjon. Jeg mener også denne bruken kan fortelle om behovet for å sammenligne med noe som er nærmere oss selv både i tid og rom. Ved at det er nærme i tid, gjør det at et større omfang av mennesker faktisk husker hendelsen og har et forhold til den. Den fant også sted i Europa, og er dermed også oss geografisk nærme. Dette mener jeg er med på å gjøre den attraktiv som hendelse å hente frem minner og erfaringer fra i møte med dagens situasjon. Fordi den er geografisk nærme, og nylig i tid, kjenner man kanskje på et annet potensial til de mulige effektene bruken av disse sammenligningene kan, fremfor ved andre flyktningmottak inn til Norge.

Det tredje jeg ønsker å trekke frem som en del av mønsteret i debatten, er bruken av individuelle minner og erfaringer som argumentasjon. Ved flere anledninger er dette en gjenganger i debatten, enten denne minneformen alene eller i kombinasjon med andre kollektive minner. De individuelle minnene som kommer frem i tekstene fra tiden som flyktning enten til eller i Norge, er tydelig en svært viktig, om ikke en essensiell del av diskursen. Som A. Assmann diskuterer når det gjelder individuelle minner, er disse essensielle for et menneskes identitet samt som en måte å forstå samtiden på,³⁰³ og man kan dermed forstå hvorfor de blir satt så høyt som de gjør, og er så fremtredende som de er. For en person med egne minner og erfaringer om hvordan det er å være flyktning, blir det en komponent for å konstruere og supplere et ekstra lag til argumentasjonen når det står sammen med mer generelle historiske referanser, men også alene. Individuelle minner delt gjennom massemedier slik som i innvandringsdebatten, gir også til kjenne fakta og sider av hendelsen man ikke tenker over eller kjenner lite til. Slik sett viser det hvor viktig og riktig Erlls fokus på massemediers påvirkning på minner er, hvordan øyenvitnefortellinger av hendelser, til

³⁰³ Assmann 2010: 40

dømmes som tiden som flyktning, blir presentert i medier, slik at det kan tilføre noe til det kollektive minnet – en førstehåndskunnskap som belyser hendelsene.³⁰⁴

Til slutt vil jeg se på det jeg har valgt å kalle «tidligere migrasjonshendelser», altså minner om inn- og utvandring til og fra Norge. Dette kan kanskje virke overflødig å nevne da både analogier til Balkan og mange av parallellene til andre verdenskrig kan sies å være innenfor dette. Men det jeg ønsker å fremheve her, er andre migrasjonshendelser, altså analogier til tidligere hendelser som viser seg mindre tydelig i debatten som enkelthendelser, men er viktige deler av en helhet når det gjelder migrasjonshendelser og bruken av dem i debatten. De tekstforfatterne som har benyttet dette, gjør det gjerne i et samspill mellom flere hendelser og viser på den måten en kontinuitet i Norge som land både for emigrasjon og immigrasjon. I tekstene i debatten er det gjerne sammenligninger mellom årsaker til flukt og migrasjon, og hvordan de forskjellige gruppene med flyktninger ble tatt imot. Utvandringen til Amerika er kanskje den av disse tidligere migrasjonshendelsene, slik som gjort rede for av Kvande og Naastad³⁰⁵, og som jeg har vært inne på tidligere, som viser at dette minnet og historien om det, tydeliggjør at det finnes mange grunner til flukt, og at nordmenn også har vært det som i dagens debatt ofte omtales som «lykkejegere». Både Amerika-utvandringen og de andre hendelsene som gjerne blir trukket frem i tekstene som benytter seg av flere tidligere migrasjonshendelser, viser således at nordmenn også vært i lignende situasjoner. Særlig Amerika-utvandringen og våre egne «lykkejeger-tider» er ikke mer riktig enn andres, og det er denne tilsynelatende dobbeltmoralen det for meg fremstår som forfatterne vil få frem og påminne leseren, om da det åpenbart synes å være kunnskap man bevisst eller ubevisst lar være å ta i betraktning.

5.1.2 «2015» og «Etter 2015»: En sammenligning

For å kunne få en følelse av debatten og et bilde på hvordan historie og minner er fremtredende der, var det derfor også et spørsmål å undersøke om det var noen forskjeller og likheter mellom 2015 og de neste årene. Jeg er klar over hvordan jeg selv oppfattet året 2015 som noe «eget», samt hvordan situasjonen fremsto da og i de påfølgende årene, og jeg mener det dermed ble en naturlig måte å dele opp analysen på. Derfor var det også interessant og nødvendig å stille spørsmål om en sammenheng mellom de to delene.

³⁰⁴ Erll 2011: 114

³⁰⁵ Kvande og Naastad 2013: 98

Ved å analysere og vurdere tekstene produsert i 2015, ble det tydelig for meg hva hovedfokuset synes å være dette året, og samfunnskonteksten som rammen rundt historiebruken, er veldig slående. Som analysen viser er det tydelig at store deler av debatten naturlig nok var preget av den pågående flyktningssituasjonen og antallet flyktninger, som tidligere nevnt, var oppsiktsvekkende fra de foregående årene. Konsekvensen av dette er at flertallet av tekster fra denne delen av analysen, beskriver ulike vurderinger av hvordan man som person, men kanskje særlig som nasjon og land, kan bistå i situasjonen med bistandshjelp både i nærrområde til de rammede områdene og her i Norge.

Flere av artiklene i 2015 er slik jeg oppfatter det, særlig opptatt av en mangelfull bistandspolitikk som føres av regjeringen. Flesteparten av tekstene er i mer eller mindre grad opptatt av hvordan politikken bør bedres for å imøtekomme den krevende situasjonen. Egeland, som generalsekretær i Flyktninghjelpen, er i sine tekster opptatt av antallet kvoteflyktninger fra Syria regjeringen la frem forslag om å ta inn til Norge i 2015. Det blir i denne delen også fokusert på hvordan bistand i nærrområdene ikke er nok, noe som sidestilles blant annet med å ta i bruk det jeg vil si er kunnskap og minner fra den gang nordmenn var flyktninger under andre verdenskrig og selv trengte bistand. Minnet om at nordmenn ikke bare fikk hjelp i nærrområdene, men også fikk muligheten til å få trygghet i andre land, er et sentralt poeng for blant andre Egeland. Grenseløsenes plass i det norske minnet i dag og hvordan disse minnes, blir også påpekt av flere som et stikk til norsk flyktningpolitikk i dag, hvor man kan si at behovet for «grenseløser» igjen er nødvendig, og hvor Norge som nasjon bør i det minste ta på seg en større rolle som «grenseløser» eller trygg havn for flyktningene som kommer til Europa. Behovet for endret eller bedret politikk kommer også frem gjennom individuelle minner, og Sangtarash og Tiro³⁰⁶ sin tekst gjør dette ved å anmode og oppfordre til blant annet et lignende folkelig engasjement som de selv fikk kjenne på kroppen da de kom til Norge som flyktninger.

En av tekstene publisert på høsten 2015 bruker også individuelle og kommunikative minner som et fundament for hvordan man snakker om flyktningene i dagens debatt, og det er klart at det er holdninger i den norske debatten som Nielsen³⁰⁷ ønsker å belyse ved å gjøre leseren kjent med hvordan han og hans familie opplevde flukten, og hvordan de ble møtt etter deres flukt fra Finnmark under den tyske okkupasjonen. Her handler det da mer om å forstå den situasjonen dagens flyktninger går gjennom, og hvordan en ens egen fortid kan gjøre en

³⁰⁶ Sangtarash og Tiro 2015

³⁰⁷ Nielsen 2015

oppmerksom på hva som foregår og ytres i mediedebatten, og som en konsekvens av dette: behov for å flytte ordskiftet og diskursen til også å se på holdninger.

Den ene teksten i 2015 skiller seg dog tydelig ut fra de andre, og det er teksten til Tybring-Gjedde³⁰⁸ om hvem som skal gjenreise Syria etter at krigen er slutt. På den ene siden er den svært lik mange av de andre tekstene gjennom dette året ved at Tybring-Gjedde også benytter seg av andre verdenskrig i sin argumentasjon og han er opptatt av å endre innvandringspolitikken. Forskjellen ligger i at han er imot dagens politikk fordi den ikke er streng nok. I likhet med Egeland er det norske flyktninger under andre verdenskrig som danner hans grunnlag, men ved å fokusere på ulike deler av dette minnet, fremstår det som Tybring-Gjeddes historiske referanse kan fungere like godt som Egeland sin bruk som anvender den til motsatt formål. Tybring-Gjedde sin tekst, som påpekt i analysen, blir publisert midtveis i den pågående situasjonen ved Storskog. Uten at dette blir kommentert av han i teksten, vil det være naturlig at en så stor pågående hendelse med stor mediedekning, påvirker hans holdninger og tanker om politikken som blir ført. Som en politiker som er opptatt av innvandring og innvandrings konsekvenser i Norge og som søker å få forståelse for sitt synspunkt om strengere politikk, er det åpenbart at Storskog-situasjonen og tidspunktet innlegget ble publisert på, kan ses i sammenheng med hverandre.

For året 2015 som helhet mener jeg det er et par interessante funn å kommentere, nemlig hvilke referanser det er som benyttes, og hva tekstene tar opp og deres formål. Det er to referanser som synes å utmerke seg, og det er referanser til Balkan-krisen og andre verdenskrig. Som redegjort for tidligere i dette kapitlet, er det stor variasjon i hvordan dette gjøres. Balkan-krisen og den påfølgende flyktningsituasjonen som oppsto og responsen fra statlig hold, blir regelmessig brukt i 2015. Argumentasjonen om hvordan politikken på 1990-tallet, ifølge flere av forfatterne, ble utøvet mer sympatisk både ved det som beskrives som en mer enstemmig respons og en større vilje til å ta inn flere kvoteflyktninger. Denne referansen går igjen ved flere anledninger dette året, men er langt fra så fremtredende i årene som følger. Den andre referansen som brukes hyppig er andre verdenskrig, da som nevnt med ekstra fokus på norske flyktninger og dem som på en eller annen måte bistod dem i denne perioden. At det er disse to minnene og mer spesifikt den dypere meningen eller bruken aktørene henter frem i sine tekster, både mer generelt som referanse og ved sine individuelle minner i 2015, finner jeg ikke overraskende. Hvilke minner og referanser som brukes i debatten og hvordan det

³⁰⁸ Tybring-Gjedde 2015

legges opp til visse tolkninger, forteller oss noe om hva som skjer i et samfunn, hva som blir sett på som viktig og hva debatten handler om i en gitt tid.

Tidligere på året handlet tekstene i hovedsak om økte kvoter med flyktninger, bedre og mer treffende politikk, mens det på høsthalvåret i de tre siste tekstene i denne delen, synes å være en endring i hvor fokuset ligger. To av dem konsentrerer seg i hovedsak om å imøtegå holdninger mot flyktninger som er å finne i debatten. Mens den tredje er som nevnt negativ til politikken og til permanent opphold for de syriske flyktningene. Dette antyder at det på høsten og nærmere slutten av et 2015 preget av nyheter og debatt om flyktninger, har skjedd en endring i debatten og hva som er i fokus: fra antall og politikk til holdninger.

Det kom svært mange flyktninger til Norge og Europa dette året, og man sto i en ukjent og alvorlig situasjon. Å forankre en ukjent situasjon i en kjent situasjon er som kjent en av de fire hovedeffektene Ghilani et.al. finner ved bruk av historiske analogier og i så henseende vil jeg si at historiebruken for 2015 ikke er overraskende, og helt i samsvar med dette. Selv om det kom mange til Norge tidligere på året, kom det største antallet i løpet av perioden september til november.³⁰⁹ Nyhetene og reportasjene om den såkalte «flyktningkrisen» preget media og for mange var dette en spesiell og overveldende situasjon med mange inntrykk. Om det hadde en påvirkning på at debatten endret seg i løpet av 2015 er uvisst, da ingen påpeker det, men det var også flere store terrorangrep i løpet av 2015, noe som ikke overraskende kan være en påvirker for debatt og i så måte, endrede holdninger. Alt dette har formentlig påvirket til endringene jeg mener finner sted i debatten i løpet av 2015, og som tydeligere kommer frem gjennom analysen i delen «Etter 2015».

I delen «Etter 2015» – årene 2016, 2017 og 2018 – fremstår det for meg relativt klart at retningen debatten har tatt, kan ses som en form for etterdønninger etter året 2015, noe som igjen viser seg i historiebruken i debatten. Som Ajkic³¹⁰ påpeker i sin nyttårstale for 2016: «(...) en ting det ble kranglet mye om i året som gikk, er sånne som meg, flyktninger.»³¹¹ Hardnet debatt går igjen i flere tekster, og det er også åpenbart at *noe* har skjedd med tonen i debatten, ettersom flertallet, om ikke alle, av tekstene i denne delen konsentrerer seg om holdninger, det være seg fra enkelte politikere og regjeringen, eller dem som ikke henvender seg til noen spesifikke, men nordmenn generelt. Samfunnskonteksten mener jeg er tydelig til stede i denne perioden da formålet med tekstene er såpass samstemte. Flere høyrepopulistiske

³⁰⁹ Østby 2016

³¹⁰ Ajkic 2016

³¹¹ Ajkic 2016

partier er langt fremme og synlige under flere valg i Europa i 2016 og 2017, og seiler opp som stadig mer populære. Donald Trump står til valg og velges som president i USA, og antallet flyktninger i 2015 var historisk høyt. Og som Omdal³¹² poengterer, hardnet også debatten til og mengden nettroll økte etter masseovergrepene i Köln nyttårsaften 2015/2016.

Mediedebatten og dekingen preges av dette, og spiller en viktig rolle for den økte oppmerksomheten om holdninger mot innvandrere og innvandring.

Når det kommer til referansebruken i denne perioden, benytter alle tekstene seg – med unntak av én – av referanser fra andre verdenskrig på en eller annen måte. En av tekstene kan sies å være mer utpreget negativ til både politikken som føres og til flyktingene som kommer, og viktig for henne er hennes og hennes manns minner fra andre verdenskrig, noe som former hele hennes argumentasjon. Tidligere migrasjonshendelser til Norge og Rogalands-området, særlig omtalt i Omdal sin tekst, tydeliggjør hvordan debatten har utviklet seg fra 1900-tallet og frem til i dag. Omdal sin bruk av alle de tidligere migrasjonshendelsene viser kontinuitet i mottak og hvilke holdninger man har hatt i Stavanger-området til innvandring og innvandrerne. Retorikken i debatten blir ved flere anledninger også sammenlignet med retorikk om og mot jøder i mellomkrigstiden og under andre verdenskrig. Dette sier noe om debattklimaet da denne formen for argumentasjon som vist i Bergheim-teksten³¹³, ofte blir tolket som svært problematisk, noe som også er en kjent sak. Det å likevel nyttiggjøre seg slik analogibruk, forteller oss både om behovet for en kraftfull argumentasjon og «nyttens» analogibruken til minnene om disse grusomhetene kan ha i dagens samfunn for andre enn de rammede gruppene, er noe som jeg vil komme tilbake til i «hvorfor»-delen.

Ved å ha sett delene hver for seg, fremstår det klart for meg den utviklingen som har foregått, og som er en naturlig selvfølge av påvirkningen fra konteksten. Selv om jeg har fulgt med på debatten når den fant sted, har jeg ikke vært bevisst på nøyaktig hvor synlig og konsekvent dette faktisk var. At samfunnskonteksten spiller en stor rolle for debatten og de ulike årene er ikke et revolusjonerende funn. Det som er dog er interessant å se gjennom dette, er hvordan historie- og minnebruken så tydelig viser hva som skjer i samfunnet. Hvordan det endrer seg og former seg etter behov, og selv om det er samme «hovedreferanse», tar man det man har mest bruk for og bruker det slik det passer en til å treffe nettopp ens argumentasjon.

Konteksten påvirker også denne analysenes todeling med mange flere tekster i 2015, og hvilke referanser som er mest fremtredende og hyppigst brukt. At minner og historie er

³¹² Omdal 2018

³¹³ Davidsen og Save 2016

sentralt for mange, som delingen viser særlig i 2015, kan også være påvirket av at det er noe mer konkret – antall og politikk – man snakker om det året, mens i tiden etter, er det holdninger, og det kan argumenteres for at dette er noe mindre håndfast. Derfor er store deler av debatten som ikke er innenfor denne oppgavens rammer, mer opptatt av verdier, kultur og mangfold i argumentasjonen.

5.1.3 Hva er hensikten med historie- og minnebruken?

Fordi det allerede er diskutert i selve analysen i de spesifikke tekstene hvorfor akkurat den forfatteren har valgt å bruke akkurat den analogien som vedkommende har gjort, samt også videre drøftet i kapittel 5.1.1 og 5.1.2, vil jeg her vurdere de store linjene.

For å svare på hvorfor man bruker historie og minner, er det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i Edy,³¹⁴ som poengterer at fortiden fungerer som en rettesnor for nåtiden. Det er en naturlig menneskelig reaksjon å søke etter, og ha et behov for, å finne sammenhenger for å gi oss svar i situasjoner man er usikker på, og dette mener jeg fremstår som hovedgrunnen til at de ulike aktørene anvender historien. Historiske analogier har, for dem som benytter seg av det i debatten, en hensikt om at et samfunn og dets borgere skal lære noe av den historien som forfatterne velger å anvende. De historiske situasjonene som forfatterne bruker, er situasjoner man allerede vet utfallet av, og er i så måte umåtelig viktig som mal fordi de legger grunnlaget for hvordan man vil eller ikke vil handle i nåtiden, hvilke endringer man kan gjøre for å ikke følge historiens gang, eller for å gjeninnføre historiske suksesser. Ved å lære av historien – noe jeg mener viser seg som den mest fremtredende årsaken til å bruke historiske analogier – kan man hente frem og sammenligne tidligere valg med den nåværende situasjonen. Underordnet behovet om å lære av historien, er det også synlig at forståelse, sympati og empati med flyktninger og innvandrere i det norske samfunnet, blir satt i høysetet som en årsak til hvorfor noen aktører velger seg historiske analogier som kjernen i sine tekster.

Minne- og historiebruken handler, som tidligere drøftet, om politikk og holdninger i det norske samfunnet. Dette er essensielle og store elementer i samfunnet, og således mye og til dels kompliserte elementer å ta fatt på. Historien som argumentasjon er klart brukt for å utforme sine meninger og gjøre disse meningene synlig for andre på en «enkel» måte. Man bruker historien og dens fellesskapsdannende funksjoner for å overbevise andre til å se ting fra nye perspektiver og i så henseende, legger til rette for å kunne endre leserens politikk eller

³¹⁴ Edy 1999: 77

holdninger. De fire effektkategoriene til Ghilani et. al. om effektene av eller ved historiske analogier, er sånn sett veldig gjenkjennelige og gjør seg gjeldende gjennom alle tekstene og viser at disse fire effektene samsvarer med funnene i den norske debatten om hvorfor ulike aktører bruker historie og minne. Fordi historiske analogier blir brukt på disse måtene, er det også innforstått at det legger premisser for at denne lærdommen fra fortiden skal ha en betydning for nåtiden og fremtiden. Jeg vil påstå at dette er noe av det viktigste poenget for tekstforfatterne i oppgaven. Ved å bruke historie og minner slik, gir man leseren et verktøy for refleksjon i form av en enkel analogi til kjent kunnskap som man kan bruke for å gjøre seg opp en mening, og således med i historien i bakhånd, vil man forhåpentligvis kunne unngå gjentakelser av uønskede hendelser og handlinger fra fortiden.

Med grunnlag i teorien til Erll og Rigney om hvordan minner er en del av en kontinuerlig prosess av glemsel eller erindring³¹⁵, samt funnene som kommer frem gjennom oppgavens empiri og analyse, kan selve naturen til minner også ses på som en betydelig årsak til hvorfor minner anvendes og er så populære å ta i bruk i debatten. De er dynamiske og endrer seg stadig enten ved erindring i ens individuelle minner ved at man gjennom nye perspektiver føler annerledes om en tidligere hendelse og ser den i nytt lys som følge av dagens situasjon, og således kan minnene påvirke forfatterens syn på saken. Alt etter hvordan samfunnet utvikler seg, vil det også være forskjellige minner som kommer frem, eller forskjellige deler av minner som gjør seg gjeldende.

Man kan se dette i flere av tekstene i analysen. For eksempel ses det tydelig i Ajkic sin tekst der han deler både egne minner fra sin tid som flyktning, men kanskje spesielt når han deler sine minner fra tiden med flyktningene han møtte i 2016 og deler deres minner om opplevelser fra krig og flukt. Disse minnene deles til tross for stor avstand både i tid og sted. En annen tekst som viser dette, er teksten til Sangtarash og Tiro. Her ser vi hvordan to flyktninger som kom til Norge på helt forskjellig tid og fra ulike land og situasjoner, har delt sine minner og funnet en slags bekreftelse på deres opplevelser og gjenkjennelse i hverandres minner. De bruker så dette for å utforme sine integreringsråd. Dette mener jeg også forteller oss at minner bekrefte og rekonfigureres stadig, i dette tilfellet med andre personer sine minner og fortid. Bekreftelsen om at minner ikke er statiske enheter, finner vi også i analogiene der utvandringen til Amerika er brukt. Dette er minner fra lenge før vår tid, men de kan likevel benyttes som argumenter i nåtiden gjennom deres plass i kulturelle minner.

³¹⁵ Erll og Rigney 2009: 1-2

Amerika-utvandringen blir blant annet hentet frem i Silseth sin tekst, ved at minnesmonumentet Rundskue fungerer som en påminner for Silseth. Således er dette minnet, om enn langt tilbake i tid, fortsatt relevant ved at Silseth bruker det for å rekonfigurere hva dette minnet betyr for henne i dag. Fra å «kun» være et minnesmonument for Amerika-utvandringen, blir det for Silseth nå også sett i sammenheng med dagens årsaker til flukt og holdninger til flyktninger og innvandrere. Dette mener jeg kan være med på å forklare hvorfor minner blir hyppig anvendt i debatten. Deres dynamiske natur gjør at det er enkelt for forfatterne å utforme og forklare sine synspunkt fra, samt at de stadig endres og kan gjøre seg nyttig som verktøy og virkemiddel i flere saker.

5.2 Konklusjon og avsluttende refleksjon

De forskjellige forskningsspørsmålene har innledningsvis i dette kapittelet blitt drøftet gjennom funnene gjort i analysen og drøftingen der, og ved hjelp av dette vil jeg her forsøke å sammenfatte et svar på oppgavens problemstilling, og i så måte, en konklusjon på avhandlingen. Gitt dette, finner jeg det nødvendig med en kort påminner om oppgavens utgangspunkt. Denne oppgaven har tatt sikte på å undersøke historie- og minnebruken i den norske innvandringsdebatten, i tekster publisert i norske aviser, gjennom en fireårsperiode. For å gjøre dette, delte jeg analysen inn i to deler, «2015» og «etter 2015», begrunnet i hvordan 2015 skiller seg fra de påfølgende årene. En kvalitativ innholdsanalyse ble utført for å analysere det utvalgte datamaterialet.

Problemstillingen denne oppgaven har hatt er «*Hvordan anvender ulike aktører historie og minne i tekster omhandlende innvandring og innvandrere publisert i norske aviser i perioden 2015-2018?*». Å gi en konkret og entydig konklusjon på dette er vanskelig da det er mange ulike faktorer som påvirker det, men det er likevel noen overordnede trekk som kan påpekes.

Noe av det første man ser, er hvordan bruk av minner og historie gir mennesker verktøy til å påvirke, uttrykke eller forsterke sine meninger om en gitt sak. Dette er ikke noe oppsiktsvekkende funn, men oppgaven mener jeg gir et interessant innblikk i hvilke minner samfunnet og enkeltmennesker finner viktige og verdifulle for nåtiden og fremtiden. Selv om de ulike referansene som brukes ikke overrasker, er det dog tydelig nettopp hvor mye tillit, slagkraft og innflytelse aktørene legger i sin analogibruk alene. Fremgangsmåten flere av forfatterne bruker vil jeg påstå er å hvile tilnærmet hele sin argumentasjon på den historiske referansen de benytter. For å eksemplifisere det ser vi at både Tybring-Gjedde og Egeland er

svært avhengige av de historiske analogiene for å fremme sine synspunkter, til det punktet at der de fremmer sitt poeng eller formål i sine tekster, blir dette kun forklart eller begrunnet ved bruk av en historisk analogi. Dette forteller meg at historien, blir for aktørene i debatten, et slags «bevis» på at det man sier er korrekt og fremstår meningsfullt, fordi det de henviser til vil i de fleste tilfellene kunne kalles fakta, eller i det minste fremstå som fakta, og som følge av dette vil det gi troverdighet til argumentene.

Andre tekster velger å bruke en historisk situasjon mer som et rammeverk for sin argumentasjon, og det er stor variasjon i hvor stor grad de ulike aktørene i debatten gjør det tydelig for leseren hva man vil formidle, eller om det krever mer tolkning og lesing mellom linjene. Et annet moment av interesse er at i alle tekstene er det klart at det mest effektfulle er naturlig nok å bruke minner som er kollektive og velkjente, noe som er et av hovedpoengene for historiske analogiers effekt. Fordi mange har kunnskap om og kjennskap til disse minnene er det da også enklere å tolke meningene som blir fremlagt. Gjennom analysen blir det tydelig at historiebruken i de lokale avisene, fremstår å være enda mer opptatt av å hente frem lokale referanser som et virkemiddel for å gjøre argumentasjonen desto mer kjent og nær. De tar altså utgangspunkt i den kollektive og felles historien, men blir ofte supplert med lokale minner og referanser for området.

Minnebegrepene som er presentert i teorien, er tydelig gjenkjennbare i tekstene i hver sin form. Minnene er brukt på ulike måter, og er i de fleste tilfeller også i stor grad overlappende med hverandre, noe som gjør det vanskelig å trekke skarpe skillelinjer mellom dem. De kollektive minnene fungerer som de overordnede referanseminnene, både kollektive minner for nasjonen som en sosial gruppe, og også mer lokale kollektive minne. Flere av aktørene i debatten bruker i tillegg både individuelle og kommunikative minner, det være seg for å supplere med en spesiell kunnskap eller tilføre et lag av følelser. Dette fremstår som særlig viktig når det er holdninger som er på agendaen. Historie- og minnebruken viser også hvor imperativ massemedier er for å kunne påvirke og spre minner gjennom debatten, og som en måte den vanlige nordmann møter historien på, og de setter også dagsordenen i debatten. Journalister har som vist, også en rolle i å benytte seg av historiske analogier og ved å gjøre dette, viser det relativt klart hva de ønsker å få frem om det så bare er overskrift på saken eller en setning innledningsvis. Hele oppgaven viser også tydelig empirisk hvordan minnets natur er dynamisk, og hvordan det er i stadig endring og bevegelse. Dette gjelder både kollektive, individuelle, kulturelle og kommunikative minner, og viser seg igjen i tilnærmet alle tekstene. Bruk av minner fra andre verdenskrig, dagens flyktninger, Amerika-utvandringen eller egen

tid som flyktning, er eksempler på at minner reiser og endres, samt at de ikke begrenses av verken landegrenser, tid eller rom.

Man ser også i empiren at en problematikk som diskuteres, er at diskursen og argumentasjonen mot innvandring og innvandrere blir skarpere, og som redegjort for, så leder dette til endret bruk av referanser. Det er tydelig gjennom oppgavens to deler hvordan samfunnskonteksten og klimaet i debatten påvirker bruken. Når temaene og debatten endres til å handle mer om holdninger, blir også retorikken mer konfronterende, noe som er synlig blant annet i teksten som diskuterer «hitling». Derfor er det ikke uproblematisk å bruke analogier, både referanser til behandlingen av, og retorikken mot jødene samt bruken av Balkan-krisen, blir synlig kritisert, jamfør analysen. Dette gjelder ikke bare de to tekstene hvor dette er synlig, men flere forfattere finner det nødvendig å påpeke at man er klar over reaksjonene som kan komme som en følge av ens analogibruk. Jeg vil hevde dette henger tett sammen med teorien om reaksjoner man kan møte på ved å «re-mediate» minner om tidligere historiske flyktninger, noe jeg vil påstå synes å være i overenstemmelse med problematikken rundt analogier som kommer frem i denne oppgaven. Analogibruk åpner for dialog, det fremmer og konkretiserer ens synspunkter, men kan gi problemer ved at man forstår og tolker bruken og referansene ulikt, eller at man ikke ser et sammenligningsgrunnlag mellom situasjonene, eller at verdien man kan innhente ved å benytte seg av analogiene ikke blir delt av andre. Selv om man forsøker å være tydelig i hvorfor man bruker den gitte analogien, blir den fortsatt gjenstand for debatt. Det er også vist tydelig i analysen hvordan forfatterne av flere av tekstene tydelig har gjort det klart hvilken intensjon de har hatt med å bruke den analogien de har gjort, fordi de er bevisste reaksjonen som kan komme som en følge av det. Det er også et flertall tekster hvor selve historiebruken ledet til flere tekster som diskuterer og kritiserer analogibruken.

Derfor mener jeg historiske analogier og minnebruk i den norske innvandringsdebatten og hvordan det brukes, fremhever seg som både en løsning og et problem. På den ene siden gjør analogibruken i flere tilfeller at essensen av det man egentlig debatterer kan forsvinne som hovedpoeng. Selve analogien blir satt under lupen, noe som kan være et problem fordi det tar bort fokuset på det som debatteres og man blir mer opptatt av «rett» og «gal» bruk. På den andre siden er analogier en løsning fordi de på mange måter gjør det enklere å illustrere et poeng, forstå andre sine meninger, gjøre seg opp egne meninger eller som et verktøy, for eksempel, for i det hele tatt klare å forstå omfanget av en situasjon.

Helt avslutningsvis ønsker jeg å si at hvordan aktørene bruker historie og minner endrer seg i takt med samfunnskonteksten, som deretter endrer behovet for hvilke minner aktørene finner nyttig å ta i bruk. Meningen bruken kan ha, er å synliggjøre de sentrale trekkene i debatten, eller ved å trekke det enda lengre vil jeg si at det legger også grunnlag for endring i den nære og fjerne fremtiden. Dette er fordi det kan påvirke valg man tar, både større og mindre, det være seg hvilke politiske parti man stemmer på, ens oppfatning av debatten som helhet, og også hvilke holdninger man sitter igjen med når man ser reportasjer om «flyktningkriser» eller holdninger mot innvandrere i det norske samfunnet. Materialet i analysen og videre drøfting av dette har gjort det tydelig for meg nettopp hvor mye vi som mennesker er avhengige av, og bruker historien for å kunne orientere oss i våre valg og holdninger. Ved å se til historien kan vi lære av både dens feil og triumfer i møte med vår egen samtid.

Etter arbeidet med denne oppgaven og denne oppgavens datamateriale, er det flere spørsmål jeg sitter igjen med i etterkant som ville vært interessant å undersøke videre for å bedre forstå historiebruk i møte med innvandringsdebatt og migrasjon. Forslag til andre problemstillinger som ville vært interessant, er for eksempel hvordan Norge sin debatt og historiebruk kan sammenlignes med andre land som er oss nære for eksempel en sammenligning med landene i Norden eller Skandinavia, eller også ellers i Europa, for å se hvordan eller om analogiene blir benyttet på andre måter, hvilke minner som gjør seg gjeldende i disse landene og hvordan dette skiller seg fra den norske debatten. Siden jeg bevisst har valgt å utelate alternative medier som en del av min empiri på tross av at jeg er oppmerksom på at det er historiebruk i debatten i disse mediene også, ville et innblikk i hvordan tekstene her kan sammenlignes med den tradisjonelle debatten kunne tilby et spennende utgangspunkt for videre forskning.

6 Kildeliste

- Ajkic, L. (2016, 30.12). Nyttårstale fra en flyktning. *NRK*. Hentet 18.12.2019 fra <https://www.nrk.no/ytring/nyttarstale-fra-en-flyktning-1.13286465>
- Andersen, A. (2015, 24.11). Før var det vi som dro. *Stavanger Aftenblad*, s.17.
- Davidsen, T. & Save, I. (2016, 10.02.). - Dette er ikke drøyt i det hele tatt. *Romerikes Blad*. Hentet 10.01.20 fra <https://www.rb.no/nyheter/lorenskog/innvandringspolitikk/dette-er-ikke-droyt-i-det-hele-tatt/s/5-43-234169?key=2019-11-10T14:02:47.000Z/retriever/9ec30dd321deb5badcd51cf3db08e24cd58f36e3>
- Fransson, L. (2015, 08.05). Erna og Siv vil hjelpe flyktningene "der de er". Men nabolandene er fylt til randen. *Dagbladet*. Hentet 12.10.2019 fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/erna-og-siv-vil-hjelpe-flyktningene-der-de-er-men-nabolandene-er-fylt-til-randen/60669869>
- Husby, R. J. (2017, 09.02). Sysselsetting. *Tidens Krav*. Hentet 18.12.2019 fra <https://www.tk.no/meninger/leserbrev/flyktninger/sysselsetting/o/5-51-275604?key=2019-11-07T15:38:25.000Z/retriever/fc5d74ef99ad91510c251be6b9cea7c6133fec2a#am-commentArea>
- Langerød, P. A. (2018 25.07). Per-Willy Amundsen består ikke jødetesten. *Aftenposten*. Hentet 23.01.2020 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/On7rzA/per-willy-amundsen-bestaar-ikke-joedetesten-per-anders-langeroed>
- Larsen, H. (2017 09.02). Harald var seks år da han ble flyktning i eget land. *Altaposten*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.altaposten.no/pluss/2017/02/09/Harald-var-seks-%C3%A5r-da-han-ble-flyktning-i-eget-land-14195401.ece>
- Nielsen, R. (2015, 25.09). Da lykkejegerne fra nord kom til Kråkerøy. *Fredrikstad Blad*. Hentet 24.11.2020 fra <https://www.f-b.no/debatt/krigen/krakeroy/da-lykkejegerne-fra-nord-kom-til-krakeroy/o/5-59-245601>
- Notkevich, B. A. (2015, 06.05.). Hvem er egentlig vi? *Nordlys*. Hentet 10.11.2019 fra <https://nordnorskdebatt.no/article/hvem-egentlig-vi>
- Omdal, S. E. (2018, 07.09). Når verden driver inn på Stavanger havn. *Aftenbladet*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.aftenbladet.no/magasin/i/Rxd1gJ/nar-verden-driver-inn-pa-stavanger-havn>

- Rbnett.no. (2015, 07.05). Norge må hjelpe mer. *Romsdals Budstikke*. Hentet 18.03.2020 fra <https://www.rbnett.no/meninger/leder/article10930904.ece>
- Ruud, S. (2015, 17.08). Jan Egeland om Siv Jensens Syria-utspill: - Et uhyre populistisk utspill. *Aftenposten*. Hentet 17.11.2019 fra <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/O0I3/jan-egeland-om-siv-jensens-syria-utspill-et-uhyre-populistisk-utspill>
- Sangtarash, S. & Tiro, N. (2015 12.09.). Hvordan møte mennesker på flukt. *Dagbladet*. Hentet 17.11.2019 fra <https://www.dagbladet.no/kultur/hvordan-moslashte-mennesker-paring-flukt/60171815>
- Silseth, T. (2018 01.08.). Arven etter Rundskue. *Sunnmørsposten*. Hentet 12.01.2020 fra <https://www.smp.no/meninger/2018/08/01/Arven-etter-Rundskue-17240162.ece>
- Skjeseth, H. T. (2015, 21.08). Må lære av Balkan-krisen. *Dagsavisen*. Hentet 17.11.19 fra <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/ma-lere-av-balkan-krisen-1.386058>
- Tybring-Gjedde, C. (2015, 29.10). Hvem skal gjenreise Syria? *Aftenposten*. Hentet 18.11.2019 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/rgPl/hvem-skal-gjenreise-syria-christian-tybring-gjedde>
- Øvregeard, K. (2017, 02.03). Forbrytelser mot menneskeheten og folkemord har ingen foreldelsesfrister, det har heller ikke løgn om identitet. *Stavanger Aftenblad*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/KJPBX/forbrytelser-mot-menneskeheten-og-folkemord-har-ingen-foreldelsesfrist>

7 Litteraturliste

- Aftenposten. (2017, 09.06). Anders Behring Breivik har byttet navn. *Aftenposten*. Hentet 01.02.2020 fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/knqx6/Anders-Behring-Breivik-har-byttet-navn>
- Ajkic, L. (2016, 30.12). Nyttårstale fra en flyktning. *NRK*. Hentet 18.12.2019 fra <https://www.nrk.no/ytring/nyttarstale-fra-en-flyktning-1.13286465>
- Andersen, A. (2015, 24.11). Før var det vi som dro. *Stavanger Aftenblad*, s.17.
- Assmann, A. (2006). Memory, Individual and Collective. I R. E. Goodin & C. Tilly (Red.), *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis* (bd. 5, s. 210-227). New York: Oxford University Press.

- Assmann, A. (2008). Canon and Archive. I A. Erll & A. Nünning (Red.), *Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook* (s. 97-108). Berlin: De Gruyter.
- Assmann, A. (2008). Transformations between history and memory. *Social Research*, 75(1), 49-72. Hentet fra <https://www.jstor.org/stable/40972052>
- Assmann, A. (2010). Re-framing memory. Between individual and collective forms of constructing the past. I K. Tilmans, F. v. Vree & J. Winter (Red.), *Performing the Past: Memory, History, and Identity in Modern Europe* (s. 35-50). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Assmann, J. (2008). Communicative and Cultural Memory. I A. Erll & A. Nünning (Red.), *Cultural Memory Studies. An international and Interdisciplinary Handbook* (s. 109-118). Berlin: De Gruyter.
- Assmann, J. & Czaplicka, J. (1995). Collective Memory and Cultural Identity. *New German Critique*, 65, 125-133. Hentet fra <https://www.jstor.org/stable/488538>
- Bertossi, C., Duyvendak, J. W. & Foner, N. (2020). Past in the present: migration and the uses of history in the contemporary era. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-17. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1812275>
- Brochmann, G. & Kjeldstadli, K. (2014). *Innvandringen til Norge 900-2010*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Bøe, J. B. & Knutsen, K. (2012). *Innføring i historiebruk*. Oslo: Cappelen Damm Høyskoleforlag.
- Dauidsen, T. & Save, I. (2016, 10.02.). - Dette er ikke drøyt i det hele tatt. *Romerikes Blad* Hentet 10.01.20 fra <https://www.rb.no/nyheter/lorenskog/innvandringspolitikk/dette-er-ikke-droyt-i-det-hele-tatt/s/5-43-234169?key=2019-11-10T14:02:47.000Z/retriever/9ec30dd321deb5badcd51cf3db08e24cd58f36e3>
- Edy, J. (1999). Journalistic Uses of Collective Memory. *Journal of Communication*, 49(2), 71-85. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02794.x>
- Edy, J. A. (1999). Journalistic Uses of Collective Memory. *Journal of Communication*, 49(2), 71-85. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02794.x>
- Erll, A. (2011). *Memory in Culture*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Erll, A. & Rigney, A. (2009). Cultural Memory and its Dynamics. I A. Erll & A. Rigney (Red.), *Mediation, Remediation, and the Dynamics of Cultural Memory* (s. 1-14). Berlin: De Gruyter.

- Fjælberg, A. S. (2017). *Meninger i media om flyktning- og innvandringsspørsmål, 2005-2016* (Masteroppgave, NTNU). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2455229>
- Forsell, I. (2018). *Etableringen av 22.juli-senteret: En undersøkelse av diskursen i media* (Masteroppgave, Universitetet i Stavanger). Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2503760>
- Fransson, L. (2015, 08.05). Erna og Siv vil hjelpe flyktningene "der de er". Men nabolandene er fylt til randen. *Dagbladet*. Hentet 12.10.2019 fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/erna-og-siv-vil-hjelpe-flyktningene-der-de-er-men-nabolandene-er-fylt-til-randen/60669869>
- Garde-Hansen, J. (2011). *Media and Memory*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Garvik, O. (2019). Asylsituasjonen i Norge 2015 og 2016. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 15.03.2020 fra https://snl.no/asylsituasjonen_i_Norge_2015_og_2016
- Ghilani, D., Luminet, O., Erb, H.-P., Flassbeck, C., Rosoux, V., Tames, I. & Klein, O. (2017). Looking forward to the past: an interdisciplinary discussion on the use of historical analogies and their effect. *Memory Studies*, 10(3), 274-285. Hentet fra <https://doi.org/10.1177/1750698017701609>
- Glomnes, L. M. (2011, 04.08). Erna Solberg mener muslimer hetses som jødene på 30-tallet. *VG*. Hentet 02.01.2020 fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/GpyxJ/erna-solberg-mener-muslimer-hetses-som-joedene-paa-30-tallet>
- Glynn, I. & Kleist, O. (2012). Introduction - The Memory and Migration Nexus: An Overview. I I. Glynn & O. Kleist (Red.), *History, Memory and Migration* (s. 3-29). London: Palgrave Macmillian.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory*. Chicago: University Press of Chicago
- Hansen, L. M. (2016, 10.02). Verre enn Hitler. *rb.no*. Hentet 20.12.2019 fra <https://www.rb.no/meninger/verre-enn-hitler/o/5-43-234184>
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitativ Health Research*, 15(9), 1277-1288. Hentet fra <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Husby, R. J. (2017, 09.02). Sysselsetting. *Tidens Krav*. Hentet 18.12.2019 fra <https://www.tk.no/meninger/leserbrev/flyktninger/sysselsetting/o/5-51-275604?key=2019-11-07T15:38:25.000Z/retriever/fc5d74ef99ad91510c251be6b9cea7c6133fec2a#am-commentArea>

- Jumbert, M. G. (2018). Flyktningkrisen i Middelhavet. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 23.07.2020 fra https://snl.no/Flyktningkrisen_i_Middelhavet
- Krippendorff, K. (2013). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (3. utg.). California: Sage.
- Kvande, L. & Naastad, N. (2013). *Hva skal vi med historie? Historiedidaktikk i teori og praksis*. Oslo: Univeristetsforlaget.
- Langerød, P. A. (2018 25.07). Per-Willy Amundsen består ikke jødetesten. *Aftenposten*. Hentet 23.01.2020 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/On7rzA/per-willy-amundsen-bestaar-ikke-joedetesten-per-anders-langeroed>
- Larsen, H. (2017 09.02). Harald var seks år da han ble flyktning i eget land. *Altaposten*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.altaposten.no/pluss/2017/02/09/Harald-var-seks-%C3%A5r-da-han-ble-flyktning-i-eget-land-14195401.ece>
- Matre, J. & Johnsen, N. (2016, 27.01). 10 ting du må vite om asylkaoset på Storskog. VG. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/OMwW1/10-ting-du-maa-vite-om-asylkaoset-paa-storskog>
- Muller, F., Bermejo, F. & Hirst, W. (2018). Cultural and Communicative Memories: Contrasting Argentina's 1976 coup d'etat and the 2001 economic-political-social crisis. *Memory*, 26(7), 974-984. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/09658211.2018.1431283>
- Mæland, K. (2016, 18.11). - Sverige sviktet Norge på det groveste. *Nettavisen*. Hentet 19.11.2020 fra <https://www.nettavisen.no/nyheter/innenriks/sverige-sviktet-norge-pa-det-groveste/s/12-95-3423284552>
- Nielsen, R. (2015, 25.09). Da lykkejegerne fra nord kom til Kråkerøy. *Fredrikstad Blad*. Hentet 24.11.2020 fra <https://www.f-b.no/debatt/krigen/krakeroy/da-lykkejegerne-fra-nord-kom-til-krakeroy/o/5-59-245601>
- Notkevich, B. A. (2015, 06.05.). Hvem er egentlig vi? *Nordlys*. Hentet 10.11.2019 fra <https://nordnorskdebatt.no/article/hvem-egentlig-vi>
- Omdal, S. E. (2018, 07.09). Når verden driver inn på Stavanger havn. *Aftenbladet*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.aftenbladet.no/magasin/i/Rxd1gJ/nar-verden-driver-inn-pa-stavanger-havn>
- Rbnett.no. (2015, 07.05). Norge må hjelpe mer. *Romsdals Budstikke*. Hentet 18.03.2020 fra <https://www.rbnett.no/meninger/leder/article10930904.ece>
- Regjeringen. (2017). NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit - Langsiktige konsekvenser av høy innvandring. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-2/id2536701/>

- Rowe, L. (2020, 23.11). "Slakt" og "karakterdrap"? *Dagsavisen*. Hentet 23.11.2020 fra <https://www.dagsavisen.no/debatt/2020/11/23/slakt-og-karakterdrap/>
- Ruud, S. (2015, 17.08). Jan Egeland om Siv Jensens Syria-utspill: - Et uhyre populistisk utspill. *Aftenposten*. Hentet 17.11.2019 fra <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/O013/jan-egeland-om-siv-jensens-syria-utspill-et-uhyre-populistisk-utspill>
- Röger, M. (2009). News Media and Historical Remembrance: Reporting on the Expulsion of Germans in Polish and German Magazines. I A. Erll & A. Rigney (Red.), *Mediation, Remediation and the Dynamics of Cultural Memory* (s. 187-205). Berlin: Walter de Gruyter.
- Sangtarash, S. & Tiro, N. (2015 12.09.). Hvordan møte mennesker på flukt. *Dagbladet*. Hentet 17.11.2019 fra <https://www.dagbladet.no/kultur/hvordan-moslashte-mennesker-paring-flukt/60171815>
- Seuferling, P. & Wagner, H.-U. (2019). Uses of the Past in Refugee Documentaries in Sweden and Germany *Media History*, 26(1), 91-104. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/13688804.2019.1634530>
- Silseth, T. (2018 01.08.). Arven etter Rundskue. *Sunnmørsposten*. Hentet 12.01.2020 fra <https://www.smp.no/meninger/2018/08/01/Arven-etter-Rundskue-17240162.ece>
- Skjeseth, H. T. (2015, 21.08). Må lære av Balkan-krisen. *Dagsavisen*. Hentet 17.11.19 fra <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/ma-lere-av-balkan-krisen-1.386058>
- Skovholt, K. & Veum, A. (2014). *Tekstanalyse. Ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm akademiske.
- Stugu, O. S. (2008a). *Historie i bruk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Stugu, O. S. (2008b). *Historie i bruk* Oslo: Det Norske Samlaget.
- Svelstad, O. E. (2021, 26.01). Sofia Helin går kraftig ut mot dei norske historikarane. *NRK*. Hentet 30.01.2021 fra <https://www.nrk.no/kultur/sofia-helin-gar-kraftig-ut-mot-dei-norske-historikarane-1.15344124?fbclid=IwAR2yeOBqzBhk0T8ewSB8knZtI4OiUcRiU1hNCqZetJ5UUYz ziBgh4MtrVUs>
- Tybring-Gjedde, C. (2015, 29.10). Hvem skal gjenreise Syria? *Aftenposten*. Hentet 18.11. 2019 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/rgPl/hvem-skal-gjenreise-syria-christian-tybring-gjedde>
- Tønnessen, M. (2019). Innvandrere. I *Store Norske Leksikon*. Hentet 31.08. 2020 fra <https://snl.no/innvandrere>

- Welzer, H. (2008). Communicative Memory I A. E. A. Nünning (Red.), *Cultural Memory Studies. An international and Interdisciplinary Handbook* (s. 285-300). Berlin: De Gruyter.
- Østby, L. (2016). Fra asylsøker til flyktning - før og etter kriseåret 2015. Hentet 31.08.2020 fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fra-asylsoker-til-flyktning-for-og-etter-krisearet-2015>
- Øvregaard, K. (2017, 02.03). Forbrytelser mot menneskeheten og folkemord har ingen foreldelsesfrister, det har heller ikke løgn om identitet. *Stavanger Aftenblad*. Hentet 19.01.2020 fra <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/KJPBX/forbrytelser-mot-menneskeheten-og-folkemord-har-ingen-foreldelsesfrist>

8 Vedlegg

8.1 Obligatorisk erklæring

UNIVERSITETET I STAVANGER –
FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG
HUMANIORA

Obligatorisk erklæring (leveres til skriftlige innleveringer – lever i Canvas)

Jeg/vi erklærer herved at innlevert skriftlig arbeid i emne nr:

MHIMAS 1

emnenummer

Historie og historiedidaktikk masteroppgave

emnenavn

1. ikke tidligere har vært brukt til skriftlige innleveringer ved Universitetet i Stavanger eller annet lærested.
2. ikke gjengir andres arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
3. ikke gjengir eget tidligere arbeid uten at dette er oppgitt ved litteraturhenvisning.
4. oppgir alle referanser/kilder (også hentet fra Internett) i litteraturlisten.
5. markerer sitater med anførselstejn eller innrykk og anviser hvor sitatet er hentet.

Jeg/vi er kjent med at brudd på disse bestemmelsene er å betrakte som fusk. Fusk eller forsøk på fusk vil bli behandlet slik som beskrevet i Lov om universiteter og høyskoler, §§ 54, nr. 1 b og 42, nr. 3.

Jeg er villig til å la Universitetet i Stavanger få rett til å bruke denne besvarelsen i forsknings- og undervisningssammenheng: Sett ett kryss:

Ja: X Nei:

Sted/dato: Stavanger, 14.05.2021

Underskrift(er):

Nora Marie Karlberg